

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση

Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των
μεταναστών στη δικαιοσύνη

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists — ICJ), που αποτελείται από 60 διακεκριμένους δικαστές και δικηγόρους από όλον τον κόσμο, προάγει και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του κράτους δικαίου, αξιοποιώντας τη μοναδική νομική της εμπειρία για να αναπτύξει και να ενισχύσει τα εθνικά και διεθνή συστήματα απονομής δικαιοσύνης.

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών ιδρύθηκε το 1952 και, με την ενεργή της παρουσία σε πέντε ηπείρους, έχει ως στόχο να διασφαλίσει διεθνώς την προοδευτική ανάπτυξη και την αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να κάνει πραγματικότητα τα ατομικά, μορφωτικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, να προστατέψει τη διάκριση των εξουσιών και να εγγυηθεί την ανεξαρτησία των δικαστών και των νομικών.

® **Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των μεταναστών στη δικαιοσύνη**

- Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση

© Copyright International Commission of Jurists, Σεπτέμβριος 2021

Η ICJ επιτρέπει την ελεύθερη αναπαραγωγή αποσπασμάτων από όλες τις εκδόσεις της, υπό την προϋπόθεση ότι θα αναφέρεται η πηγή και θα αποστέλλεται ένα αντίτυπο του έργου όπου περιλαμβάνεται το απόσπασμα στην έδρα της Επιτροπής, στην εξής διεύθυνση:

International Commission of Jurists
Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1, Switzerland
t: +41 22 979 38 00
www.icj.org

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση

Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των μεταναστών στη δικαιοσύνη

International Commission of Jurists (ICJ)
Greek Council for Refugees (GCR)
Forum for Human Rights (FORUM)
Immigrant Council of Ireland (ICI)
Scuola Superiore di Studi Universitari
e di Perfezionamento Sant'Anna (SSSA)

Σεπτέμβριος 2021

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση

FAIR PLUS project - Σεπτέμβριος 2021

Πίνακας περιεχομένων

I. Το δικαίωμα στην ελευθερία στο Διεθνές Δίκαιο	6
1. Σαφής νομική βάση, αυθαιρεσία, αναγκαιότητα και αναλογικότητα	8
2. Πληροφόρηση σχετικά με τους λόγους κράτησης	10
3. Άλλες εγγυήσεις κατά την κράτηση	13
II. Διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την κράτηση	19
1. Πληροφόρηση σχετικά με τους λόγους κράτησης	19
2. Άλλες εγγυήσεις κατά την κράτηση	21
α) Δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο	21
β) Δικαίωμα πρόσβασης σε ιατρική φροντίδα	22
γ) Δικαίωμα ενημέρωσης των μελών της οικογένειας ή άλλων για την κράτηση	22
δ) Δικαίωμα πρόσβασης στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες	23
ε) Δικαίωμα σε προξενική πρόσβαση	23
3. Δικαστικός έλεγχος του εντάλματος κράτησης	23
α) Απαιτήσεις αποτελεσματικής δικαστικής επανεξέτασης της κράτησης	23
β) Αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος στις υποθέσεις εθνικής ασφάλειας	27
4. Αποκατάσταση ζημιάς για παράνομη κράτηση	27
III. Διάρκεια κράτησης	29
IV. Συνθήκες κράτησης	30
1. Καταλληλότητα του χώρου κράτησης	30
2. Συνθήκες στις εγκαταστάσεις κράτησης	30
(α) Προσωπικός χώρος και υπερπληθυσμός	32
(β) Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη	33
(γ) Προστασία από κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένης της βίας κατά τη διάρκεια κράτησης	33
(δ) Σωρευτική επίδραση κακών συνθηκών	34
(ε) Κράτηση αιτούντων άσυλο που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες	35

Το παρόν εγχειρίδιο κατάρτισης είναι το δεύτερο από μια σειρά πέντε εκπαιδευτικών εγχειριδίων¹ σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών στην Ευρώπη. Το παρόν εγχειρίδιο παρέχει μια σύνοψη των κατευθυντήριων αρχών για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη μεταναστών υπό κράτηση.

I. Το δικαίωμα στην ελευθερία στο Διεθνές Δίκαιο

Βασικά σημεία

- Σύμφωνα με την ΕΣΔΑ, η στέρηση της ελευθερίας πρέπει να είναι: δικαιολογημένη για συγκεκριμένο σκοπό που ορίζεται στο άρθρο 5.1.στ.· να διατάσσεται σύμφωνα με διαδικασία που προβλέπεται από τον νόμο και να μην είναι αυθαίρετη.
- Σύμφωνα με το ΔΣΑΠΔ, υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις, στις οποίες η κράτηση μπορεί να επιβληθεί μόνο ως έσχατη λύση, μετά από ατομική αξιολόγηση κάθε υπόθεσης, εάν δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά άλλα λιγότερο καταναγκαστικά εναλλακτικά μέτρα.
- Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, η στέρηση της ελευθερίας πρέπει να είναι σύμφωνη με τον νόμο, αναγκαία και αναλογική.
- Η στέρηση της ελευθερίας πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διαδικαστικές εγγυήσεις του άρθρου 5 παράγραφος 2 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης για τους λόγους αυτής και το άρθρο 5 παράγραφος 4 της ΕΣΔΑ σχετικά με το δικαίωμα ταχείας επανεξέτασης της απόφασης κράτησης.
- Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο, η στέρηση της ελευθερίας ή ο περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας πρέπει να συμμορφώνονται με άλλες εγγυήσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως: οι συνθήκες κράτησης να σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, να μην θέτουν ποτέ σε κίνδυνο την υγεία των ατόμων.
- Ένα άτομο που κρατείται αυθαίρετα ή παράνομα δύναται να έχει αξίωση αποζημίωσης, τόσο στο πλαίσιο της νομοθεσίας της ΕΕ, όσο και στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ (βλ. Ενότητα 6.10).

Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, άρθρο 6 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, άρθρο 9 του ΔΣΑΠΔ). Η κράτηση αιτούντων άσυλο ή μεταναστών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, είτε κατά την είσοδο στη χώρα είτε εν αναμονή της απέλασης, δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη και πρέπει να γίνεται με καλή πίστη και να στηρίζεται σε νομική βάση.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), Συμβούλιο της Ευρώπης, υιοθετήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1950

Άρθρο 3 - Απαγόρευση των βασανιστηρίων

Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπων ή εξευτελιστικές.

Άρθρο 5 - Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

1. Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα εις την ελευθερία και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθεί της ελευθερίας του, ειμή εις τα ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν: (...)
στ. εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπό όπως εμποδισθή από του να εισέλθῃ παράνομως εν τη χώρα ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως.

¹ Τα εγχειρίδια για την πρόσβαση των μεταναστών στην δικαιοσύνη εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του FAIR (Fostering Access to Immigrant's Rights) Plus Project και περιλαμβάνουν τα παρακάτω εγχειρίδια:

0. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

I. Δίκαιες διαδικασίες ασύλου και αποτελεσματική προσφυγή

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση

III. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

IV. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για την προστασία του δικαιώματος οικογενειακής ζωής των μεταναστών

V. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για παιδιά-μετανάστες.

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), Υιοθετήθηκε με την από 16.12.1966 υπ' αριθμ. 2200 Α (XXI) απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ

Άρθρο 7

Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές. Ειδικότερα, απαγορεύεται η υποβολή προσώπου, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.

Άρθρο 9

1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου του. Κανείς δεν υποβάλλεται σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση. Κανείς δεν στερείται την ελευθερία του, παρά μόνο στις περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος.

Άρθρο 10

1. Κάθε πρόσωπο που στερείται της ελευθερίας του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρώπινης αξιοπρέπειας

Το διεθνές δίκαιο και τα διεθνή πρότυπα προβλέπουν ότι, για τον έλεγχο της μετανάστευσης, η κράτηση θα πρέπει να αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα και πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο που επιβάλλεται μόνον όταν άλλες λιγότερο περιοριστικές εναλλακτικές λύσεις, όπως οι απαιτήσεις εμφάνισης ή ο κατ' οίκον περιορισμός, δεν είναι εφικτές μετά από εμπειριστάωμένη αξιολόγηση όλων των σχετικών γεγονότων και περιστάσεων στη συγκεκριμένη περίπτωση (*Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).² Η κράτηση πρέπει να αιτιολογείται ως εύλογη, αναγκαία και αναλογική υπό το πρίσμα των περιστάσεων και να επανεκτιμάται με την πάροδο του χρόνου.³ Η απόφαση κράτησης πρέπει να εξετάζει τους σχετικούς παράγοντες κατά περίπτωση και να μην βασίζεται σε έναν υποχρεωτικό κανόνα για μια ευρεία κατηγορία. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη λιγότερο επεμβατικά μέσα για την επίτευξη των ίδιων στόχων, όπως υποχρεώσεις εμφάνισης, εγγυήσεις ή άλλες προϋποθέσεις για την αποφυγή διαφυγής και πρέπει να υπόκειται σε τακτική επανεκτίμηση και δικαστικό έλεγχο.⁴

Ο *Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ* (2012/C 326/02, 6 Οκτωβρίου 2012) προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (άρθρο 6) και κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια, ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση (άρθρο 4· βλ. επίσης δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου (άρθρο 3) και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (άρθρο 1).

Το άρθρο 31 της *Συνθήκης της Γενεύης για τους Πρόσφυγες* και τα συναφή πρότυπα και οδηγίες,⁵ προβλέπουν τεκμήριο κατά της κράτησης και την αρχή ότι η κράτηση πρέπει να δικαιολογείται ως απαραίτητη στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Η κράτηση των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων:

- δεν πρέπει ποτέ να είναι αυτόματη,
- πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατη λύση, όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι άλλοι μικρότεροι περιορισμοί θα ήταν ανεπαρκείς στις ιδιαίτερες συνθήκες της υπόθεσης,
- δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ποτέ ως τιμωρία.

Άρθρο 31 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων

1. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις εις πρόσφυγας λόγω παρανόμου εισόδου ή διαμονής, εάν ούτοι προερχόμενοι απ' ευθείας εκ χώρας ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών ηπειλείτο, εν τη εννοία του άρθρου 1, εισέρχονται ή ευρίσκονται ήδη επί του εδάφους αυτών άνευ αδείας, υπό την επιφύλαξιν πάντως ότι ούτοι αφ' ενός μεν θα παρουσιαστούν αμελλητί εις τας αρχάς αφ' ετέρου δε θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις περί της παρανόμου αυτών εισόδου ή διαμονής.
2. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι θα εφαρμόζουν επί των κινήσεων των προσφύγων τούτων μόνον τα απαραίτητα περιοριστικά μέτρα. Τα περιοριστικά μέτρα θα εφαρμόζονται μόνον μέχρις ότου ρυθμισθή το Καθεστώς των επί του εδάφους της χώρας της εισδοχής ευρισκομένων προσφύγων ή αποκτήσουν ούτοι άδειαν εισόδου εις ετέραν χώραν. Προς λήψιν της τοιαύτης αδείας, αι Συμβαλλόμενοι Χώροι θα παράσχουν εις τους πρόσφυγας λογικάς προθεσμίας ως και άπασας τας αναγκαίας διευκολύνσεις.

² *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 13229/03, 29 Ιανουαρίου 2008, παρ. 70-74

³ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Γενικό σχόλιο 35, παρ. 18, ΕΔΔΑ 560/1993, *A. κατά Αυστραλίας*, παρ. 9.3-9.4, 794/1998, *Jalloh κατά Ολλανδίας*, παρ. 8.2, 1557/2007, *Nystrom κατά Αυστραλίας*, παρ. 7.2-7.3.

⁴ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο Νο 35, παρ. 18, ΕΔΔΑ 1014/2001, *Baban κατά Αυστραλίας*, παρ. 7.2, 1069/2002, *Bakhtiyari κατά Αυστραλίας*, παρ. 9.2-9.3, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες γραμμές για τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα σχετικά με την κράτηση αιτούντων άσυλο και εναλλακτικών δυνατοτήτων κράτησης (2012), κατευθυντήρια γραμμή 4.3 και παράρτημα Α (που περιγράφει εναλλακτικές επιλογές κράτησης).

⁵ *Συνθήκη της Γενεύης σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων* του 1951, και το *Πρωτόκολλο σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων* του 1967 (συνολικά, η *Συνθήκη της Γενεύης για τους Πρόσφυγες*), Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες

1. Στέρηση της ελευθερίας/περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία

Η στέρηση της ελευθερίας διαφέρει από τους περιορισμούς στην ελεύθερη μετακίνηση (άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου 4 της ΕΣΔΑ, άρθρο 12 του ΔΣΑΠΔ).

Άρθρο 2 Πρωτόκολλο 4 ΕΣΔΑ

1. Οποιοσδήποτε βρίσκεται νομίμως στο έδαφος ενός Κράτους έχει το δικαίωμα να μετακινείται ελεύθερα εντός του εδάφους αυτού και να επιλέγει ελεύθερα σε αυτό τον τόπο διαμονής του.
2. Κάθε πρόσωπο είναι ελεύθερο να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της δικής του.
3. Η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων δεν υπόκειται σε άλλους περιορισμούς εκτός εκείνων που, προβλεπόμενοι από το νόμο, συνιστούν αναγκαία μέτρα σε μια δημοκρατική κοινωνία για την εθνική και δημόσια ασφάλεια, τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.
4. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παράγραφο 1 δύνανται επίσης, σε καθορισμένες περιοχές, να υπόκεινται σε περιορισμούς οι οποίοι, προβλεπόμενοι από το νόμο, δικαιολογούνται από το δημόσιο συμφέρον σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Άρθρο 12 ΔΣΑΠΔ

Άρθρο 2 Freedom of movement

1. Οποιοσδήποτε βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος ενός Κράτους έχει δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης και ελεύθερης επιλογής κατοικίας στο έδαφος αυτού του Κράτους.
2. Καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής του.
3. Τα ανωτέρω αναφερόμενα δικαιώματα δεν υπόκεινται σε περιορισμούς, με την εξαίρεση όσων περιορισμών προβλέπει ο νόμος και οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων και σύμφωνα με τα άλλα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο.
4. Κανείς δεν στερείται αυθαίρετα το δικαίωμα εισόδου στη χώρα του.

Η στέρηση της ελευθερίας συνεπάγεται αυστηρότερο περιορισμό της κυκλοφορίας από την απλή παρέμβαση στην ελευθερία κυκλοφορίας σύμφωνα με το άρθρο 12.⁶

Η Ομάδα εργασίας για την αυθαίρετη κράτηση (WGAD) εισηγείται ότι «(...) οι εγγυήσεις που παρέχονται κατά της αυθαίρετης σύλληψης και κράτησης επεκτείνονται σε όλες τις μορφές στέρησης της ελευθερίας, συμπεριλαμβανομένης της (...) κράτησης μεταναστών και αιτούντων άσυλο».⁷

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο για τα δικαιώματα του ανθρώπου, η στέρηση της ελευθερίας δεν ορίζεται μόνο με αναφορά στο χαρακτηρισμό που επιβάλλεται από το εθνικό δίκαιο, αλλά λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα των περιορισμών που επιβάλλονται στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο. Για παράδειγμα, τα άτομα που φιλοξενούνται σε εγκατάσταση που χαρακτηρίζεται ως κέντρο «υποδοχής», «αναμονής» ή «στέγασης» και φαινομενικά δεν επιβάλλουν «κράτηση» μπορεί, ανάλογα με τη φύση των περιορισμών στην ελεύθερη κυκλοφορία τους, και τον σωρευτικό τους αντίκτυπο, να θεωρούνται σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου ότι στερούνται της ελευθερίας τους. Για να εκτιμηθεί κατά πόσον οι περιορισμοί στην ελευθερία συνιστούν στέρηση της ελευθερίας σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στους σχετικούς παράγοντες για την εκτίμηση αυτή περιλαμβάνεται το είδος των περιορισμών που επιβάλλονται, η διάρκειά τους, οι επιπτώσεις τους στο άτομο και ο τρόπος εφαρμογής του μέτρου (*Amuur κατά Γαλλίας*, βλ. παρακάτω, παράγραφος 42).

Το γεγονός και μόνον ότι ένας κρατούμενος μετανάστης (με την στενή ή την ευρεία έννοια του όρου) είναι ελεύθερος να φύγει από τον τόπο κράτησής του με τη συμφωνία να απομακρυνθεί από τη χώρα δεν σημαίνει ότι η κράτηση δεν είναι στέρηση της ελευθερίας. Αυτό επιβεβαιώθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Amuur κατά Γαλλίας*,⁸ με την επισήμανση του Δικαστηρίου ότι η δυνατότητα απομάκρυνσης από τη χώρα είναι σε πολλές περιπτώσεις θεωρη-

⁶ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό σχόλιο 35, παρ. 18, ΕΔΔΑ 263/1987, *González del Río κατά Περού*, παρ. 5.1, 833/1998, *Karker κατά Γαλλίας*, παρ. 8.5.

⁷ Έκθεση WGAD, Α/ΕΔΔΑ/22/44, 24 Δεκεμβρίου 2012, παράγραφος 82 (β).

⁸ *Amuur κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμ. 19776/92, 25 Ιουνίου 1996, παρ. 48.

τική, εάν καμία άλλη χώρα δεν είναι ικανή να του εξασφαλίσει υποδοχή ή προστασία, εάν το άτομο απειλείται. Οι *Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες* όσον αφορά τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο και τις εναλλακτικές επιλογές ως προς την κράτηση («*Κατευθυντήριες γραμμές της UNHCR για την κράτηση*») ακολουθούν την ίδια προσέγγιση (σελ. 9 παρ. 7).⁹

Αμυρ κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 19776/92, 25 Ιουνίου 1996

Πραγματικά περιστατικά: Οι αιτούντες, τέσσερις υπήκοοι της Σομαλίας, έφθασαν στη Γαλλία με αεροπλάνο αφού διέφυγαν από τη Σομαλία. Κρατήθηκαν στη διεθνή ζώνη του αεροδρομίου Paris-Orly για είκοσι ημέρες.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η κράτηση των αιτούντων στη διεθνή ζώνη του αεροδρομίου είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ελευθερίας τους και ότι συνεπώς το άρθρο 5 (1) της Συνθήκης ήταν εφαρμοστέο στην υπόθεση. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η στέρηση της ελευθερίας τους ήταν παράνομη, δεδομένου ότι οι εφαρμοστέες κατά το χρόνο εκείνο ισχύουσες διατάξεις της γαλλικής νομοθεσίας δεν επέτρεπαν στα τακτικά δικαστήρια να επανεξετάζουν τους όρους υπό τους οποίους κρατούνταν οι αλλοδαποί ή να επιβάλλουν ανώτατο όριο στη διάρκεια της κράτησης. Οι διατάξεις αυτές δεν προέβλεπαν επίσης νομική συνδρομή, ανθρωπιστική βοήθεια και κοινωνική αρωγή.

Παρ. 43: «Η κράτηση αλλοδαπών στη διεθνή ζώνη συνεπάγεται πράγματι περιορισμό της ελευθερίας [...] Αυτός ο περιορισμός, συνοδευόμενος από κατάλληλες εγγυήσεις για τους ενδιαφερόμενους, είναι αποδεκτός μόνο για να επιτρέψει στα κράτη να αποτρέψουν την παράνομη μετανάστευση, τηρώντας τις διεθνείς υποχρεώσεις τους, και ιδιαίτερα αυτών που απορρέουν από τη Συνθήκη της Γενεύης του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Οι δικαιολογημένες ανησυχίες των κρατών μελών για την αποτροπή των ολοένα συχνότερων προσπαθειών για καταστρατήγηση των περιορισμών της μετανάστευσης δεν πρέπει να στερούν από τους αιτούντες άσυλο την προστασία που παρέχεται από τις ανωτέρω Συνθήκες.»

Παρ. 48: Το γεγονός και μόνο ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν τη δυνατότητα να εγκαταλείψουν οικειοθελώς τη χώρα στην οποία επιθυμούν να καταφύγουν δεν μπορεί να αποκλείσει τον περιορισμό της ελευθερίας, με το δικαίωμα να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της δικής τους, να διασφαλίζεται από το Πρωτόκολλο υπ' αριθμόν 4 της Σύμβασης.

Παρόλο που από την ισχύ των περιστάσεων η απόφαση για την κράτηση πρέπει κατ' ανάγκη να ληφθεί από τις διοικητικές ή αστυνομικές αρχές, η παράτασή της απαιτεί ταχεία επανεξέταση από τα δικαστήρια, τους παραδοσιακούς θεματοφύλακες των προσωπικών ελευθεριών. Πάνω απ' όλα, ο περιορισμός αυτός δεν πρέπει να στερεί από τον αιτούντα άσυλο το δικαίωμά του να αποκτήσει αποτελεσματική πρόσβαση στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Ζ.Α. και λοιποί κατά Ρωσίας, ΕΔΔΑ, αρ. προσφυγής 61411/15, 61420/15, 61427/15 και 3028/16, 21 Νοεμβρίου 2019.

138. Κατά τον προσδιορισμό της διάκρισης μεταξύ περιορισμού της ελευθερίας κινήσεων και στέρησης της ελευθερίας στο πλαίσιο του περιορισμού αλλοδαπών σε ζώνες διέλευσης αεροδρομίων και κέντρα υποδοχής για την ταυτοποίηση και την καταγραφή μεταναστών, οι παράγοντες που έλαβε υπόψη το Δικαστήριο μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως: i) η ατομική κατάσταση των αιτούντων και οι επιλογές τους, ii) το εφαρμοστέο νομικό καθεστώς της αντίστοιχης χώρας και ο σκοπός του, iii) η σχετική διάρκεια, ιδιαίτερα βάσει του σκοπού και της διαδικαστικής προστασίας που απολαμβάνουν οι αιτούντες εν αναμονή των γεγονότων, και iv) η φύση και ο βαθμός των πραγματικών περιορισμών που επιβάλλονται ή βιώνουν οι αιτούντες ...

156. Επομένως, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη την έλλειψη εσωτερικών νομικών διατάξεων που καθορίζουν τη μέγιστη διάρκεια παραμονής των αιτούντων, τον πλήρως παράνομο χαρακτήρα της παραμονής των αιτούντων στη ζώνη διέλευσης του αεροδρομίου Sheremet'yevo, την υπερβολική διάρκεια αυτής της παραμονής και τις σημαντικές καθυστερήσεις στην εσωτερική εξέταση των αιτήσεων ασύλου των αιτούντων, τα χαρακτηριστικά της περιοχής στην οποία κρατήθηκαν οι αιτούντες και τον έλεγχο στον οποίο υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της σχετικής χρονικής περιόδου και το γεγονός ότι οι αιτούντες δεν είχαν πρακτικά δυνατότητα να αποχωρήσουν από τη ζώνη, οι αιτούντες στερήθηκαν την ελευθερία τους κατά την έννοια του Άρθρου 5.

⁹ Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα σχετικά με την κράτηση αιτούντων άσυλο και τις εναλλακτικές επιλογές ως προς την κράτηση, 2012, Ορολογία, παρ. 7.

Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 47287/15, 21 Νοεμβρίου 2019.

Γεγονότα: Οι δύο αιτούντες, υπήκοοι Μπαγκλαντές έφτασαν στη ζώνη διέλευσης του Röszke στην Ουγγαρία μέσω Ελλάδας, πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και Σερβίας. Σε έναν από τους αιτούντες παρασχέθηκε διερμηνεία σε γλώσσα που δεν μιλούσε. Η αίτησή τους για άσυλο απορρίφθηκε και απεστάλησαν υπό συνοδεία πίσω στη Σερβία, της τελευταίας θεωρούμενης ως ασφαλούς χώρας. Οι αιτούντες διαμαρτυρήθηκαν ότι η παραμονή τους στη ζώνη διέλευσης ήταν αντίθετη με το άρθρο 5(1) ΕΣΔΑ. Φοβήθηκαν επίσης ότι η απέλασή τους θα μπορούσε να ξεκινήσει μια «αλυσιδωτή επαναπροώθηση» στην Ελλάδα. Το 2017, η υπόθεση παραπέμφθηκε στο Τμήμα Ευρείας Σύνοψης.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο εξέτασε τη διάκριση μεταξύ περιορισμού της ελευθερίας κινήσεων και στέρησης της ελευθερίας και θεώρησε ότι η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι πρακτική και ρεαλιστική, λαμβάνοντας υπόψη τις σημερινές συνθήκες και προκλήσεις. Οι αιτούντες εισήλθαν ελεύθερα στη ζώνη διέλευσης και έφτασαν στην Ουγγαρία χωρίς τον φόβο άμεσου κινδύνου στη Σερβία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα Κράτη έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα κατά την αξιολόγηση των αιτήσεων ασύλου, πράγμα το οποίο έγινε αρκετά γρήγορα και ελήφθησαν μόνο τα απαραίτητα μέτρα. Το άρθρο 5 κρίθηκε μη εφαρμοστέο *ratione materiae*.

217. Κατά τον προσδιορισμό της διάκρισης μεταξύ περιορισμού της ελευθερίας κινήσεων και στέρησης της ελευθερίας στο πλαίσιο του περιορισμού αλλοδαπών σε ζώνες διέλευσης αεροδρομίων και κέντρα υποδοχής για την ταυτοποίηση και την καταγραφή μεταναστών, οι παράγοντες που έλαβε υπόψη το Δικαστήριο μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως: i) η ατομική κατάσταση των αιτούντων και οι επιλογές τους, ii) το εφαρμοστέο νομικό καθεστώς της αντίστοιχης χώρας και ο σκοπός του, iii) η σχετική διάρκεια, ιδιαίτερα βάσει του σκοπού και της διαδικαστικής προστασίας που απολαμβάνουν οι αιτούντες εν αναμονή των γεγονότων, και iv) η φύση και ο βαθμός των πραγματικών περιορισμών που επιβάλλονται ή βιώνουν οι αιτούντες.

Δίκαιο ΕΕ

Τον Μάιο του 2020, το ΔΕΕ στην FMS και λοιποί κατά Főigazgatóság et al (κοινές υποθέσεις C-924/19 και C-925/19) διαπίστωσε ότι οι συνθήκες που επικρατούσαν στη ζώνη διέλευσης Röszke στην Ουγγαρία ισοδυναμούσαν με στέρηση της ελευθερίας κατά την έννοια των σχετικών οδηγιών της ΕΕ (§§ 226-231). Το ΔΕΕ απεφάνθη ότι το Δίκαιο ΕΕ δεν επιτρέπει την κράτηση αιτούντος για διεθνή προστασία, ούτε την κράτηση πολίτη τρίτης χώρας που υπόκειται σε απόφαση επιστροφής αποκλειστικά με το αιτιολογικό ότι δεν μπορούν να καλύψουν τις δικές του ανάγκες. Επιπλέον, το ΔΕΕ έκρινε ότι τα Κράτη Μέλη μπορούν να απαιτούν από τους αιτούντες άσυλο που παρουσιάζονται στα σύνορά τους να παραμείνουν εκεί ή σε ζώνη διέλευσης το πολύ τέσσερις εβδομάδες προκειμένου να επιτραπεί η εξέταση του κατά πόσον οι αιτήσεις τους είναι παραδεκτές πριν από τη χορήγηση απόφασης για το δικαίωμα να εισέλθουν στην επικράτεια. Στη συνέχεια, πρέπει να επιτραπεί η είσοδος στο άτομο. Η νομιμότητα ενός μέτρου κράτησης, συμπεριλαμβανομένου σε ζώνη διέλευσης, πρέπει να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο.

2. Εναλλακτικά μέτρα της κράτησης

Διεθνές δίκαιο

Η απόφαση [κράτησης] «... πρέπει να λαμβάνει υπόψη λιγότερο παρεμβατικά μέσα για την επίτευξη των ίδιων στόχων, όπως η υποχρέωση εμφάνισης, η παροχή εγγυήσεων ή άλλα μέτρα για την αποφυγή διαφυγής και πρέπει να υπόκειται σε τακτική επανεκτίμηση και δικαστικό έλεγχο.»¹⁰ Για να διαπιστωθεί η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα της κράτησης σύμφωνα με το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), πρέπει να αποδειχθεί ότι λιγότερο παρεμβατικά μέτρα εξετάστηκαν και κρίθηκαν ανεπαρκή. Στην υπόθεση C κατά Αυστραλίας,¹¹ η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 9.1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) με το σκεπτικό ότι το κράτος δεν εξέτασε λιγότερο περιοριστικά μέσα, όπως «την επιβολή υποχρέωσης εμφάνισης, την παροχή εγγυήσεων ή τη λήψη άλλων μέτρων που δεν θα έφεραν σε δυσχερέστερη θέση το πρόσωπο. Υπό τις συνθήκες αυτές, ανεξάρτητα από τους λόγους της αρχικής κράτησης, η συνέχιση της κράτησης μεταναστών για περισσότερα από δύο χρόνια χωρίς εξατομικευμένη αιτιολόγηση και χωρίς καμία δυνατότητα ουσιαστικού δικαστικού ελέγχου ήταν ... αυθαίρετη και συνιστά παραβίαση του άρθρου 9.1».

¹⁰ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Γενικό σχόλιο 35, παρ. 18; ΕΔΔΑ 1014/2001, Baban κατά Αυστραλίας, παρ. 7.2, 1069/2002, Bakhtiyari κατά Αυστραλίας, παρ. 9.2-9.3; Βλέπε Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες γραμμές για τα εφαρμοστέα κριτήρια και πρότυπα σχετικά με την κράτηση αιτούντων άσυλο και τις εναλλακτικές ως προς την κράτηση (2012), κατευθυντήρια γραμμή 4.3 και παράρτημα Α (που περιγράφει τις εναλλακτικές ως προς την κράτηση).

¹¹ C. κατά Αυστραλίας, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, Ανακοίνωση αριθ. 900/1999, απόψεις της 13ης Νοεμβρίου 2002.

Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι, κατά την εφαρμογή του άρθρου 5.1.στ της ΕΣΔΑ, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις εναλλακτικές λύσεις ως προς την κράτηση όσον αφορά ευάλωτα άτομα ή ομάδες ευάλωτων προσώπων, ώστε η κράτηση να θεωρείται ότι γίνεται με καλή πίστη και δεν είναι αυθαίρετη. Στην υπόθεση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, το Τμήμα Μείζονος Συνθέσης έκρινε ότι ακόμη και σύντομες περιόδους κράτησης τεσσάρων ημερών και μιας εβδομάδας δεν μπορούν να θεωρηθούν ασήμαντες επειδή ο «προσφεύγων, ως αιτών άσυλο, ήταν ιδιαίτερα ευάλωτος εξαιτίας όσων είχε περάσει κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης και των τραυματικών εμπειριών που ήταν πιθανό να είχε υπομείνει προηγουμένως».¹² Μολονότι η εκτίμηση αυτή εκφράστηκε στο πλαίσιο της κράτησης υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, θα πρέπει επίσης να εφαρμοστεί όσον αφορά την εκτίμηση του εάν η κράτηση ήταν αυθαίρετη υπό το φως του άρθρου 5.1.στ. Στην περίπτωση ασυνόδευτων ανηλίκων το Δικαστήριο έκρινε, στην υπόθεση *Rahimi κατά Ελλάδας*, ότι εναλλακτικά μέτρα πρέπει να εξετάζονται.

Οι Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες σχετικά με την κράτηση αιτούντων άσυλο αναφέρουν στην κατευθυντήρια Οδηγία 4.3 ότι «πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις ως προς την κράτηση».

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με τα Εφαρμοστέα Κριτήρια και Πρότυπα που αφορούν την Κράτηση των Αιτούντων Άσυλο και Εναλλακτικά της Κράτησης Μέτρα

Ορολογία

5. Στις παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες, ο όρος «κράτηση» αναφέρεται στη στέρηση της ελευθερίας ή σε περιορισμό σε κλειστό χώρο από όπου ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να αναχωρήσει κατά βούληση. Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, φυλακές και κέντρα ή εγκαταστάσεις κράτησης καθώς και κλειστά κέντρα υποδοχής.
6. Ο χώρος κράτησης μπορεί να διοικείται είτε από δημόσιες αρχές είτε από ιδιώτες που έχουν αναλάβει το έργο. Η στέρηση της ελευθερίας ενδέχεται να έχει αποφασισθεί μετά από δικαστική ή διοικητική απόφαση, ή το άτομο ενδέχεται να κρατείται με ή χωρίς «νόμιμη» εξουσία. Η κράτηση και ο πλήρης περιορισμός βρίσκονται στο ένα άκρο ενός φάσματος μορφών στέρησης της ελευθερίας (βλέπε εικόνα 1). Και άλλες μορφές περιορισμού της ελευθερίας στο μεταναστευτικό πλαίσιο υπόκεινται κατά τον ίδιο τρόπο σε διεθνείς κανόνες.
7. Η διάκριση μεταξύ της στέρησης της ελευθερίας (κράτηση) και άλλων λιγότερο έντονων περιορισμών της κυκλοφορίας αφορούν «το βαθμό ή την ένταση και όχι τη φύση ή την ουσία».⁸ Μολονότι οι παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες αφορούν περισσότερο την κράτηση (ή την πλήρη στέρηση της ελευθερίας), αναφέρονται, ωστόσο, και σε άλλα μέτρα που δεν προβλέπουν πλήρη στέρηση ελευθερίας. Η κράτηση μπορεί να λάβει χώρα σε διάφορους χώρους, όπως σε θαλάσσια και χερσαία σύνορα, σε «διεθνείς ζώνες» στα αεροδρόμια σε νησιά σε πλοία, καθώς επίσης και σε κλειστά στρατόπεδα προσφύγων, στην οικία κάποιου (κατ' οίκον περιορισμός), ακόμη και εξωεδαφικά. Ανεξαρτήτως από το όνομα που δίδεται σε έναν συγκεκριμένο χώρο κράτησης, τα ερωτήματα που τίθενται είναι κατά πόσον ένας αιτών άσυλο στερείται την ελευθερία του *de facto* και κατά πόσον αυτή η στέρηση είναι νόμιμη σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο [...]

Κατευθυντήρια Οδηγία 3: Η κράτηση θα πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο και επιτρεπόμενη από αυτόν

Κατευθυντήρια Οδηγία 4: Η κράτηση δεν θα πρέπει να είναι αυθαίρετη και κάθε απόφαση κράτησης θα πρέπει να βασίζεται στην αξιολόγηση των ιδιαίτερων περιστάσεων που αφορούν το συγκεκριμένο άτομο:

Κατευθυντήρια Οδηγία 4.1 : Η κράτηση είναι ένα κατ'εξαίρεση μέτρο και μπορεί να αιτιολογηθεί μόνον προς εξυπηρέτηση νόμιμου σκοπού

Κατευθυντήρια Οδηγία 4.2: Η κράτηση μπορεί να επιλεγεί μόνον όταν κριθεί αναγκαία, εύλογη βάσει όλων των περιστάσεων και ανάλογη προς ένα νόμιμο σκοπό
Κατευθυντήρια Οδηγία 4.3 Θα πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικά της κράτησης μέτρα

Κατευθυντήρια Οδηγία 5: Η κράτηση δεν θα πρέπει να εισάγει διακριτική μεταχείριση

Κατευθυντήρια Οδηγία 6: Η κράτηση επ' αόριστο είναι αυθαίρετη και ο νόμος θα πρέπει να επιβάλλει ανώτατα όρια κράτησης

Κατευθυντήρια Οδηγία 7: Οι αποφάσεις κράτησης ή παράτασης της κράτησης θα πρέπει να τηρούν τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις

Κατευθυντήρια Οδηγία 8: Οι συνθήκες κράτησης θα πρέπει να είναι ανθρώπινες και αξιοπρεπείς

¹² *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΣΔΑ, ΓΣ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011, παρ. 232.

Δίκαιο ΕΕ

Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, η κράτηση πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση και πρέπει πρώτα να εξαντλούνται όλες οι εναλλακτικές λύσεις, εκτός εάν οι εν λόγω εναλλακτικές λύσεις δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά στη συγκεκριμένη περίπτωση (άρθρο 8 παράγραφος 2 της αναδι-ατυπωμένης Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την αποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (2013/33/ΕΕ), άρθρο 18 παράγραφος 2 του Κανονισμού του Δουβλίνου και άρθρο 15.1 της Οδηγίας Επιστροφών).

Οδηγία Υποδοχής (αναδιτύπωση) 2013/33/ΕΕ

Άρθρο 8

Κράτηση

- (...) 2. Εφόσον κρίνεται αναγκαίο, και κατόπιν ατομικής αξιολόγησης κάθε περίπτωσης, τα κράτη μέλη μπορούν να θέσουν αιτούντα υπό κράτηση, εάν δεν είναι δυνατό να εφαρμοστούν αποτελεσματικά άλλα λιγότερο περιοριστικά εναλλακτικά μέτρα.

Άρθρο 11

Κράτηση ευάλωτων ατόμων και αιτούντων με ειδικές ανάγκες υποδοχής

1. Η υγεία, συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας, των αιτούντων υπό κράτηση που είναι ευάλωτα άτομα αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των εθνικών αρχών.

Σε περίπτωση κράτησης ευάλωτων ατόμων, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τακτική παρακολού-θηση και επαρκή υποστήριξη λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη κατάστασή τους, συμπεριλαμ-βανομένης της υγείας τους.

2. Οι ανήλικοι τίθενται υπό κράτηση μόνο σε έσχατη ανάγκη και εφόσον αποδειχθεί ότι δεν μπο-ρούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά άλλα εναλλακτικά, λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Η εν λόγω κράτηση είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατούμενων ανηλίκων και για την τοποθέτησή τους σε κατάλληλα για ανηλίκους καταλύματα.

Το μείζον συμφέρον του ανήλικου, όπως καθορίζεται στο άρθρο 23 παράγραφος 2, αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για τα κράτη μέλη.

Σε περίπτωση κράτησης ανηλίκων, έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών και των ψυχαγωγικών δραστηριο-τήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους.

3. Ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων το συντομότερο δυνατόν.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν κρατούνται ποτέ σε σωφρονιστικά καταστήματα.

Στους ασυνόδευτους ανηλίκους παρέχεται κατά το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους.

Σε περίπτωση κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε αυτοί να στε-γάζονται χωριστά από τους ενήλικους.

4. Στις οικογένειες υπό κράτηση παρέχεται χωριστό κατάλυμα το οποίο εξασφαλίζει επαρκή σεβα-σμό της ιδιωτικής ζωής.
5. Σε περίπτωση κράτησης αιτουσών γυναικών, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να στεγάζονται χωριστά από τους άντρες αιτούντες, εκτός εάν οι τελευταίοι αποτελούν μέλη οικογενείας και εάν όλοι οι ενδιαφερόμενοι έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους.

Εξαιρέσεις στο πρώτο εδάφιο μπορούν επίσης να ισχύσουν όσον αφορά τη χρήση κοινόχρη-στων χώρων που έχουν σχεδιαστεί για ψυχαγωγικές ή κοινωνικές δραστηριότητες, συμπερι-λαμβανομένης της χορήγησης γευμάτων.

6. Σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις και για εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν συντομότερο, τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από το τρίτο

εδάφιο της παραγράφου 2, από την παράγραφο 4 και από το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 5, όταν ο αιτών κρατείται σε συνοριακό φυλάκιο ή σε ζώνη διέλευσης, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 43 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ.

Οδηγία Επιστροφής (2008/115/ΕΚ)

Άρθρο 15 Κράτηση

1. Εκτός εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή αλλά λιγότερο αναγκαστικά μέτρα, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν απλώς υπό κράτηση υπήκοο τρίτης χώρας υποκείμενο σε διαδικασίες επιστροφής, για την προετοιμασία της επιστροφής και/ή τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, ιδίως όταν:

- (α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή
- (β) ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης.

Οιαδήποτε κράτηση έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια και διατηρείται μόνο καθόσον χρόνο η διαδικασία απομάκρυνσης εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια.

Στο άρθρο 8 παράγραφος 4, η αναδιατυπωμένη Οδηγία σχετικά με τις απαιτήσεις για την αποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία υποχρεώνει τα κράτη να θεσπίσουν κανόνες για εναλλακτικές λύσεις ως προς την κράτηση στο εθνικό δίκαιο.

Οι εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση μπορούν να περιλαμβάνουν: υποχρεώσεις εμφάνισης, όπως εμφάνιση στις αστυνομικές αρχές ή τις αρχές μετανάστευσης ανά τακτά χρονικά διαστήματα· υποχρέωση παράδοσης διαβατηρίου ή ταξιδιωτικού εγγράφου απαιτήσεις για σταθερή διαμονή, όπως η διαβίωση και ο ύπνος σε μια συγκεκριμένη διεύθυνση· απελευθέρωση με χρηματική εγγύηση με ή χωρίς εγγυήσεις· απαιτήσεις εγγύησης· απελευθέρωση με υποστήριξη εργαζομένων στον τομέα παροχής φροντίδας ή σε πρόγραμμα φροντίδας από ομάδες παροχής φροντίδας ή ψυχικής υγείας· ή ηλεκτρονική παρακολούθηση, όπως η χρήση ηλεκτρονικού βραχιολιού.

3. Σαφής νομική βάση, αυθαιρεσία, αναγκαιότητα και αναλογικότητα

Όλες οι μορφές κράτησης πρέπει να διαθέτουν σαφή νομική βάση στο εθνικό δίκαιο και τις διαδικασίες και δεν πρέπει να είναι αυθαίρετες, μη αναγκαίες ή δυσανάλογες.

Το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί η στέρηση της ελευθερίας να είναι δικαιολογημένη, σύμφωνη με τον νόμο, και να μην είναι αυθαίρετη.

- Το ΔΣΑΠΔ απαγορεύει κάθε κράτηση που είναι «αυθαίρετη» (άρθρο 9)
- Η ΕΣΔΑ προβλέπει για τη νομιμότητα της κράτησης μια σειρά καθορισμένων νόμιμων σκοπών κράτησης. Όσον αφορά την κράτηση μεταναστών, επιτρέπει την κράτηση σε τρεις συγκεκριμένες καταστάσεις:
 - για να εμποδισθεί η παράνομη είσοδος του ατόμου στη χώρα (άρθρο 5.1.στ)
 - όταν εκκρεμεί εναντίον του διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως (άρθρο 5.1.στ).
 - εάν νόμιμα συνελήφθη ή κρατείται λόγω ανυποταγής σε νόμιμη διαταγή δικαστηρίου ή για να εξασφαλιστεί η εκτέλεση υποχρεώσεως οριζόμενης από το νόμο (άρθρο 5.1.β).¹³

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το διεθνές δίκαιο των προσφύγων όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο, το κράτος πρέπει να αποδείξει ότι η κράτηση ήταν εύλογη, αναγκαία και ανάλογη των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η κράτηση δεν είναι αυθαίρετη.

Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΗΕ ανέλυσε εκτενώς την έννοια της «αυθαιρέτης στέρησης της ελευθερίας», σύμφωνα με το άρθρο 9 του ΔΣΑΠΔ, στο **Γενικό σχόλιο Νο 35**: Όσον αφορά στην κράτηση μεταναστών:

18. Η κράτηση κατά τη διάρκεια διαδικασιών για τον έλεγχο της μετανάστευσης δεν είναι αυτο-νόνη και η κράτηση πρέπει να αιτιολογείται ως εύλογη, αναγκαία και αναλογική υπό το φως των περιστάσεων και να επανεκτιμάται με την πάροδο του χρόνου. Οι αιτούντες άσυλο που εισέρχονται παράνομα στο έδαφος ενός συμβαλλόμενου Κράτους μπορούν να κρατηθούν για μια αρχική σύντομη περίοδο προκειμένου να τεκμηριωθεί η είσοδός τους, να καταγραφούν τα

¹³ Βλ. *Ο.Μ. κατά Ουγγαρίας* (Προσφυγή υπ' αριθμόν 9912/15), 5 Ιουλίου 2016, παρ. 42 - 44 και 48.

αιτήματά τους και να προσδιοριστεί η ταυτότητά τους, **εάν υπάρχει σχετική αμφισβήτηση (Bakhtiyari κατά Αυστραλίας, παρ. 9.2–9.3)** Η περαιτέρω κράτηση τους ενώ εξετάζονται τα αιτήματά τους θα ήταν αυθαίρετη εφόσον δεν υπάρχουν ειδικοί λόγοι που σχετίζονται με το άτομο, όπως εξατομικευμένη πιθανότητα διαφυγής, κίνδυνος ποινικών αδικημάτων έναντι τρίτων ή κίνδυνος ενεργειών κατά της εθνικής ασφάλειας. Η απόφαση πρέπει να εξετάζει τους σχετικούς παράγοντες κατά περίπτωση και να μην βασίζεται σε έναν υποχρεωτικό κανόνα για μια ευρεία κατηγορία· πρέπει να λαμβάνει υπόψη λιγότερο επεμβατικά μέσα για την επίτευξη των ίδιων στόχων, όπως υποχρεώσεις εμφάνισης, εγγυήσεις ή άλλες προϋποθέσεις για την αποφυγή διαφυγής· και πρέπει να υπόκειται σε περιοδική επανεκτίμηση και δικαστικό έλεγχο. Οι αποφάσεις σχετικά με την κράτηση των μεταναστών πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη την επίδραση της κράτησης στην σωματική και ψυχική τους υγεία. Όταν η κράτηση κρίνεται αναγκαία θα πρέπει να πραγματοποιείται σε κατάλληλες εγκαταστάσεις όπου τηρούνται οι κανόνες υγιεινής και όχι σε σωφρονιστικά ιδρύματα, ώστε να αποφεύγεται ο τιμωρητικός χαρακτήρας. Η αδυναμία ενός συμβαλλόμενου Κράτους να προβεί στην απέλαση ενός ατόμου λόγω ανιθαγένειας ή άλλων εμποδίων δεν δικαιολογεί την απεριόριστη κράτηση. Τα παιδιά δεν πρέπει να στερούνται της ελευθερίας τους, εκτός εάν πρόκειται για μέτρο έσχατης ανάγκης και για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντά τους ως πρωταρχικό μέλημα όσον αφορά τη διάρκεια και τους όρους κράτησης, και λαμβάνοντας επίσης υπόψη την εξαιρετική ευπάθεια και την ανάγκη περίθαλψης των ασυνόδευτων ανηλίκων.²⁰

Στην Απόφαση της με αριθμό 9 σχετικά με τον ορισμό και την έκταση της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας σύμφωνα με το διεθνές εθιμικό δίκαιο, η Ομάδα Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών για την Αυθαίρετη Κράτηση καθορίζει τα στοιχεία της αυθαιρεσίας. Σε περίληψη, αναφέρει ότι «η απαγόρευση της αυθαιρεσίας συνίσταται στην εξέταση της νομιμότητας, της σκοπιμότητας, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας κάθε μέτρου που στερεί από έναν άνθρωπο την ελευθερία του. Η απαγόρευση της αυθαιρεσίας μπορεί να προκύψει σε οποιοδήποτε στάδιο της δικαστικής διαδικασίας».¹⁴

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι, προκειμένου να αποφευχθεί η αυθαιρεσία, η κράτηση μεταναστών πρέπει, εκτός από την τήρηση του εθνικού δικαίου:

- (α) να πραγματοποιείται **με καλή πίστη** και να μην ενέχει παραπλάνηση εκ μέρους των αρχών·
- (β) να συνδέεται στενά **με επιτρεπόμενο λόγο**·
- (γ) ο **τόπος και οι συνθήκες** κράτησης πρέπει να είναι κατάλληλα, έχοντας κατά νου ότι το μέτρο δεν εφαρμόζεται σε άτομα που έχουν διαπράξει ή είναι ύποπτα διάπραξης αξιόποινων πράξεων, αλλά σε άτομα που έχουν διαφύγει από τη χώρα τους, συχνά λόγω φόβου για τη ζωή τους, συνεπώς η ιδιαίτερη ευάλωτη κατάσταση του προσώπου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη (*MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Αρ. Προσφυγής 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011);
- (δ) η **διάρκεια της κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει το εύλογα απαιτούμενο διάστημα** για τον επιδιωκόμενο σκοπό.
- (ε) σε περίπτωση κράτησης εν όψει απομάκρυνσης, η κράτηση επιτρέπεται μόνο καθόσον διάστημα οι διαδικασίες για την απέλαση ή απομάκρυνση είναι σε εξέλιξη και εφόσον αυτές εκτελούνται με τη **δέουσα επιμέλεια**. Θα πρέπει επίσης να υπάρχει **ρεαλιστική προοπτική** ότι η απομάκρυνση θα λάβει χώρα.¹⁵

Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 13229/03, 29 Ιανουαρίου 2008

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, Κούρδος του Ιράκ αιτών άσυλο, ήταν κρατούμενος στο Ηνωμένο Βασίλειο σε κέντρο που χρησιμοποιείται για αιτούντες άσυλο από όπου δεν ήταν πιθανό να διαφύγει και οι αιτήσεις του οποίου θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τη ταχεία διαδικασία ασύλου, μετά από τη χορήγηση προσωρινής εισδοχής. Του δόθηκε ένα τυποποιημένο έντυπο με τους λόγους της κράτησής του και τα δικαιώματά του, αλλά δεν του εξηγήθηκε ότι κρατείται σύμφωνα με την ταχεία διαδικασία. Η αίτηση ασύλου του αιτούντος αρχικά απορρίφθηκε, αλλά αφότου αφέθηκε ελεύθερος, του χορηγήθηκε άσυλο μετά από επιτυχή άσκηση έφεσης.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) («κράτηση για να εμποδισθεί η παράνομη είσοδος του ατόμου στη χώρα») ως εφαρμοστέο για τα άτομα που παραδόθηκαν στις αρχές αυτοβούλως και είχαν υποβάλει αίτηση για άδεια εισόδου, μέσω αίτησης ασύλου ή άλλως. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η κράτηση επτά ημερών ενόσ αιτούντος άσυλο που έχει λάβει προσωρινή εισδοχή στο πλαίσιο της ταχείας διαδικασίας δεν ήταν αυθαίρετη και ήταν σύμφωνη με το άρθρο 5 παράγραφος 1. Η 76ωρη καθυστέρηση στην ενημέρωση του ατόμου για τους πραγματικούς λόγους της κράτησής του δεν ήταν σύμφωνη με την απαίτηση αμεσότητας του άρθρου 5 παράγραφος 2. Οι Γενικές δηλώσεις - όπως οι κοινοβουλευτικές ανακοινώσεις - δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την ανάγκη άμεσης ενημέρωσης του ατόμου.

¹⁴ Έκθεση της ομάδας εργασίας για την αυθαίρετη κράτηση, UN DOC A/HRC/22/44 (24 Δεκεμβρίου 2012), παρ. 80

¹⁵ Βλ. μεταξύ άλλων *Mikolenko κατά Εσθονίας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 10664/05, Απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2009. παρ. 59, 67.

65. «Σε αυτό το σημείο, το Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης συμφωνεί [...] ότι έως ότου ένα κράτος δώσει άδεια για την είσοδο στη χώρα, οποιαδήποτε είσοδος είναι παράνομη και η κράτηση του προσώπου που επιθυμεί να εισέλθει και που χρειάζεται, αλλά δεν έχει ακόμη την άδεια για να το πράξει, μπορεί να λαμβάνει χώρα, χωρίς καμία διαστρέβλωση του νοήματος (*distorsion du langage*), «για να εμποδισθεί η παράνομη είσοδος του προσώπου στη χώρα». Δεν δέχεται ότι, μόλις ο αιτών άσυλο παραδοθεί στις αρχές μετανάστευσης, επιδιώκει να πραγματοποιήσει είσοδο «κατόπιν άδειας», με αποτέλεσμα η κράτηση να μην μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του πρώτου σκέλους του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο (στ).»
72. Ομοίως, όταν ένα άτομο έχει τεθεί υπό κράτηση σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1(στ), το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης, ερμηνεύοντας το δεύτερο σκέλος αυτής της υποπαραγράφου, έκρινε ότι, για όσο διάστημα ένα άτομο κρατούνταν «με σκοπό την απέλαση», δηλαδή, για όσο διάστημα «δι-αρκούσαν οι διαδικασίες με σκοπό την απέλαση», δεν υπήρχε **καμία απαίτηση να θεωρηθεί η κράτηση ευλόγως αναγκαία**, για παράδειγμα για να αποτραπεί η διάπραξη αδικήματος ή η διαφυγή του υπόψη ατόμου (βλέπε υπόθεση *Chahal*, ανωτέρω, § 112). Το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης έκρινε περαιτέρω στην υπόθεση *Chahal* ότι **η αρχή της αναλογικότητας εφαρμόζεται στην κράτηση σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) μόνο στο βαθμό όπου η κράτηση δεν πρέπει συνεχιστεί για μη εύλογο χρονικό διάστημα**. Έτσι, έκρινε ότι «οποιαδήποτε στέρηση της ελευθερίας σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1(στ) είναι δικαιολογημένη μόνο για όσο διάστημα βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαδικασίες απέλασης. Αν αυτές οι διαδικασίες δεν ασκούνται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι επιτρεπτή...» (ό.π., § 113, βλέπε επίσης *Gebremedhin [Gaberamadhien]* κατά Γαλλίας, αρ. 25389/05, § 74, ΕΣΔΑ 2007-II).
73. Όσον αφορά τα ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η αρχή σύμφωνα με τη οποία η κράτηση δεν θα πρέπει να είναι αυθαίρετη πρέπει να ισχύει για κράτηση σύμφωνα με το πρώτο σκέλος του Άρθρου 5 § 1(στ) με τον ίδιο τρόπο που ισχύει για κράτηση σύμφωνα με το δεύτερο σκέλος. Δεδομένου ότι τα Κράτη έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν εξίσου την είσοδο και την παραμονή αλλοδαπού στη χώρα τους (βλέπε τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 63 ανωτέρω), θα ήταν τεχνητή ενέργεια η εφαρμογή διαφορετικού τεστ αναλογικότητας σε περιπτώσεις κράτησης στο σημείο εισόδου από αυτό που εφαρμόζεται για την απέλαση, έκδοση ή απομάκρυνση ατόμου που βρίσκεται ήδη στη χώρα.
74. «Για να αποφευχθεί ο χαρακτηρισμός της ως αυθαίρετης, η εν λόγω κράτηση πρέπει να γίνεται με καλή πίστη, πρέπει να συνδέεται στενά με τον σκοπό της αποτροπής της παράνομης εισόδου του προσώπου στη χώρα, ο τόπος και οι συνθήκες κράτησης πρέπει να είναι κατάλληλοι, λαμβανομένου υπόψη ότι «το μέτρο εφαρμόζεται όχι σε όσους έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά σε αλλοδαπούς που, συχνά φοβούμενοι για τη ζωή τους, έχουν διαφύγει από τη χώρα τους» (βλ. *Amuu*, ανωτέρω, § 43) και η διάρκεια της κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει το εύλογο διάστημα που απαιτείται για τον επιδιωκόμενο σκοπό.»
84. «Το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση αυτής της διάταξης, με το σκεπτικό ότι ο λόγος για την κράτηση δεν δόθηκε όσο άμεσα οφειλόταν. Έκρινε ότι γενικές δηλώσεις - όπως οι κοινοβουλευτικές ανακοινώσεις στην παρούσα υπόθεση - δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την ανάγκη του άρθρου 5 § 2 να ενημερωθεί το άτομο για τους λόγους της σύλληψης ή της κράτησής του.»

Suso Musa κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 42337/12, 23 Ιουλίου 2013

Πραγματικά περιστατικά: Η υπόθεση αφορούσε αιτούντα άσυλο από τη Σιέρα Λεόνε. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε συγκεκριμένα ότι η κράτησή του ήταν παράνομη και ότι δεν διέθετε αποτελεσματικό μέσο για την επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησής του.

Ανάλυση: Εξετάζοντας τις καταγγελίες του προσφεύγοντος για παράνομη κράτηση και έλλειψη πρόσβασης σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 5 (1) και 5 (4) της Συνθήκης.

100. (...) Όσον αφορά το τελευταίο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Σύσταση Rec(2003)5 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με μέτρα κράτησης των αιτούντων άσυλο, η οποία μνημονεύθηκε εκτενώς από την Κυβέρνηση, θεωρεί επίσης ότι «μέτρα κράτησης αιτούντων άσυλο θα πρέπει να εφαρμόζονται μόνο μετά από προσεκτική εξέταση της αναγκαιότητάς τους σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση». Υπό το πρίσμα αυτών των πρακτικών, το Δικαστήριο έχει επιφυλάξεις ως προς την καλή πίστη της Κυβέρνησης στην εφαρμογή μιας γενικής πολιτικής κράτησης (εκτός από συγκεκριμένες ευάλωτες κατηγορίες) με μέγιστη διάρκεια δεκαοκτώ μηνών.

101. (...) το Δικαστήριο προβληματίζεται σχετικά με την καταλληλότητα του τόπου και των συνθηκών κράτησης.

102. Τέλος, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στην παρούσα περίπτωση, χρειάστηκε ένα έτος ώστε οι αρχές να λάβουν απόφαση για την αίτηση ασύλου του αιτούντος. Το διάστημα αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως περίοδος κράτησης που ευλόγως απαιτείται για τον επιδιωκόμενο σκοπό, δηλαδή για την λήψη απόφασης για αίτηση παραμονής.
103. Επομένως, η κράτηση του αιτούντος έως την ημερομηνία λήψης απόφασης για την αίτηση ασύλου δεν ήταν συμβατή με το Άρθρο 5 § 1(στ) της Σύμβασης, το οποίο συνεπώς έχει παραβιαστεί.
104. Όσον αφορά τη δεύτερη περίοδο κράτησης του αιτούντος, (...) Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι κράτηση σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1(στ) δικαιολογείται μόνο για όσο διάστημα βρίσκονται σε εξέλιξη διαδικασίες απέλασης. Εάν αυτές οι διαδικασίες δεν ασκούνται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι επιτρεπτή σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) (...). Ωστόσο, η Κυβέρνηση παραδέχτηκε ότι η απέλαση του αιτούντος είχε καθυστερήσει λόγω της εκκρεμούσας ποινικής διαδικασίας εναντίον του και ότι, ενόψει αυτών των διαδικασιών, οι αρχές δεν μπορούσαν να τον απελάσουν (βλ. παράγραφο 77 ανωτέρω). Δεν είναι σαφές πότε περατώθηκαν αυτές οι διαδικασίες, ωστόσο, οι προσπάθειες ετοιμασίας για απέλαση του αιτούντος ξεκίνησαν μόλις τον Ιανουάριο του 2013. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι η περίοδος κράτησης των δέκα μηνών μεταξύ 2 Απριλίου 2012 και Ιανουαρίου 2013 αφορούσε τους σκοπούς της απέλασης. Όσον αφορά τους επόμενους δύο μήνες, η Κυβέρνηση δεν παρουσίασε οποιαδήποτε βήματα που πραγματοποιήθηκαν από τις αρχές, εκτός από μια συνέντευξη με τον πρόξενο της Σιέρα Λεόνε, ως αποτέλεσμα της οποίας θεώρησαν ότι ο αιτών δεν μπορούσε να επαναπατριστεί. Το Δικαστήριο σημειώνει, ωστόσο, ότι ο αιτών παρέμεινε υπό κράτηση μέχρι τον Μάρτιο του 2013 παρά το γεγονός ότι οι αρχές γνώριζαν ήδη από τις 11 Φεβρουαρίου 2013 ότι δεν υπήρχε προοπτική απέλασής του.
106. Οι ανωτέρω θεωρήσεις αρκούν ώστε να μπορέσει το Δικαστήριο να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το εθνικό σύστημα απέτυχε στο σύνολό του να προστατεύσει τον αιτούντα από αυθαίρετη κράτηση και ότι η παρατεταμένη κράτησή του μετά την απόφαση για το αίτημα ασύλου δεν μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με το δεύτερο σκέλος του Άρθρου 5 § 1 (στ) της Σύμβασης.

Amuur κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 19776/92, 25 Ιουνίου 1996

50. [...] Σύμφωνα με το Άρθρο 5 παρ. 1 (άρθρο 5-1) που προβλέπει ότι οποιαδήποτε στέρηση της ελευθερίας πρέπει να πραγματοποιείται «σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται από το νόμο», απαιτείται πρωτίστως η σύλληψη ή η κράτηση να έχουν νόμιμη βάση στο εσωτερικό δίκαιο. Ωστόσο, αυτές οι λέξεις δεν περιορίζονται σε μια απλή αναφορά στο εσωτερικό δίκαιο ..., αφορούν επίσης την ποιότητα της νομοθεσίας, απαιτώντας να είναι συμβατή με το κράτος δικαίου, έννοια που είναι εγγενής σε όλα τα άρθρα της Συνθήκης. Προκειμένου να εξακριβωθεί αν η στέρηση της ελευθερίας είναι σύμφωνη με την αρχή της συμβατότητας με το εσωτερικό δίκαιο, εναπόκειται στο Δικαστήριο να εκτιμήσει όχι μόνο την ισχύουσα νομοθεσία στον εξεταζόμενο τομέα αλλά και την ποιότητα των υπολοίπων εφαρμοστέων νομικών κανόνων στους ενδιαφερομένους. Από αυτή την άποψη, η ποιότητα συνεπάγεται ότι, όταν ένας εθνικός νόμος επιτρέπει την στέρηση της ελευθερίας - ειδικά σε σχέση με έναν αλλοδαπό αιτούντα άσυλο - πρέπει να είναι επαρκώς προσβάσιμος και ακριβής, προκειμένου να αποφεύγεται κάθε κίνδυνος αυθαιρεσίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν θεμελιώδη σημασία όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο στους αερολιμένες, ιδίως υπό το πρίσμα της ανάγκης εναρμόνισης της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων με τις απαιτήσεις των πολιτικών μετανάστευσης των Κρατών.

Al Husin κατά Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (Αρ. 2), ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 10112/16, Απόφαση 25 Σεπτεμβρίου 2019

97. Το άρθρο 5 § 1 (στ) δεν προβλέπει ότι μια κράτηση θεωρείται ευλόγως απαραίτητη, για να αποτραπεί π.χ. η τέλεση αδικήματος ή η διαφυγή του ατόμου. Τυχόν στέρηση της ελευθερίας σύμφωνα με το δεύτερο σκέλος του άρθρου 5 § 1 (στ) αιτιολογείται, ωστόσο, μόνο για όσο διάστημα βρίσκονται σε εξέλιξη διαδικασίες απέλασης ή έκδοσης. Εάν αυτές οι διαδικασίες δεν ασκούνται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι επιτρεπτή σύμφωνα με το άρθρο 5 § 1 (στ).

Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 22414/93, Απόφαση 15 Νοεμβρίου 1996

112. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση το ότι ο κ. Chahal τέθηκε υπό κράτηση «με σκοπό την απέλαση» σύμφωνα με την έννοια του Άρθρου 5 § 1 (στ) (αρθ.

5-1-στ) (βλέπε παράγραφο 109 ανωτέρω). Το Άρθρο 5 § 1 (στ) δεν απαιτεί όπως η κράτηση από του για το οποίο έχουν αναληφθεί διαδικασίες με σκοπό την απέλαση θεωρείται ευλόγως απαραίτητη, προκειμένου π.χ. να αποτραπεί η διάπραξη αδικήματος ή η διαφυγή του ατόμου. Από την άποψη αυτή, το Άρθρο 5 § 1 (στ) (αρθ. 5-1-στ) παρέχει διαφορετικό επίπεδο προστασίας από το Άρθρο 5) § 1 (γ) (αρθ. 5-1-γ). Πράγματι, το μόνο που απαιτείται βάσει αυτής της διάταξης (αρθ. 5-1-στ) είναι το «να έχουν αναληφθεί διαδικασίες με σκοπό την απέλαση». Είναι επομένως άνευ σημασίας, για τους σκοπούς του Άρθρου 5 § 1 (στ) (αρθ. 5-1-στ), το κατά πόσον η υποκείμενη απόφαση απέλασης μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει της εθνικής νομοθεσίας ή της Σύμβασης.

113. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, ωστόσο, ότι κάθε στέρηση της ελευθερίας σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) (αρθ. 5-1-στ) δικαιολογείται μόνο για όσο διάστημα βρίσκονται σε εξέλιξη διαδικασίες απέλασης. Αν αυτές οι διαδικασίες δεν ασκούνται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι επιτρεπτή σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) (αρθ. 5-1-στ) (...). Είναι απαραίτητο, επομένως, να προσδιοριστεί κατά πόσον η διάρκεια της διαδικασίας απέλασης ήταν υπερβολική.

Mikolenko κατά Εσθονίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 10664/05, Απόφαση 8 Οκτωβρίου 2009

63. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η στέρηση της ελευθερίας σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) είναι δικαιολογημένη μόνο για όσο διάστημα βρίσκονται σε εξέλιξη διαδικασίες απέλασης. Συνεπώς, εάν τέτοιες διαδικασίες δεν ασκούνται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι δικαιολογημένη σύμφωνα με αυτή την υποπαράγραφο (...).
64. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η κράτηση του αιτούντος με σκοπό την απέλαση ήταν εξαιρετικά μακρά. Κρατήθηκε για περισσότερο από τρία χρόνια και έντεκα μήνες.
65. Επιπλέον, η απέλαση του αιτούντος είχε καταστεί σχεδόν αδύνατη, καθώς για όλους τους πρακτικούς λόγους απαιτούσε τη συνεργασία του, την οποία δεν ήταν πρόθυμος να δώσει. Αν και είναι αλήθεια ότι τα Κράτη διατηρούν το «αναμφισβήτητο κυριαρχικό δικαίωμα να ελέγχουν την είσοδο και διαμονή αλλοδαπών στην επικράτειά τους» (βλ., για παράδειγμα, Saadi, που αναφέρθηκε ανωτέρω, § 64, με περαιτέρω αναφορές), η κράτηση, ωστόσο, των αλλοδαπών σε αυτό το πλαίσιο σύμφωνα με το Άρθρο 5 § 1 (στ) επιτρέπεται μόνο εάν έχουν αναληφθεί διαδικασίες για την απέλασή τους. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η περαιτέρω κράτηση του αιτούντος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πραγματοποιήθηκε ενόψει της απέλασής του, καθώς αυτή δεν ήταν πλέον εφικτή.
68. Οι προηγούμενες θεωρήσεις αρκούν για να επιτραπεί στο Δικαστήριο να συμπεράνει ότι οι λόγοι για την κράτηση του αιτούντος – ανάληψη διαδικασιών ενόψει της απέλασής του – δεν παρέμειναν εν ισχύ καθόλη τη διάρκεια της κράτησής του λόγω της έλλειψης ρεαλιστικής προοπτικής απέλασής του και της αποτυχίας των εσωτερικών αρχών να διεξαγάγουν τις διαδικασίες με τη δέουσα επιμέλεια.

Όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει προϋποθέσεις που υπερβαίνουν τις απαιτήσεις που καθορίζονται από το ΕΔΔΑ («Saadi test»), για παράδειγμα επειδή το δίκαιο της ΕΕ το προβλέπει και μεταφέρεται στο εσωτερικό δίκαιο, αυτές οι απαιτήσεις πρέπει να πληρούνται (και αυτό πρέπει να αντικατοπτρίζεται στο τις δικαστικές αποφάσεις) προκειμένου αυτή η στέρηση της ελευθερίας να ανταποκριθεί στην απαίτηση νομιμότητας (βλ. π.χ. JR και λοιποί κατά Ελλάδα, Αρ. προσφυγής 22696/16, 25 Ιανουαρίου 2018, §§ 109-113).

Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες όσον αφορά την κράτηση

Η Κατευθυντήρια Οδηγία 4.1 διευκρινίζει περαιτέρω τους λόγους που επιτρέπουν την κράτηση αιτούντων άσυλο:

- για την προστασία της δημόσιας τάξης:
 - για την αποφυγή διαφυγής ή/και σε περιπτώσεις πιθανής μη συνεργασίας
 - σε σχέση με τις ταχείες διαδικασίες για προδήλως αβάσιμους ή σαφώς ισχυρισμούς για κακομεταχείριση
 - για την αρχική εξακρίβωση της ταυτότητας ή/και της ασφάλειας
 - προκειμένου να καταγραφούν, στο πλαίσιο μιας προκαταρκτικής συνέντευξης, τα στοιχεία στα οποία βασίζεται η αίτηση διεθνούς προστασίας, τα οποία δεν θα μπορούσαν να αποκτηθούν χωρίς την κράτηση
- για την προστασία της δημόσιας υγείας
- για την προστασία της εθνικής ασφάλειας

Κατευθυντήρια Οδηγία 4.2: Η κράτηση μπορεί να γίνει μόνο όταν κρίνεται αναγκαία, εύλογη, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων, και ανάλογη σε σχέση με έναν νόμιμο σκοπό
Κατευθυντήρια Οδηγία 4.3: Πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις ως προς την κράτηση
Κατευθυντήρια Οδηγία 5: Η κράτηση δεν πρέπει να εισάγει διακριτική μεταχείριση

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες ορίζουν ότι η κράτηση αιτούντων άσυλο για άλλους σκοπούς, όπως η αποτροπή μελλοντικών αιτούντων άσυλο ή η αποτροπή των αιτούντων άσυλο από την επιδίωξη των αξιώσεων τους ή για λόγους πειθαρχίας ή εκδίκησης, αντίκειται στους κανόνες της νομοθεσίας για τους πρόσφυγες.

Δίκαιο ΕΕ

Η Οδηγία σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (2013/33/ΕΕ, RCD) αναφέρει στο άρθρο της 8.3 ότι:

Ο αιτών μπορεί να υποβληθεί σε κράτηση μόνο:

- (α) προκειμένου να διαπιστωθεί ή να επαληθευτεί η ταυτότητα ή η υπηκοότητά του·
- (β) προκειμένου να προσδιοριστούν τα στοιχεία εκείνα στα οποία βασίζεται η αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, η απόκτηση των οποίων θα ήταν σε άλλη περίπτωση αδύνατη, ιδίως όταν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής του αιτούντος·
- (γ) για να αποφασιστεί, στο πλαίσιο διαδικασίας, το δικαίωμα του αιτούντος για είσοδο στο έδαφος·
- (δ) όταν κρατείται στο πλαίσιο διαδικασίας επιστροφής δυνάμει της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών(9), προκειμένου να προετοιμάζεται η επιστροφή ή/και να διεξάγεται η διαδικασία απομάκρυνσης και το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος είναι σε θέση να τεκμηριώνει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι το πρόσωπο είχε ήδη την ευκαιρία πρόσβασης στη διαδικασία χορήγησης ασύλου, ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρείται ότι το πρόσωπο ασκεί αίτηση διεθνούς προστασίας, προκειμένου να καθυστερεί ή να εμποδίζει την εκτέλεση απόφασης επιστροφής·
- (ε) όταν απαιτείται για την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης·
- (στ) σύμφωνα με το άρθρο 28 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα(10).

Οι λόγοι κράτησης προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (2013/33/ΕΕ) και το άρθρο 26 της Οδηγίας σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου (2013/32/ΕΕ), δεν είναι νόμιμη η κράτηση ενός προσώπου αποκλειστικά για το λόγο ότι έχει υποβάλει αίτηση ασύλου.

Επίσης, δεν επιτρέπεται η κράτηση ενός ατόμου με μόνο λόγο ότι υπόκειται στον Κανονισμό του Δουβλίνου (Άρθρο 28, παράγραφος 1, του Κανονισμού). Η περιοριστική απαρίθμηση των λόγων για την κράτηση αιτούντων άσυλο που συμμορφώνονται με τον Κανονισμό αναφέρονται στο άρθρο 8 παράγραφος 3 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Οι αιτούντες άσυλο μπορούν να κρατηθούν σε έξι διαφορετικές περιπτώσεις:

- για τον καθορισμό ή την επαλήθευση της ταυτότητας ή της εθνικότητάς τους
- για τον καθορισμό των στοιχείων της αίτησης ασύλου, τα οποία δεν θα μπορούσαν να ληφθούν χωρίς την κράτηση, ιδίως όταν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής
- για τη λήψη απόφασης σχετικά με το δικαίωμά τους να εισέλθουν στην επικράτεια
- εάν κρατούνται σύμφωνα με την Οδηγία περί επιστροφής και υποβάλουν αίτηση ασύλου για να καθυστερήσουν ή να εμποδίσουν την απομάκρυνση
- όταν απαιτείται για την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης
- και σύμφωνα με το άρθρο 28 του κανονισμού του Δουβλίνου, το οποίο, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, επιτρέπει την κράτηση για τη διεξαγωγή διαδικασιών μεταφοράς σύμφωνα με τον κανονισμό.

Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι ο κίνδυνος διαφυγής, ο οποίος αποτελεί έναν από τους λόγους που επιτρέπουν την κράτηση βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου, πρέπει να καθορίζεται σαφώς στο εθνικό

δίκαιο. Ελλείπει αυτού του ορισμού στην εθνική νομοθεσία, ο λόγος αυτός δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει την κράτηση βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου (υπόθεση C-528/15, 15 Μαρτίου 2017, Al Chodor).¹⁶

Η Οδηγία περί επιστροφής 2008/115/ΕΚ παρέχει μια νομική βάση για την κράτηση μεταναστών με σκοπό την απομάκρυνσή τους όταν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή ο υπόψη υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή της διαδικασίας απομάκρυνσης, εκτός εάν μπορούν να εφαρμοστούν άλλα λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα (άρθρο 15).

Σε περίπτωση όπου ένας αιτών άσυλο υπέβαλε αίτηση για διεθνή προστασία ενώ ήταν υπό κράτηση στο πλαίσιο σχετικής διαδικασίας επιστροφής, το ΔΕΕ αποφάνθηκε στην υπόθεση Arslan (C-534/11, 30 Μαΐου 2013) ότι η κράτηση παραμένει νόμιμη εάν «η αίτηση ασύλου φαίνεται να έχει γίνει με μοναδικό σκοπό να καθυστερήσει ή ακόμη και να ματαιωθεί η εκτέλεση της απόφασης επιστροφής» (§57) ή «η κράτηση φαίνεται ότι σε τέτοιες περιπτώσεις είναι αντικειμενικώς απαραίτητη για να αποτραπεί το ενδεχόμενο ο ενδιαφερόμενος να αποφύγει οριστικά την επιστροφή του» (§59). Επιπλέον, το ΔΕΕ αποφάσισε στην υπόθεση Hassen El Dridi (C-61/11 PPU, 28 Απριλίου 2011) ότι η κράτηση βάσει της οδηγίας περί επιστροφής πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν δεν υπάρχουν άλλα λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα για την απομάκρυνση. Το κράτος έχει την υποχρέωση να χρησιμοποιεί τα λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα (§39) και η χρήση καταναγκαστικών μέτρων πρέπει να υπόκειται στις αρχές της αναλογικότητας και της αποτελεσματικότητας σε σχέση με τα χρησιμοποιούμενα μέσα και τους επιδιωκόμενους στόχους.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι λόγοι κράτησης που μπορεί κατ'επίφαση να συμμορφώνονται με τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες της ΕΕ, πρέπει επίσης να είναι συμβατοί με άλλες διεθνείς νομικές υποχρεώσεις, μεταξύ άλλων βάσει των περιφερειακών και διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τους πρόσφυγες.

II. Διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την κράτηση

1. Πληροφόρηση σχετικά με τους λόγους κράτησης

Παρόλο που το άρθρο 5.2 της ΕΣΔΑ αναφέρεται ρητώς μόνο στην αιτιολογία της «σύλληψης», το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι η υποχρέωση αυτή ισχύει εξίσου για όλα τα πρόσωπα που στερούνται της ελευθερίας τους λόγω κράτησης, συμπεριλαμβανομένης της κράτησης μεταναστών, ως αναπόσπαστο τμήμα της προστασίας του δικαιώματος στην ελευθερία.¹⁷

Άρθρο 5.2 ΕΣΔΑ

2. Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορηθή κατά το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσα την οποία εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του έως και πάσαν διατυπούμενην εναντίον του κατηγορίαν.

Άρθρο 9.2 του ΔΣΑΠΔ

2. Οποιοσδήποτε συλλαμβάνεται, πληροφορείται τη στιγμή της σύλληψης του, τους λόγους της σύλληψης και ενημερώνεται αμέσως για οποιοσδήποτε κατηγορίες εναντίον του.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει τονίσει ότι «ένας από τους κύριους σκοπούς της απαίτησης να ενημερώνονται όλοι οι συλληφθέντες για τους λόγους της σύλληψής τους είναι προκειμένου να τους δίνεται η δυνατότητα να επιδιώξουν την απελευθέρωσή τους αν πιστεύουν ότι οι λόγοι που τους δόθηκαν δεν ισχύουν ή είναι αβάσιμοι· και ότι οι λόγοι πρέπει να περιλαμβάνουν όχι μόνο τη γενική βάση της σύλληψης, αλλά και επαρκείς λεπτομέρειες όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά για να επισημανθεί η ουσία της καταγγελίας», με συνέπειες για το σεβασμό του δικαιώματος *habeas corpus* του κρατούμενου.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό σχόλιο αριθ. 35, παρ. 28:

«(...) «σύλληψη» σημαίνει την έναρξη της στέρησης της ελευθερίας, και η απαίτηση αυτή ισχύει ανεξάρτητα από το τυπικό ή το άτυπο με βάση το οποίο πραγματοποιείται η σύλληψη και ανεξαρτήτως του νόμιμου ή παράνομου λόγου στον οποίο βασίζεται.¹⁸ Για ορισμένες κατηγορίες ευάλωτων ατόμων, η άμεση ενημέρωση του συλληφθέντος προσώπου απαιτείται, αλλά δεν αρκεί. Όταν συλλαμβάνονται παιδιά, η ειδοποίηση και οι λόγοι για τη σύλληψή τους πρέπει επίσης να παρέχονται άμεσα στους γονείς, τους κηδεμόνες ή τους νόμιμους εκπροσώπους τους».¹⁹

¹⁶ Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie κατά Salah Al Chodor, Ajlin Al Chodor, Ajvar Al Chodor, παρ. 48. Δείτε τη σύνοψη EDAL: <http://bit.ly/2icv5y> Δείτε επίσης στο παράρτημα.

¹⁷ *Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, παρ. 136-137. *Shamayev και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, παρ. 413-414.

¹⁸ ΣΑΔ, Γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 35, παράγραφος 24.

¹⁹ ΣΑΔ, Γενικό σχόλιο αριθ. 35, παράγραφος 28, ΣΑΔ 1402/2005, *Krasnov κατά Κιργιστάν*, παρ. 8.5, Γενικό σχόλιο αριθ. 32, παρ. 42, βλ. Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό σχόλιο αριθ. 10, παρ. 48.

Το δικαίωμα ενημέρωσης για τους λόγους κράτησης επιβεβαιώνεται επίσης από τα διεθνή πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την κράτηση μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Το *Σύστημα Αρχών για την Προστασία όλων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους* ορίζει στην αρχή 11.2 ότι: «στον κρατούμενο και στον δικηγόρο του, εάν υπάρχει, κοινοποιείται ταχέως και πλήρως κάθε ένταλμα κράτησης, μαζί με τους λόγους αυτού.» Η αρχή 13 προβλέπει ότι κατά την έναρξη της κράτησης ή αμέσως μετά θα πρέπει να παρέχονται στον κρατούμενο πληροφορίες και εξηγήσεις σχετικά με τα δικαιώματά του και τον τρόπο χρήσης αυτών των δικαιωμάτων.

Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας, Προσφυγή υπ' αριθμόν 30471/08, 22 Σεπτεμβρίου 2009

Πραγματικά περιστατικά: Οι αιτούντες, Ιρανοί υπήκοοι και πρώην μέλη του Οργανισμού People's Mojahedin στο Ιράν, κρατήθηκαν κατά το χρόνο υποβολής της αίτησής τους στο Κέντρο Υποδοχής και Διαμονής Αλλοδαπών Gaziosmanpaşa στο Kırklareli (Τουρκία).

Ανάλυση: Οι αιτούντες, οι οποίοι είχαν αναγνωριστεί ως πρόσφυγες από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, αντιμετώπιζαν κίνδυνο κακομεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3 μετά από την απέλασή τους από την Τουρκία είτε στο Ιράν είτε στο Ιράκ. Δεν είχαν καμία πραγματική ευκαιρία να υποβάλουν αίτηση ασύλου ή να αμφισβητήσουν την απέλασή τους, κατά παράβαση του άρθρου 13. Επιπλέον, η κράτησή τους δεν είχε νομική βάση, οι λόγοι κράτησης τους δεν τους κοινοποιήθηκαν ποτέ και δεν μπόρεσαν να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της εν λόγω κράτησης, κατά παράβαση των άρθρων 5 (1), 5 (2) και 5 (4).

Παρ. 135: «Συνοψίζοντας, ελλείπει σαφών νομικών διατάξεων που να καθορίζουν τη διαδικασία του εντάλματος και παράτασης της κράτησης με σκοπό την απέλαση και τις προθεσμίες για την κράτηση αυτή, η στέρηση της ελευθερίας στην οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγοντες δεν οριοθετήθηκε από επαρκείς εγγυήσεις κατά της αυθαιρεσίας [...]

Παρ. 136: «Ελλείπει απάντησης από την κυβέρνηση και οποιουδήποτε εγγράφου στο φάκελο της υπόθεσης που να αποδεικνύει ότι οι προσφεύγοντες ενημερώθηκαν για τους λόγους της συνεχιζόμενης κράτησής τους, το Δικαστήριο οδηγείται στο συμπέρασμα ότι οι λόγοι για την κράτηση των προσφευγόντων από τις 23 Ιουνίου 2008 και μετά δεν τους κοινοποιήθηκαν ποτέ από τις εθνικές αρχές».

Παρ. 142: «[...] το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η το τουρκικό νομικό σύστημα δεν παρείχε στους προσφεύγοντες ένδικο βοήθημα βάσει του οποίου θα μπορούσαν να ζητήσουν τη δικαστική εξέταση της νομιμότητας της κράτησής τους [...]

Οι λόγοι κράτησης πρέπει να παρέχονται άμεσα. Αν και το κατά πόσο η ταχύτητα παροχής πληροφοριών ήταν επαρκής εξαρτάται από τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε περίπτωσης, οι πληροφορίες θα πρέπει γενικά να παρέχονται μέσα σε διάστημα κάποιων ωρών από την έναρξη της κράτησης. Στην Απόφαση *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το δικαστήριο απεφάνθη ότι η ενημέρωση για τους λόγους κράτησης εβδομήντα έξι ώρες μετά τη σύλληψη αποτελεί παραβίαση του άρθρου 5.2 ΕΣΔΑ (§§81-85).

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό σχόλιο αριθ. 35:

«Αυτές οι πληροφορίες [λόγοι κράτησης] πρέπει να παρέχονται αμέσως μετά τη σύλληψη. Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η εν λόγω άμεση κοινοποίηση μπορεί να μην είναι δυνατή. Για παράδειγμα, μπορεί να απαιτείται να καθυστερήσει έως ότου παρευρεθεί διερμηνέας, αλλά οποιαδήποτε τέτοια καθυστέρηση πρέπει να διατηρείται στο απόλυτο ελάχιστο που είναι αναγκαίο.»²⁰

Δεν αρκεί μια «απλή υπόδειξη της νομικής βάσης» για την κράτηση. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχουν και ορισμένες αναφορές στη βάση των πραγματικών περιστατικών όσον αφορά την κράτηση.²¹

Čonka κατά Βελγίου, ΕΣΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 51564/99, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002, παρ. 50.

50. Όσον αφορά την ουσία, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η παράγραφος 2 του Άρθρου 5 προβλέπει ως στοιχειώδη διασφάλιση ότι κάθε άτομο που συλλαμβάνεται πρέπει να γνωρίζει γιατί στερείται την ελευθερία του. Αυτή η διάταξη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του καθεστώτος προστασίας που παρέχει το Άρθρο 5: δυνάμει της παραγράφου 2 κάθε άτομο που συλλαμβάνεται πρέπει να ενημερώνεται, σε απλή, μη τεχνική γλώσσα που μπορεί να κατανοήσει, όσον αφορά τους ουσιώδεις νομικούς και πραγματικούς λόγους για τη σύλληψή του, ώστε να είναι σε θέση, αν το κρίνει σκόπιμο, να προσβάλει τη νομιμότητά της ενώπιον δικαστηρίου σύμφωνα με την παράγραφο 4.»

²⁰ ΣΑΔ, ΓΣ 35, παρ. 27, ΣΑΔ 526/1993, *Hill και Hill κατά Ισπανίας*, παρ. 12.2.

²¹ *Fox, Campbell και Hartley κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΣΔΑ, Προσφυγές αριθ. 12244/86, 12245/86, 12383/86, 30 Αυγούστου 1990, παρ. 41.

Η ευθύνη του κράτους να ενημερώνει τον κρατούμενο για τους λόγους της κράτησής του δεν εκπληρώνεται όταν ο κρατούμενος καταφέρνει να συμπεράνει από τις περιστάσεις ή από διάφορες πηγές, τη βάση της κράτησης. Υπό αυτές τις συνθήκες, εξακολουθεί να υπάρχει υποχρέωση του κράτους να παρέχει ενημέρωση.²²

Δίκαιο ΕΕ

Η Οδηγία σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση) (2013/33/ΕΕ, άρθρο 9) και το άρθρο 26, παράγραφος 2, της Οδηγίας περιλαμβάνουν εγγυήσεις για τους αιτούντες άσυλο.

Το Άρθρο 9 παράγραφος 2 της αναθεωρημένης Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία απαιτεί από τις αρχές να διατάσσουν γραπτώς την κράτηση αιτούντων άσυλο και να γνωστοποιούν τους πραγματικούς και νομικούς λόγους και το άρθρο 9 παράγραφος 4 απαιτεί από τα κράτη μέλη να ενημερώνουν αμέσως τους αιτούντες σχετικά με το ένταλμα κράτησης «σε γλώσσα την οποία κατανοούν ή μπορεί ευλόγως να υποτεθεί ότι την κατανοούν. Θα πρέπει επίσης να ενημερώνονται για τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο για την προσβολή της εντολής κράτησης, καθώς και για τη δυνατότητα να ζητούν δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση.»

2. Άλλες εγγυήσεις κατά την κράτηση

α) Δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο

Οι μετανάστες που έχουν τεθεί υπό κράτηση έχουν το δικαίωμα να έχουν άμεση πρόσβαση σε δικηγόρο και πρέπει να ενημερώνονται αμέσως για το δικαίωμα αυτό.²⁴

Τα διεθνή πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές αναφέρουν επίσης ότι οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν πρόσβαση σε νομικές συμβουλές και κατάλληλο χώρο για εμπιστευτική συμβουλευτική με τον δικηγόρο τους σε τακτά χρονικά διαστήματα στη συνέχεια. Στις περιπτώσεις που είναι αναγκαίο, πρέπει να παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή.

Suso Musa κατά Μάλτας, Προσφυγή υπ' αριθμόν 42337/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

61. Το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να επισημάνει ότι, όπως υποστήριξαν ο προσφεύγων και ο τρίτος παρεμβαίνων, ακόμα κι αν τα ένδικα μέσα ήταν αποτελεσματικά σε σχέση με την έκταση και την ταχύτητά τους, θα μπορούσαν επίσης να ανακύψουν ζητήματα σχετικά με την προσβασιμότητα, ιδίως στις διαδικασίες του συνταγματικού δικαστηρίου. Το Δικαστήριο σημειώνει την προφανή έλλειψη ενός σωστού συστήματος που να επιτρέπει στους κρατούμενους μετανάστες να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματική νομική βοήθεια. Πράγματι, το γεγονός ότι η κυβέρνηση μπόρεσε να παράσχει μόνο ένα παράδειγμα κρατούμενου ο οποίος χρησιμοποίησε τη νομική βοήθεια σύμφωνα με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου περί μετανάστευσης - παρά τις χιλιάδες των μεταναστών που έφθασαν στις ακτές της Μάλτας και κρατήθηκαν στη συνέχεια κατά την τελευταία δεκαετία και οι οποίοι, όπως κατατέθηκε από την κυβέρνηση, δεν έχουν κανένα μέσο διαβίωσης - φαίνεται απλώς να επισημαίνει αυτήν την ανεπάρκεια. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, μολονότι οι αρχές δεν υποχρεούνται να παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή στο πλαίσιο της διαδικασίας κράτησης [...], η έλλειψη αυτή, ιδίως όταν απαιτείται νομική εκπροσώπηση στο εσωτερικό δίκαιο για τους σκοπούς του άρθρου 5 § 4, μπορεί να εγείρει ζήτημα ως προς την προσβασιμότητα στο εν λόγω ένδικο βοήθημα [...].

²² Shamayev και άλλοι κατά Γεωργίας και Ρωσίας, ΕΔΔΑ, παρ. 425.

²³ Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και την ανάκληση της διεθνούς προστασίας.

²⁴ Βλ.: Τελικές παρατηρήσεις σχετικά με την Αυστραλία, CCPR, Έκθεση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ στη Γενική Συνέλευση, 55η Συνεδρία, Τόμος Ι, Έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών. Α/55/40 (2000), παρ. 526, όπου η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της «σχετικά με την πολιτική του συμβαλλόμενου Κράτους, στο πλαίσιο της υποχρεωτικής κράτησης, να μην ενημερώνει τους κρατούμενους για το δικαίωμά τους να αναζητήσουν νομικές συμβουλές και να μην επιτρέπουν την πρόσβαση μη κυβερνητικών οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους κρατούμενους για την ενημέρωσή τους για το εν λόγω δικαίωμα.» Βλ. επίσης άρθρο 17.2 (δ), CPED, Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με την Κράτηση, ο.α. υποσημείωση 633, κατευθυντήρια γραμμή 7(ii): «Θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή όταν είναι επίσης διαθέσιμη σε υπηκόους της χώρας στην οποία βρίσκονται και πρέπει να είναι διαθέσιμη το συντομότερο δυνατό μετά τη σύλληψη ή την κράτηση για να βοηθήσει τον κρατούμενο να κατανοήσει τα δικαιώματά του» Σύστημα Αρχών για την Προστασία όλων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, Αρχή 18. Αρχή 1 του Βασικών Αρχών του ΟΗΕ για το ρόλο των δικηγόρων «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να ζητήσει τη συνδρομή ενός δικηγόρου της επιλογής τους για την προστασία και κατοχύρωση των δικαιωμάτων του...» Δείτε επίσης: WGAD, Ετήσια έκθεση 1998, παρ. 69, Εγγυήσεις 6 και 7, WGAD, Ετήσια Έκθεση 1999, Αρχή 2, Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ταχείες διαδικασίες χορήγησης ασύλου, CMCE, κατευθυντήρια γραμμή XI.5 και 6, Κατευθυντήρια γραμμή της WGAD, Α/ΗΡC /22/44, 24 Δεκεμβρίου 2012, παράγραφος 84.

Η μετάφραση βασικών νομικών εγγράφων, καθώς και η διερμηνεία κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων με τον δικηγόρο, θα πρέπει να παρέχονται όπου χρειάζεται. Οι χώροι όπου παρέχονται νομικές συμβουλές από τον δικηγόρο θα πρέπει να σέβονται την εμπιστευτικότητα της σχέσης δικηγόρου-πελάτη (*Σύστημα Αρχών για την Προστασία όλων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους*, Αρχή 18.).

Μολονότι το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ δεν προβλέπει ρητώς το δικαίωμα των κρατουμένων να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι η μη παροχή οποιασδήποτε ή επαρκούς πρόσβασης σε δικηγόρο ή μέτρα που λαμβάνει το κράτος για την παρεμπόδιση της πρόσβασης αυτής, ενδέχεται να παραβιάζουν το άρθρο 5.4 ΕΣΔΑ, όταν εμποδίζουν τον κρατούμενο να αμφισβητήσει αποτελεσματικά τη νομιμότητα της κράτησης.²⁵

Η παρέμβαση στην εμπιστευτικότητα των συζητήσεων δικηγόρου/πελάτη που βρίσκεται σε κράτηση έχει επίσης κριθεί ότι παραβιάζει το δικαίωμα αμφισβήτησης της νομιμότητας της κράτησης σύμφωνα με το άρθρο 5.4.²⁶

Στο δίκαιο της ΕΕ, ειδικές διατάξεις σχετικά με την ελεύθερη νομική συνδρομή και την εκπροσώπηση των αιτούντων άσυλο περιλαμβάνονται στο άρθρο 9 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Παρομοίως, διατάξεις για την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής στις διαδικασίες επιστροφής περιλαμβάνονται στο άρθρο 13 της Οδηγίας Επιστροφών. Για περισσότερες πληροφορίες για το δικαίωμα νομικής συνδρομής, νομικής βοήθειας και νομικής εκπροσώπησης για παιδιά βλ. Εγχειρίδιο V, κεφ. III. 4.

β) Δικαίωμα πρόσβασης σε ιατρική φροντίδα

Κατά την κράτηση, υπάρχει επίσης δικαίωμα άμεσης πρόσβασης σε ιατρό της επιλογής του κρατούμενου, ο οποίος μπορεί να εκτιμήσει την κατάσταση της σωματικής υγείας τους καθώς και θέματα ψυχικής υγείας που μπορεί να επηρεάσουν την αιτιολόγηση της κράτησης, τον τόπο κράτησης ή την ιατρική περίθαλψη ή ψυχολογική υποστήριξη που απαιτείται κατά τη διάρκεια της κράτησης.²⁷

Γενικό Σχόλιο Αρ. 14, Το δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας (άρθρο 12), ΔΣΟ-ΚΠΔ, Έγγρ. Ε/С.12/2000/4, 11 Αυγούστου 2000

34. ...«Ειδικότερα, τα κράτη υποχρεούνται να σέβονται το δικαίωμα στην υγεία, και μεταξύ άλλων, να απέχουν από την άρνηση ή τον περιορισμό της ίσης πρόσβασης για όλα τα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των φυλακισμένων ή κρατουμένων, μειονοτήτων ή αιτούντων άσυλο, σε προληπτικές, θεραπευτικές και παρηγορητικές υπηρεσίες υγείας.

γ) Δικαίωμα ενημέρωσης των μελών της οικογένειας ή άλλων για την κράτηση

Η δυνατότητα ενημέρωσης ενός μέλους οικογένειας, φίλου ή άλλου προσώπου που έχει έννομο συμφέρον για τις πληροφορίες, για την κράτηση αφεαυτή, τον τόπο κράτησης και για κάθε μεταγενέστερη μεταφορά αποτελεί βασική εγγύηση κατά της αυθαίρετης κράτησης, από την οποία προστατεύεται με βάση τα διεθνή πρότυπα (άρθρο 17.2 (δ) CPED Άρθρο 10.2, Διακήρυξη του ΟΗΕ για την προστασία όλων των ανθρώπων από τις βίαιες εξαφανίσεις, Αρχή 16, Σύστημα Αρχών για την Προστασία όλων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, WGAD, Ετήσια έκθεση 1998, παρ. 69, Εγγύηση 6).

Άρθρο 18.1 της Συνθήκης για την προστασία όλων των ανθρώπων από τις βίαιες εξαφανίσεις προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον, όπως οι συγγενείς προσώπου που έχει στερηθεί την ελευθερία του οι εκπρόσωποί του ή ο δικηγόρος του, έχουν τουλάχιστον δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με την αρχή που διέταξε τη στέρηση της ελευθερίας, την ημερομηνία, την ώρα και τον τόπο όπου το άτομο στερήθηκε την ελευθερία του και εισήχθη προς κράτηση, την αρχή που είναι υπεύθυνη για την εποπτεία της κράτησης, την τοποθεσία του προσώπου, συμπεριλαμβανομένου, σε περίπτωση μεταφοράς, του προορισμού και της αρχής που είναι υπεύθυνη για τη μεταφορά, την ημερομηνία, την ώρα και τον τόπο απελευθέρωσης· πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της υγείας-

²⁵ *Öcalan κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, παρ. 72, που υιοθετήθηκε με την απόφαση του Τμήματος Μείζονος Συνθέσης, παρ. 70.

²⁶ *Istratii κατά Μολδαβίας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγές υπ' αριθμ. 8721/05, 8705/05 και 8742/05, απόφαση της 27ης Μαρτίου 2007, παρ. 87-101.

²⁷ *Algür κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 32574/96, Απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2002, παρ. 44. Δεύτερη Γενική Έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες της CPT που καλύπτουν την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως τις 31η Δεκεμβρίου 1991, CPT, CoE Doc. Παραπομπή: CPT/Inf (92) 3, 13 Απριλίου 1992, παρ. 36, Σύστημα Αρχών για την Προστασία όλων των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, Αρχή 24: «Στο πρόσωπο που κρατείται ή έχει φυλακισθεί παρέχεται η δέουσα ιατρική εξέταση όσο το δυνατόν συντομότερα μετά την είσοδό του στον τόπο κράτησης ή φυλάκισης και, στη συνέχεια, παρέχεται ιατρική περίθαλψη και θεραπεία όποτε είναι απαραίτητο. Η ως άνω περίθαλψη και θεραπεία παρέχονται δωρεάν.» Δείτε επίσης, *Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για τις ταχείες διαδικασίες χορήγησης ασύλου*, CMCE, ο.α., υποσημείωση 119, κατευθυντήρια γραμμή XI.5.

ας του ατόμου και σε περίπτωση θανάτου κατά τη διάρκεια της κράτησης, σχετικά με τις συνθήκες και την αιτία θανάτου και τον προορισμό της σορού.

Το δικαίωμα αυτό έχει γενική ισχύ και συνεπώς ισχύει και για την κράτηση μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Οι *Κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο των ταχέων διαδικασιών χορήγησης ασύλου* επιβεβαιώνουν επίσης τη σημασία αυτού του δικαιώματος στο πλαίσιο της κράτησης μεταναστών (*Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για τις ταχείες διαδικασίες χορήγησης ασύλου*, CMCE, Αρχή XI.5.).

δ) Δικαίωμα πρόσβασης στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Οι αιτούντες άσυλο έχουν το δικαίωμα, μετά την κράτηση, «να επικοινωνήσουν και να δεχθούν επικοινωνία από την τοπική υπηρεσία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, τους διαθέσιμους φορείς της χώρας για τους πρόσφυγες ή άλλους οργανισμούς και έναν δικηγόρο. Το δικαίωμα επικοινωνίας με τους εν λόγω αντιπροσώπους κατ' ιδίαν και τα μέσα για την πραγματοποίηση τέτοιων επαφών θα πρέπει να διατίθενται.» (*Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για την κράτηση*, Κατευθυντήρια γραμμή 7 (vii))

Θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το δικαίωμα αυτό αμέσως μετά την κράτηση, όπως έχει θεσπισθεί από το *Σύστημα Αρχών του ΟΗΕ για την προστασία όλων των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους*. Οι *Κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις ταχείες διαδικασίες χορήγησης ασύλου* επιβεβαιώνουν επίσης ότι το δικαίωμα αυτό πρέπει να εφαρμόζεται σε ταχείες διαδικασίες χορήγησης ασύλου.

ε) Δικαίωμα σε προξενική πρόσβαση

Το Άρθρο 36 της Σύμβασης της Βιέννης για τις προξενικές σχέσεις του 1963 (UNTS τεύχος 596, σελ. 261) ορίζει ότι, εφόσον ζητηθεί από τον κρατούμενο, οι αρμόδιες αρχές του Κράτους υποδοχής ενημερώνουν, χωρίς καθυστέρηση, την προξενική αρχή του Κράτους αποστολής ότι ο υπήκοός του στερήθηκε την ελευθερία του. Οποιαδήποτε επικοινωνία με την προξενική αρχή από το άτομο που κρατείται προωθείται χωρίς καθυστέρηση από τις αρμόδιες αρχές.

Το Άρθρο 16 παράγραφος 7 της Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των εργαζόμενων μεταναστών και των μελών των οικογενειών τους (ΓΣ ΟΗΕ, Απόφαση 45/158, 18 Δεκεμβρίου 1990) ορίζει ότι:

«Όταν ένας εργαζόμενος μετανάστης ή μέλος της οικογένειάς του συλλαμβάνεται ή οδηγείται στη φυλακή ή τίθεται υπό κράτηση εν αναμονή της δίκης ή κρατείται με οποιονδήποτε άλλο τρόπο: α) ενημερώνονται χωρίς καθυστέρηση, εάν ζητηθεί από τον μετανάστη, οι προξενικές ή διπλωματικές αρχές του Κράτους προέλευσης ή Κράτους που εκπροσωπεί τα συμφέροντα αυτού του Κράτους, για την κράτησή του και για τους λόγους αυτής, β) το ενδιαφερόμενο άτομο έχει το δικαίωμα να επικοινωνεί με τις εν λόγω αρχές. Οποιαδήποτε επικοινωνία του ενδιαφερόμενου με τις εν λόγω αρχές προωθείται χωρίς καθυστέρηση ενώ ο ίδιος έχει επίσης το δικαίωμα να γίνεται αποδέκτης αντίστοιχης επικοινωνίας που αποστέλλεται από τις εν λόγω αρχές χωρίς καθυστέρηση. (γ) Το ενδιαφερόμενο άτομο ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση γι' αυτό το δικαίωμα και για τα δικαιώματα που απορρέουν από τις σχετικές συνθήκες, εάν υπάρχουν, και που ισχύουν μεταξύ των ενδιαφερομένων Κρατών, με σκοπό να επικοινωνήσει σχετικώς και να συναντηθεί με εκπροσώπους των εν λόγω αρχών προκειμένου να συνεννοηθεί με αυτές για την νομική εκπροσώπησή του».

3. Δικαστικός έλεγχος του εντάλματος κράτησης

Το δικαίωμα αμφισβήτησης της νομιμότητας της κράτησης ενώπιον δικαστηρίου, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 9.4 του ΔΣΑΠΔ και το άρθρο 5.4 της ΕΣΔΑ, αποτελεί θεμελιώδη προστασία έναντι της αυθαίρετης κράτησης, καθώς και έναντι των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης κατά τη διάρκεια της κράτησης.

Το δικαίωμα αυτό είναι ζωτικής σημασίας για τους κρατούμενους μετανάστες, ιδίως όταν δεν έχουν κοινοποιηθεί σαφείς εξατομικευμένοι λόγοι κράτησης στον κρατούμενο ή στον δικηγόρο του. Δεδομένου ότι το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της κράτησης πρέπει να είναι πραγματικό και αποτελεσματικό και όχι απλώς τυπικό, συνεπάγεται ότι τα συστήματα υποχρεωτικής κράτησης μεταναστών ή κατηγοριών μεταναστών είναι αναγκαστικά ασυμβίβαστα με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων

α) Απαιτήσεις αποτελεσματικής δικαστικής επανεξέτασης της κράτησης

Προκειμένου η δικαστική επανεξέταση να ανταποκρίνεται στο διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, πρέπει να πληρούνται ορισμένες απαιτήσεις.

- **Η επανεξέταση πρέπει να ορίζεται σαφώς από τον νόμο.** Τόσο ο νόμος που επιτρέπει την κράτηση όσο και η διαδικασία επανεξέτασης πρέπει να είναι επαρκώς ορισμένα, στη θεωρία και στην πράξη, να επιτρέπουν στο δικαστήριο να ασκεί αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο του παραδεκτού της κράτησης βάσει της εθνικής νομοθεσίας και να διασφαλίζουν ότι η διαδικασία επανεξέτασης είναι προσβάσιμη.
- **Η επανεξέταση της κράτησης πρέπει να είναι προσβάσιμη σε όλα τα άτομα που κρατούνται, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών.** Στην υπόθεση *Poron* κατά Γαλλίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 5.4 της ΕΣΔΑ σε σχέση με τα παιδιά που κρατήθηκαν σε κέντρο μετανάστευσης με τους γονείς τους επειδή «ο νόμος δεν προέβλεπε τη δυνατότητα θέσης ανηλίκων υπό διοικητική κράτηση. Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά που «συνόδευαν» τους γονείς τους βρέθηκαν σε ένα νομικό κενό, γεγονός που τα εμπόδιζε να χρησιμοποιήσουν οποιαδήποτε ένδικα μέσα τα οποία ήταν διαθέσιμα στους γονείς τους.» Εκτός από τη διαπίστωση του εάν η κράτηση είναι επιτρεπτή, ο νόμος πρέπει να προβλέπει συγκεκριμένη νομική διαδικασία για την επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησης, ξεχωριστά από τη νομική διαδικασία που οδηγεί σε απόφαση απελάσεως. Ελλείψει μιας τέτοιας ξεχωριστής διαδικασίας, δεν υπάρχουν ένδικα μέσα για μια αρχικά νόμιμη κράτηση η οποία καθίσταται παράνομη, για παράδειγμα όταν αρχικά επιδιώκεται η απέλαση, αλλά αργότερα αναστέλλεται.
- **Η επανεξέταση πρέπει να γίνεται από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστικό όργανο.** Η απαίτηση αυτή αντικατοπτρίζει το γενικό πρότυπο του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, το οποίο έχει πιο συγκεκριμένη έκφραση με τις εγγυήσεις σχετικά με τον δικαστικό έλεγχο της κράτησης. Κατ'εξαιρεση, για ορισμένες μορφές κράτησης, η νομοθεσία μπορεί να προβλέπει διαδικασία ενώπιον ειδικού δικαστηρίου, το οποίο πρέπει να είναι νόμιμο και ανεξάρτητο από τον εκτελεστικό και τον νομοθετικό τομέα ή να απολαμβάνει δικαστικής ανεξαρτησίας κατά τη λήψη αποφάσεων σε νομικά θέματα με διαδικασίες που είναι δικαστικής φύσης.²⁸
- **Η επανεξέταση πρέπει να έχει επαρκές πεδίο εφαρμογής και να διαθέτει επαρκείς εξουσίες για να είναι αποτελεσματική.** Το απαιτούμενο πεδίο εφαρμογής του δικαστικού ελέγχου διαφέρει ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης και το είδος της στέρησης της ελευθερίας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η επανεξέταση πρέπει να είναι αρκετά ευρεία ώστε να εξετάζει τις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για τη νόμιμη κράτηση. Η επανεξέταση πρέπει να γίνεται από όργανο το οποίο δεν είναι απλώς συμβουλευτικό και έχει την εξουσία να εκδίδει νομικά δεσμευτικές αποφάσεις ικανές να οδηγήσουν στην απελευθέρωση. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει επανειλημμένα τονίσει ότι ο δικαστικός έλεγχος απαιτεί πραγματική και όχι απλώς τυπική επανεξέταση των λόγων και των συνθηκών κράτησης και τη δικαστική ευχέρεια να διατάξει την απελευθέρωση. Στην υπόθεση *A κατά Αυστραλίας*,²⁹ διαπιστώθηκε ότι η παροχή δυνατότητας στο δικαστήριο να διατάσσει την απελευθέρωση κρατουμένων μόνο αν δεν εμπίπτουν σε συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων είναι ανεπαρκής όσον αφορά την παροχή αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου της κράτησης. Το άρθρο 9 παράγραφος 4 απαιτεί το δικαστήριο ελέγχου να έχει την εξουσία να διατάσσει την απαλλαγή από την παράνομη κράτηση. Όταν μια δικαστική απόφαση απελευθέρωσης ... τεθεί σε ισχύ ..., πρέπει να υπάρξει άμεση συμμόρφωση και η συνεχιζόμενη κράτηση είναι αυθαίρετη κατά παράβαση του άρθρου 9 (1) του ΔΣΑΠΔ.³⁰
- Τα πρόσωπα που έχουν στερηθεί την ελευθερία έχουν το δικαίωμα όχι μόνο να ασκήσουν ένδικα μέσα, αλλά και να **εκδοθεί απόφαση επ' αυτών**, και χωρίς καθυστέρηση.³¹
- **Η επανεξέταση πρέπει να πληροί τα πρότυπα της δέουσας διαδικασίας.** Μολονότι δεν είναι πάντοτε απαραίτητο να παρέχεται η επανεξέταση με τις ίδιες εγγυήσεις με εκείνες που απαιτούνται για τις ποινικές ή αστικές διαδικασίες, πρέπει να έχει δικαστικό χαρακτήρα και να παρέχει εγγυήσεις κατάλληλες για το είδος της υπό κρίση στέρησης της ελευθερίας (*Bouamar κατά Βελγίου*).³² Συνεπώς, οι διαδικασίες πρέπει να προβλέπουν εκατέρωθεν ακρόαση και να διασφαλίζουν τις εγγυήσεις που απαιτούνται για τις εκκλήσεις. Η νομική βοήθεια πρέπει να παρέχεται στο βαθμό που απαιτείται για την αποτελεσματική υποβολή αίτησης για απελευθέρωση. Όταν η κράτηση ενδέχεται να είναι για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι διαδικαστικές εγγυήσεις πρέπει να είναι παρόμοιες με εκείνες για τις ποινικές διαδικασίες.
- Η παράνομη κράτηση περιλαμβάνει την κράτηση που **ήταν νόμιμη κατά την έναρξή της** αλλά έχει καταστεί παράνομη επειδή (...) έχουν αλλάξει οι συνθήκες που δικαιολογούσαν την κράτηση.³³
- **Η επανεξέταση πρέπει να γίνεται άμεσα.** Το εύλογο χρονικό διάστημα για τη διεξαγωγή του δικαστικού ελέγχου της κράτησης εξαρτάται από τις περιστάσεις. Το δικαίωμα προσφυγής ισχύει κατ' αρχήν από τη στιγμή της σύλληψης και κάθε ουσιώδης περίοδος αναμονής πριν την παροχή

²⁸ ΣΑΔ, ΓΣ 35, παράγραφος 45, ΣΑΔ, 1090/2002, *Rameka κατά Νέας Ζηλανδίας*, παρ. 7.4.

²⁹ *A. κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, Ανακοίνωση αριθ. 560/1993, Απόψεις της 30ης Απριλίου 1997, παρ. 8.3.

³⁰ ΣΑΔ ΓΠ 35, παράγραφος 41.

³¹ ΣΑΔ ΓΠ 35, παρ. 47

³² *Bouamar κατά Βελγίου*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 9106/80, 27 Ιουνίου 1988, παρ. 60.

³³ ΣΑΔ ΓΠ 35, παράγραφος 43.

³⁴ ΣΑΔ ΓΠ 35, παράγραφος 42.

δυνατότητας στον κρατούμενο να προσβάλει την κράτηση είναι ανεπίτρεπτη.³⁴ Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε στην υπόθεση *Mansour Ahani κατά Καναδά* ότι η καθυστέρηση εννιάμισι μηνών για τον καθορισμό της νομιμότητας της κράτησης που υπόκειται σε πιστοποιητικό ασφαλείας παραβίασε το άρθρο 9.4 του ΔΣΑΠΔ. Εντούτοις, στην ίδια υπόθεση κρίθηκε επιτρεπτή η καθυστέρηση 120 ημερών πριν από τη δυνατότητα προσβολής μεταγενέστερης κράτησης εν αναμονή απέλασης. Στην υπόθεση *ZNS κατά Τουρκίας*, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι, στην περίπτωση που απαιτήθηκαν δύο μήνες και δέκα ημέρες για την επανεξέταση κράτησης από τα δικαστήρια, ενώ η υπόθεση δεν ήταν πολύπλοκη, παραβιάστηκε το δικαίωμα της ταχείας επανεξέτασης της κράτησης. Στην *Akhadov κατά Σλοβακίας, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η διάρκεια 28 ημερών διαकाστική επανεξέταση ήταν πολύ μακριά από το πρίσμα του άρθρου 5.4 (§§24-33).*

Το Άρθρο 5 § 4 δεν επιβάλλει κάποια υποχρέωση σε δικαστήριο που εξετάζει προσφυγή κατά κράτησης να εξετάσει κάθε επιχείρημα που περιέχεται στις παρατηρήσεις του προσφεύγοντος. Ωστόσο, το δικαστήριο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ως άσχετα, ή να αγνοήσει, συγκεκριμένα γεγονότα που επικαλείται ο κρατούμενος τα οποία είναι ικανά να θέσουν υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη των προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες για τη «νομιμότητα», κατά την έννοια της Σύμβασης, της στέρησης της ελευθερίας.³⁵

AI Husin κατά Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (Αρ.2), ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 10112/16, 25 Σεπτεμβρίου 2019

114. Όπως εξήγησε το Δικαστήριο στην υπόθεση Α. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου (αναφέρθηκε ανωτέρω, § 203) η απαίτηση διαδικαστικής ορθότητας σύμφωνα με το άρθρο 5 § 4 δεν επιβάλλει ένα ενιαίο, αμετάβλητο πρότυπο που εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το πλαίσιο, τα γεγονότα και τις περιστάσεις της εν λόγω υπόθεσης. Κατά γενικό κανόνα, η διαδικασία του Άρθρου 5 § 4 πρέπει να έχει δικαστικό χαρακτήρα, αλλά δεν είναι πάντοτε απαραίτητο η διαδικασία να ακολουθείται από τις ίδιες εγγυήσεις με εκείνες που απαιτούνται βάσει του Άρθρου 6 σχετικά με ποινικές ή αστικές διαφορές. Οι εγγυήσεις που παρέχει πρέπει να είναι κατάλληλες για το είδος της στέρησης της ελευθερίας (βλ. *Sher και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 5201/11, § 147, ΕΣΔΑ 2015 (αποσπάσματα)).

115. Συγκεκριμένα, οι αρχές πρέπει να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες που να επιτρέπουν στον αιτούντα να γνωρίζει τη φύση των ισχυρισμών εναντίον του και να έχει την ευκαιρία να παρουσιάσει αποδεικτικά στοιχεία για να τις αντικρούσει. Πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι ο αιτών ή οι νομικοί του σύμβουλοι έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε δικαστικές διαδικασίες σχετικά με συνεχιζόμενη κράτηση (*ibid.*, § 149).

Z.N.S. κατά Τουρκίας, Προσφυγή υπ' αριθμόν 21896/08, 19 Ιανουαρίου 2010

Πραγματικά περιστατικά: Η προσφεύγουσα, Ιρανή υπήκοος, ασπάστηκε τον προτεσταντισμό μετά την είσοδό της στην Τουρκία. Συνελήφθη ως ύποπτη παραβίασης της υποχρέωσης θεώρησης διαβατηρίου και παραποίησης επίσημων εγγράφων και κρατήθηκε με σκοπό την απέλαση. Η προσφεύγουσα ζήτησε κατ' επανάληψη να απελευθερωθεί και έλαβε προσωρινή άδεια διαμονής εν αναμονή της έκβασης της αίτησής της για τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα προς την Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες, αναφέροντας ότι ήταν εναντίον της κυβέρνησης στο Ιράν και ότι αυτή και η οικογένειά της είχαν καταπιεστεί στη χώρα αυτή. Μεταφέρθηκε στο Κέντρο Kırklareli και πληροφορήθηκε ότι η υπόθεσή της ενώπιον των τουρκικών αρχών αναβλήθηκε εν αναμονή της διαδικασίας ενώπιον του ΕΔΔΑ. Στη συνέχεια χορηγήθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα στην προσφεύγουσα και στον γιο της, αλλά απορρίφθηκε το αίτημα κατά της απόφασης μη αναστολής της κράτησής της και η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από το περιφερειακό δικαστήριο.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπήρχαν βάσιμοι λόγοι για να γίνει δεκτό ότι, λόγω της θρησκείας της, η προσφεύγουσα θα κινδύνευε να υποστεί απάνθρωπη μεταχείριση εάν μετακινούνταν στη χώρα καταγωγής της, κατά παράβαση του άρθρου 3. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης παραβίαση του Άρθρου 5(1) της Σύμβασης, καθώς η κράτηση - ελλείψει σαφών νομικών διατάξεων στην Τουρκία σχετικά με τη διαδικασία εντάλματος και παράτασης της κράτησης με σκοπό την απέλαση και τον καθορισμό προθεσμιών για την εν λόγω κράτηση - αποτελούσε στέρηση της ελευθερίας που δεν ήταν «νόμιμη» κατά την έννοια του άρθρου 5. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης παραβίαση του Άρθρου 5(4) της Σύμβασης, καθώς η τουρκική έννομη τάξη δεν παρείχε στην προσφεύγουσα ένδικο βοήθημα που να της επιτρέπει την ταχεία δικαστική επανεξέταση της κράτησής της.

Παρ. 56: «Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι έχει ήδη εξετάσει την ίδια διαμαρτυρία στην υπόθεση Abdolkhani και Karimnia (η οποία αναφέρεται ανωτέρω, §§ 125-135). Διαπίστωσε

³⁵ *S.Z. κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 66702/13, Απόφαση 21 Ιουνίου 2018, § 68.

ότι η τοποθέτηση των προσφευγόντων στο Κέντρο Υποδοχής και Διαμονής στο Kırklareli στην περίπτωση αυτή συνιστούσε στέρηση της ελευθερίας και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ελλείπει σαφών νομικών διατάξεων που να καθορίζουν τη διαδικασία εντάλματος και παράτασης της κράτησης με σκοπό την απέλαση και τις προθεσμίες για την εν λόγω κράτηση, η στέρηση της ελευθερίας στην οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγοντες δεν ήταν «νόμιμη» κατά την έννοια του άρθρου 5 της Συνθήκης».

Παρ. 63: «Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η τουρκική έννομη τάξη δεν παρείχε στην προσφεύγουσα ένδικο βοήθημα με το οποίο θα μπορούσε να επιτύχει την ταχεία δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησής της κατά την έννοια του άρθρου 5§4 της Σύμβασης (βλ. D κατά Ελλάδας, υπ' αριθ. 53541/07, § 76, 11 Ιουνίου 2009, και Abdolkhani και Karimnia, προπαρατεθείσα, σκέψη 142).»

Mansour Ahani κατά Καναδά, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ανακοίνωση αριθ. 1051/2002, 15 Ιουνίου 2004

Πραγματικά περιστατικά: Αφού έγινε δεκτός από τον Καναδά ως πρόσφυγας, ο αιτών χαρακτηρίστηκε ως ύποπτος τρομοκρατίας και ανθρωποκτονίας από τις καναδικές αρχές, οι οποίες τον έθεσαν υπό κράτηση και κίνησαν διαδικασίες απελάσεως. Ο αιτών εξάντλησε όλα τα διαθέσιμα ένδικο βοηθήματα βάσει του καναδικού νόμου για να αποφύγει την επιστροφή του στο Ιράν, όπου ισχυρίστηκε ότι θα βασανιστεί και θα εκτελεστεί. Στη συνέχεια, υπέβαλε αίτηση στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αλλά απελάθηκε από τις καναδικές αρχές παρά το αίτημα της Επιτροπής για προσωρινά μέτρα προστασίας και πριν η Επιτροπή να μπορέσει να διατυπώσει τις απόψεις της σχετικά με την αίτησή του.

Ανάλυση: Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι ο Καναδάς παραβίασε τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) διότι παρέλειψε να παράσχει στον αιτούντα τον έγκαιρο δικαστικό έλεγχο της κράτησής του και τις κατάλληλες διαδικαστικές εγγυήσεις όσον αφορά τις διαδικασίες που οδήγησαν στην απέλασή του.

Παρ. 10.2: Όσον αφορά τους ισχυρισμούς βάσει του άρθρου 9 σχετικά με την αυθαίρετη κράτηση και την έλλειψη πρόσβασης στο δικαστήριο, η Επιτροπή επισημαίνει το επιχείρημα του συντάκτη ότι η κράτησή του σύμφωνα με το πιστοποιητικό ασφαλείας, καθώς και η συνεχιζόμενη κράτηση του μέχρι την απέλαση, αποτελεί παραβίαση του ως άνω άρθρου. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι, ενώ ο συντάκτης υποχρεώθηκε να παραμείνει υπό κράτηση μετά την έκδοση του πιστοποιητικού ασφαλείας, σύμφωνα με το νόμο του συμβαλλόμενου Κράτους, το ομοσπονδιακό δικαστήριο έπρεπε να εξετάσει έγκαιρα, δηλαδή εντός μιας εβδομάδας, το πιστοποιητικό και τα αποδεικτικά του στοιχεία προκειμένου να προσδιορίσει τη βασιμότητά του. Σε περίπτωση που το πιστοποιητικό κριθεί μη βάσιμο, το πρόσωπο που κατονομάζεται στο πιστοποιητικό απελευθερώνεται. [...] Η Επιτροπή παρατηρεί ωστόσο ότι, όταν η δικαστική διαδικασία που περιλαμβάνει τον καθορισμό της νομιμότητας της κράτησης καθίσταται παρατεταμένη, τίθεται το ζήτημα αν η δικαστική απόφαση εκδίδεται «χωρίς καθυστέρηση», όπως απαιτείται από τη διάταξη, εκτός αν το συμβαλλόμενο Κράτος προβλέπει ότι η αιτούμενη προσωρινή δικαστική άδεια ζητείται χωριστά για την κράτηση. Στην προκειμένη περίπτωση, δεν υπήρχε τέτοια χωριστή άδεια, παρόλο που η υποχρεωτική κράτησή του μέχρι την έκδοση απόφασης επί της ακρόασης σχετικά με τη «βασιμότητα» διήρκεσε τέσσερα έτη και δέκα μήνες. [...] Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση των δικαιωμάτων του συντάκτη βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 4 του Συμφώνου. 10.4 Όσον αφορά τη μεταγενέστερη κράτησή του, μετά την έκδοση της εντολής απέλασης τον Αύγουστο του 1998, για περίοδο 120 ημερών πριν του δοθεί η δυνατότητα να υποβάλει αίτηση για απελευθέρωση, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι μια τέτοια περίοδος κράτησης όσον αφορά την υπόθεση του συντάκτη ήταν αρκετά κοντά στη δικαστική απόφαση του ομοσπονδιακού δικαστηρίου ώστε να θεωρείται ότι έχει εγκριθεί από δικαστήριο και κατά συνέπεια δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 9, παράγραφος 4.»

Στην υπόθεση *Skakurov κατά Ρωσίας*, Αρ. προσφυγής 55822/10, 5 Ιουνίου 2012, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι καθυστερήσεις δεκατριών και τριάντα τεσσάρων ημερών για την εξέταση προσφυγών κατά διαταγών επιβολής κράτησης σε απλές υποθέσεις συνιστούσαν παραβίαση του άρθρου 5.4 της ΕΣΔΑ. Στην υπόθεση *Embenyeli κατά Ρωσίας*, όπου χρειάστηκαν πέντε μήνες για να διεξαχθεί η επανεξέταση της κράτησης, υπήρξε επίσης παραβίαση του άρθρου 5.4.

Eminbeyli κατά Ρωσίας, Προσφυγή υπ' αριθμόν 42443/02 της 26ης Φεβρουαρίου 2009

66. [...] Η έννοια της λέξης «άμεσα» στην τελευταία διάταξη υποδεικνύει πιο επείγοντα χαρακτηριστήρα από τη λέξη «ταχέως» του Άρθρου 5§4[...]. Παρόλα αυτά, μια περίοδος περίπου πέντε μηνών από την υποβολή της αίτησης για απελευθέρωση έως την έκδοση οριστικής απόφασης, φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, δύσκολο να συμβιβάζεται με την έννοια της λέξης «ταχέως». Ωστόσο, για να καταλήξουμε σε οριστικό συμπέρασμα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ειδικές

περιστάσεις της υπόθεσης [...].

67. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι παρήλθαν έντεκα εβδομάδες μεταξύ της υποβολής της αιτήσεως για δικαστικό έλεγχο την 1η Οκτωβρίου 2001 και της ημερομηνίας της πρώτης ακρόασης την 20η Δεκεμβρίου 2001. Η κυβέρνηση εξήγησε ότι η καθυστέρηση προκλήθηκε από τη μεταφορά του φακέλου της υπόθεσης στις εισαγγελικές αρχές και πίσω στο Πρωτοδικείο. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το άρθρο 5 § 4 της Σύμβασης επιβάλλει στα συμβαλλόμενα Κράτη την υποχρέωση να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να εκπληρώνουν την υποχρέωση να εξετάζουν ταχέως τα θέματα κράτησης [...].

Δίκαιο ΕΕ

Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ορίζει ότι κάθε άτομο που βρίσκεται σε κατάσταση που διέπεται από το δίκαιο της ΕΕ έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου και δίκαιης και δημόσιας ακρόασης μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα.

Το Άρθρο 9, παράγραφος 3 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αφαίρεση) απαιτεί ταχεία δικαστική επανεξέταση όταν η κράτηση διατάσσεται από τις διοικητικές αρχές.

Εξάλλου, το άρθρο 9, παράγραφος 5, της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία ορίζει ότι η κράτηση πρέπει να επανεξετάζεται σε εύλογα χρονικά διαστήματα είτε κατόπιν αιτήσεως του υπηκόου τρίτης χώρας είτε αυτοδικαίως. Η επανεξέταση πρέπει να διεξάγεται από δικαστική αρχή σε περίπτωση αιτούντων άσυλο, ενώ για τα άτομα σε διαδικασία επιστροφής, αυτό απαιτείται μόνο σε περιπτώσεις παρατεταμένης κράτησης. Όταν η επέκταση μέτρου κράτησης έχει αποφασισθεί κατά παράβαση του δικαιώματος ακρόασης, το εθνικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την εξέταση της νομιμότητας της εν λόγω απόφασης επέκτασης μπορεί να διατάξει την κατάργηση του μέτρου κράτησης μόνον εάν κρίνει ότι η εν λόγω παραβίαση πράγματι στέρησε από το μέρος που την επικαλείται τη δυνατότητα να υποστηρίξει την άμυνά του καλύτερα, στο βαθμό που το αποτέλεσμα της διοικητικής διαδικασίας θα μπορούσε να είναι διαφορετικό. Η παροχή νομικής αρωγής πρέπει να προβλέπεται και να ρυθμίζεται. Το άρθρο 47 του Χάρτη απαιτεί επίσης κάθε πρόσωπο να έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτείται δικηγόρο και να του αναθέτει την εκπροσώπηση και υπεράσπισή του και να παρέχεται σε αυτό δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι απαραίτητη είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Β) Αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος στις υποθέσεις εθνικής ασφάλειας

Οι ειδικές διαδικασίες για τον δικαστικό έλεγχο της κράτησης σε υποθέσεις που αφορούν θέματα εθνικής ασφάλειας ή αντιτρομοκρατίας θέτουν συγκεκριμένα ζητήματα σχετικά με το άρθρο 9.4 του ΔΣΑ-ΠΔ και μέσα προστασίας, όταν βασίζονται στη χρήση «απορρήτων» αποδεικτικών στοιχείων που δεν είναι διαθέσιμα στον κρατούμενο ή τον εκπρόσωπό του/της. Η κράτηση βάσει πιστοποιητικών εθνικής ασφάλειας στον Καναδά, καθώς και οι διοικητικές κρατήσεις κατά της τρομοκρατίας στο Ηνωμένο Βασίλειο, καταδεικνύουν αυτές τις δυσκολίες. Στην υπόθεση Α κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, Αρ. Προσφυγής 3455/05, 19 Φεβρουαρίου 2009, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε ότι το σύστημα ελέγχου της διοικητικής κράτησης προσώπων που υπόκεινται σε έλεγχο μετανάστευσης και είναι ύποπτα για τρομοκρατία, που στηρίχθηκε σε ειδικούς συνηγόρους για την εξέταση των απόρρητων αποδεικτικών στοιχείων και την εκπροσώπηση των συμφερόντων του κρατούμενου σε σχέση με τις κατηγορίες που διατυπώθηκαν, χωρίς ο κρατούμενος να τις γνωρίζει, δεν παρείχε επαρκείς δίκαιες διαδικασίες ώστε να ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 5.4. Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο κρατούμενος έπρεπε να έχει στη διάθεσή του επαρκείς πληροφορίες για να έχει τη δυνατότητα να δώσει οδηγίες στον εξειδικευμένο συνήγορο. Στην περίπτωση που το υλικό που μπορεί να γνωστοποιηθεί συνίσταται μόνο σε γενικούς ισχυρισμούς και η απόφαση για την κράτηση βασίζεται κυρίως στο απόρρητο υλικό, το άρθρο 5.4 παραβιάζεται. Στην υπόθεση *Mansour Ahani κατά Καναδά*, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι η ακρόαση σχετικά με το πιστοποιητικό ασφαλείας που αποτέλεσε τη βάση για την κράτηση ενός αλλοδαπού εν αναμονή απέλασης επαρκούσε προκειμένου να υπάρχει συμμόρφωση με διαδικασία που προβλέπεται από το άρθρο 14 του ΔΣΑΠΔ. Η Επιτροπή θεμελίωσε την απόφασή της στο γεγονός ότι το Δικαστήριο είχε παράσχει στον αλλοδαπό την περίληψη των κατηγοριών σε βάρος του και ότι το Δικαστήριο επεδίωξε να διασφαλίσει ότι, παρά τους περιορισμούς της εθνικής ασφάλειας στην υπόθεση, ο κρατούμενος θα μπορούσε να τοποθετηθεί στην υπόθεση εναντίον του, να προβάλει τους δικούς του ισχυρισμούς και να αντεξετάσει τους μάρτυρες.

4. Αποκατάσταση ζημιάς για παράνομη κράτηση

Οι βασικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ για το δικαίωμα προσφυγής και αποκατάστασης θυμάτων σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και σοβαρών

παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (στο εξής οι Αρχές) επιβεβαιώνουν ότι τα κράτη έχουν υποχρέωση να παρέχουν διαθέσιμα, επαρκή, αποτελεσματικά, άμεσα και κατάλληλα ένδικα μέσα στα θύματα παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης.

Σύμφωνα με αυτή τη γενική αρχή, τα πρόσωπα που έχουν κριθεί από εθνικά ή διεθνή δικαστήρια ή από άλλες αρμόδιες αρχές ότι έχουν παράνομα κρατηθεί έχουν δικαίωμα αποκατάστασης, ιδίως αποζημίωσης, για την παράνομη κράτησή τους (άρθρο 5.5 ΕΣΔΑ, άρθρο 9.5 του ΔΣΑΠΔ). Βάσει του ΔΣΑΠΔ, το εν λόγω δικαίωμα προκύπτει όταν υπάρχει «παράνομη» κράτηση, δηλαδή κράτηση η οποία είτε παραβιάζει το εσωτερικό δίκαιο είτε παραβιάζει το ίδιο το ΔΣΑΠΔ. Σύμφωνα με την ΕΣΔΑ, το δικαίωμα αποκατάστασης προκύπτει μόνο όταν υπάρχει κράτηση κατά παράβαση της ίδιας της Σύμβασης (αν και στην πράξη περιλαμβάνονται περιπτώσεις όπου η κράτηση δεν είχε επαρκή βάση στο εσωτερικό δίκαιο). Το άρθρο 5.5 της ΕΣΔΑ δημιουργεί άμεσο και εκτελεστό δικαίωμα αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (Α και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου, § 229). Η αποτελεσματική απόλαυση του δικαιώματος αποζημίωσης πρέπει να διασφαλιστεί με επαρκή βαθμό βεβαιότητας (Ciulla κατά Ιταλίας, αριθ. προσφυγής 11152/84, 22 Φεβρουαρίου 1989, § 44). Η χορήγηση αποζημίωσης πρέπει να είναι νομικά δεσμευτική και εκτελεστή: χαριστικές πληρωμές δεν επαρκούν (Brogan κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αριθ. προσφυγής 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85, Απόφαση της 29ης Νοεμβρίου) 1988, παρ. 67).

Το Άρθρο 5.5 προβλέπει δικαίωμα αποζημίωσης όχι μόνο σε σχέση με χρηματική ζημία, αλλά και για οποιαδήποτε ταλαιπωρία, άγχος και απογοήτευση που μπορεί να υποστεί ένα άτομο ως αποτέλεσμα της παραβίασης άλλων διατάξεων του Άρθρου 5 (*Sahakyan κατά Αρμενίας*, Αρ. Προσφυγής 66256/11, Απόφαση 10 Νοεμβρίου 2015, § 29).

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αριθ. 35, Άρθρο 9 (Ελευθερία και ασφάλεια προσώπων), 16 Δεκεμβρίου 2014

Το δικαίωμα αποζημίωσης για παράνομη ή αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση

49. Η παράγραφος 5 του άρθρου 9 του Συμφώνου προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο, θύμα παράνομης σύλληψης ή κράτησης, έχει **εκτελεστό** δικαίωμα αποζημίωσης. Όπως και στην παράγραφο 4, η παράγραφος 5 διατυπώνει ένα συγκεκριμένο παράδειγμα ενδίκου βοηθήματος για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο τα συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παρέχουν. Τα συγκεκριμένα ένδικα μέσα δεν αντικαθιστούν, αλλά συμπεριλαμβάνονται παράλληλα, τα υπόλοιπα ένδικα βοηθήματα που ενδεχομένως απαιτούνται για θύμα παράνομης ή αυθαίρετης σύλληψης ή κράτησης δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 3, του Συμφώνου. Ενώ η παράγραφος 4 προβλέπει ένα ένδικο βοήθημα που ασκείται άμεσα και με ολιγοήμερη προθεσμία για την απελευθέρωση από τη συνεχιζόμενη παράνομη κράτηση, η παράγραφος 5 διευκρινίζει ότι τα θύματα παράνομης σύλληψης ή κράτησης δικαιούνται επίσης χρηματική αποζημίωση.
50. Η παράγραφος 5 υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να καθορίσουν το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορούν να αποζημιωθούν τα θύματα, με την έννοια του εκτελεστού δικαιώματος και όχι αποτέλεσμα εύνοιας ή διακριτικής ευχέρειας. Το ένδικο βοήθημα δεν πρέπει να υπάρχει μόνο θεωρητικά, αλλά πρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικά και η καταβολή της αποζημίωσης πρέπει να πραγματοποιείται μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα. Η παράγραφος 5 δεν διευκρινίζει την ακριβή μορφή της διαδικασίας, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει ένδικα βοηθήματα κατά του ίδιου του κράτους ή κατά μεμονωμένων κρατικών υπαλλήλων που ευθύνονται για την παραβίαση, αρκεί τα εν λόγω ένδικα βοηθήματα να είναι αποτελεσματικά. Η παράγραφος 5 δεν απαιτεί την καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας που θα προβλέπει αποζημίωση για όλες τις μορφές παράνομης σύλληψης, αλλά μόνο να υπάρχει ένα αποτελεσματικό σύστημα διαδικασιών που παρέχει αποζημίωση σε όλες τις περιπτώσεις που καλύπτονται από την παράγραφο 5. Η παράγραφος 5 δεν υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να αποζημιώνουν τα θύματα *με δική τους πρωτοβουλία*, αλλά τους επιτρέπει να αφήνουν την έναρξη της διαδικασίας αποζημίωσης στην πρωτοβουλία του θύματος.
51. Στην παράνομη σύλληψη και κράτηση κατά την έννοια της παραγράφου 5 συμπεριλαμβάνεται η σύλληψη και η κράτηση που προκύπτουν είτε από ποινικές είτε από μη ποινικές διαδικασίες ή ελλείψει οποιασδήποτε διαδικασίας. Ο «παράνομος» χαρακτήρας της σύλληψης ή της κράτησης μπορεί να προέλθει από παραβίαση του εσωτερικού δικαίου ή του ίδιου του Συμφώνου, όπως ουσιαστική αυθαίρετη κράτηση και κράτηση που παραβιάζει τις διαδικαστικές απαιτήσεις άλλων παραγράφων του άρθρου 9. Ωστόσο, το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος ποινικής δίκης τελικά αθωώθηκε, πρωτοδίκως ή κατόπιν έφεσης, δεν καθιστά αυτομάτως «παράνομη» την προηγούμενη κράτηση.
52. Η χρηματική αποζημίωση που απαιτείται σύμφωνα με την παράγραφο 5 αφορά ειδικά την χρηματική και ηθική βλάβη που προκύπτει από την παράνομη σύλληψη ή κράτηση (**1157/2003**,

Coleman κατά Αυστραλίας, παρ. 6.3) Όταν το παράνομο της σύλληψης προκύπτει από παραβίαση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως είναι η ελευθερία έκφρασης, το συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να έχει περαιτέρω υποχρεώσεις παροχής αποζημίωσης ή άλλης αποκατάστασης από τις υπόλοιπες παραβιάσεις, όπως απαιτείται από το άρθρο 2, παράγραφος 3, του Συμφώνου.⁴³

Δίκαιο ΕΕ

Το ΔΕΕ στις συνεκδικαζόμενες υπόθεσεις *Francovich και Bonifaci κατά Ιταλικής Δημοκρατίας* (C-6/90 and C-9/90, 19 Νοεμβρίου 1991) έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να παρέχουν ένδικα βοηθήματα για την επιδίκαση αποζημίωσης για ζημιά που προκαλείται από παραβίαση μιας διάταξης της ΕΕ από κράτος μέλος της ΕΕ. Η αρχή δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί στις παραβιάσεις που προκαλούνται από την μη εφαρμογή οδηγίας από ένα κράτος μέλος στο πλαίσιο της κράτησης που συνδέεται με τη μετανάστευση.

III. Διάρκεια κράτησης

Διεθνές δίκαιο

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η επιτρεπόμενη διάρκεια της κράτησης, μεταξύ άλλων για τους σκοπούς του άρθρου 5.1.στ της ΕΣΔΑ, πρέπει να λαμβάνει υπόψη το εθνικό δίκαιο μαζί με την εκτίμηση των συγκεκριμένων περιστατικών της υπόθεσης. Οι προθεσμίες που αφορούν τη στέρηση ελευθερίας, αποτελούν σημαντικό στοιχείο της ασφάλειας δικαίου.

Τόσο το ΔΣΑΠΔ όσο και η ΕΣΔΑ απαιτούν, στις περιπτώσεις που επιτρέπεται η κράτηση, η διάρκειά της να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και όσο παρατείνεται η κράτηση, τόσο περισσότερο πιθανό είναι να καταστεί αυθαίρετη (Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση, Ετήσια έκθεση 1998, παρ. 69, Εγγύηση 10).

«Τα συμβαλλόμενα κράτη ... πρέπει να αποδείξουν ότι η κράτηση δεν διαρκεί περισσότερο από το απολύτως αναγκαίο, ότι η συνολική διάρκεια της πιθανής κράτησης είναι περιορισμένη και ότι σέβονται πλήρως τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 9 σε όλες τις περιπτώσεις».³⁶

«Τα παιδιά δεν θα πρέπει να στερούνται την ελευθερία τους, εκτός από την περίπτωση που αποτελεί μέτρο έσχατης ανάγκης και για το συντομότερο αναγκαίο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη το ύψιστο συμφέρον τους ως πρωταρχικό μέλημα όσον αφορά τη διάρκεια και τις συνθήκες της κράτησης, και λαμβάνοντας επίσης υπόψη την εξαιρετική ευπάθεια και την ανάγκη φροντίδας των ασυνόδευτων ανηλίκων.»³⁷

Η υπερβολική διάρκεια κράτησης ή η αβεβαιότητα ως προς τη διάρκειά της μπορεί επίσης να αποτελούν σκληρή, απάνθρωπη ή απαξιώτική μεταχείριση και η Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων έχει προειδοποιήσει επανειλημμένα κατά της χρήσης παρατεταμένης ή αόριστης κράτησης στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

Δείτε επίσης:

- [Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 22414/93, 15 Νοεμβρίου 1996.
- [Mikolenko κατά Εσθονίας](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 10664/05, 8 Οκτωβρίου 2009.
- [Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 13229/03, 29 Ιανουαρίου 2008, παρ. 74
- [Louled Massoud κατά Μάλτας](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 24340/08 της 27ης Ιουλίου 2010
- [Mohamad κατά Ελλάδας](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 70586/11, 11 Δεκεμβρίου 2014
- [J.R. και λοιποί κατά Ελλάδας](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 22696/16, 25 Ιανουαρίου 2018.
- [Kaak και λοιποί κατά Ελλάδας](#), ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 34215/16, 3 Οκτωβρίου 2019.

Δίκαιο ΕΕ

Για τους αιτούντες άσυλο το άρθρο 9 παράγραφος 1 της αναθεωρημένης [Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία](#),³⁸ καθώς και το άρθρο 28 παράγραφος 3 [του κανονισμού Δουβλίνο III](#),³⁹ ορίζουν ότι η κράτηση πρέπει να γίνεται για το συντομότερο δυ-

³⁶ ΣΑΔ, Γενικό σχόλιο 35, παράγραφος 15

³⁷ ΣΑΔ, Γενικό σχόλιο 35, παρ. 18

³⁸ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τον καθορισμό των προτύπων για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση)

³⁹ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 604/2013 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που έχει υποβληθεί σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή απάτριδα (αναδιατύπωση).

νατό χρονικό διάστημα «και δεν διαρκεί περισσότερο από τον χρόνο που εύλογα απαιτείται για την πλήρωση των αναγκαίων διοικητικών διαδικασιών με τη δέουσα επιμέλεια» Βραχείες προθεσμίες για την υποβολή και απάντηση σε αιτήσεις μεταφοράς ισχύουν όταν οι αιτούντες άσυλο κρατούνται βάσει του Κανονισμού του Δουβλίνου. Επιπλέον, το άρθρο 15.5 της Οδηγίας Επιστροφών αναφέρει ότι η κράτηση μπορεί να διατηρηθεί εφόσον είναι αναγκαία για να διασφαλιστεί η απομάκρυνση. Τα Κράτη Μέλη πρέπει να ορίζουν τη διάρκεια της κράτησης που σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 6 μήνες.

IV. Συνθήκες κράτησης

Ακόμη και όταν η κράτηση μεταναστών είναι δικαιολογημένη, η διεθνής νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα επιβάλλει περαιτέρω περιορισμούς σχετικά με τον τόπο και το καθεστώς κράτησης, τις συνθήκες κράτησης και τις κοινωνικές και ιατρικές υπηρεσίες που προσφέρονται στους κρατούμενους. Επιπλέον, επιβάλλει υποχρεώσεις για την προστασία των κρατουμένων από τη βία κατά τη διάρκεια της κράτησης. Ο πιο σχετικός κανόνας όσον αφορά τη μεταχείριση των κρατουμένων είναι η απαγόρευση της σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης (άρθρο 16 Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων, άρθρα 7 και 10 του ΔΣΑΔΠ, άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, κανόνας 1 των Κανόνων Nelson Mandela⁴⁰). Τα Κράτη έχουν υποχρέωση λήψης αποτελεσματικών μέτρων για την πρόληψη πράξεων βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, συμπεριλαμβανομένης της συστηματικής επανεξέτασης των ρυθμίσεων σχετικά με την κράτηση και τη μεταχείριση των προσώπων που υπόκεινται σε οποιαδήποτε μορφή κράτησης με σκοπό την πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης (CAT).

Τα πρόσωπα υπό κράτηση πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους (άρθρο 10 του ΔΣΑΔΠ, άρθρο 1 ΕΣΔΑ, άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ).

Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Διεθνούς Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (OPCAT)⁴¹ απαιτεί επίσης από τα συμβαλλόμενα κράτη να καθιερώσουν έναν ή περισσότερους ανεξάρτητους εθνικούς μηχανισμούς για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας με δικαίωμα πρόσβασης στα κέντρα κράτησης.

1. Καταλληλότητα του χώρου κράτησης

Εκτός σύντομων περιόδων, οι κρατούμενοι μετανάστες θα πρέπει να κρατούνται σε ειδικά σχεδιασμένα κέντρα υπό συνθήκες προσαρμοσμένες στο νομικό καθεστώς τους και την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους (πρότυπα CPT). Η κράτηση μεταναστών σε ακατάλληλες τοποθεσίες, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών τμημάτων και των φυλακών, μπορεί να οδηγήσει ή να συμβάλει σε παραβιάσεις της απαγόρευσης βασανιστηρίων ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

Ενώ η κράτηση ενός μετανάστη σε έναν αερολιμένα μπορεί να είναι αποδεκτή για σύντομο χρονικό διάστημα μερικών ωρών κατά την άφιξη, η παρατεταμένη κράτηση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα χωρίς κατάλληλες εγκαταστάσεις για ύπνο, φαγητό ή κανόνες υγιεινής μπορεί να θεωρηθεί ως κακομεταχείριση.⁴² Παρόλο που οι κρατούμενοι μετανάστευσης μπορεί να χρειαστεί να περάσουν ορισμένο χρονικό διάστημα σε συνήθεις εγκαταστάσεις κράτησης της αστυνομίας, δεδομένου ότι οι συνθήκες σε αυτούς τους χώρους μπορεί γενικά να είναι ανεπαρκείς για παρατεταμένες περιόδους κράτησης, ο χρόνος που περνούν εκεί πρέπει να παραμένει στο ελάχιστο δυνατό (πρότυπα CPT).

Οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες πρέπει να κρατούνται ξεχωριστά από τους καταδικασθέντες ή τους προφυλακισμένους.

2. Συνθήκες στις εγκαταστάσεις κράτησης

Τα αναθεωρημένα ελάχιστα πρότυπα των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων (κανόνες Nelson Mandela) που εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2015, αποτελούν τα παγκοσμίως αναγνωρισμένα ελάχιστα πρότυπα για τους όρους διαχείρισης των εγκατα-

⁴⁰ «Όλοι οι κρατούμενοι πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό λόγω της εγγενούς αξιοπρέπειας και της αξίας τους ως ανθρώπων. Κανένας φυλακισμένος δεν υποβάλλεται και όλοι οι φυλακισμένοι προστατεύονται από βασανιστήρια και άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, για την οποία καμία περίπτωση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία. Η ασφάλεια και η προστασία των κρατουμένων, του προσωπικού, των παρόχων υπηρεσιών και των επισκεπτών πρέπει να εξασφαλίζεται ανά πάσα στιγμή.» Κανόνας 1 Πρότυποι ελάχιστοι κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των φυλακισμένων (Κανόνες Nelson Mandela). Βλ.: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

⁴¹ Άρθρο 3 Προαιρετικό πρωτόκολλο της Διεθνούς Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (OPCAT)

⁴² Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT) Πρότυπα, CPT/Inf/E (2002) 1 - Αναθ. 2010, σελ. 54.

στάσεων κράτησης και μεταχείρισης των κρατουμένων.

Οι εγκαταστάσεις στις οποίες κρατούνται μετανάστες πρέπει να παρέχουν επαρκείς συνθήκες καθαριότητας, ασφάλειας και υγιεινής ώστε να είναι συμβατές με την απαγόρευση των βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης («κακομεταχείρισης») και του δικαιώματος αντιμετώπισης με ανθρωπιά και σεβασμό για την έμφυτη αξιοπρέπεια του ανθρώπου (άρθρο 10 του ΔΣΑΔΠ).

Κατά την εκτίμηση της συμμόρφωσης των συνθηκών κράτησης με το Άρθρο 3, το ΕΔΔΑ λαμβάνει υπόψη παράγοντες όπως ο προσωπικός χώρος που είναι διαθέσιμος στο χώρο κράτησης, η παροχή δυνατότητας υπαίθριας άσκησης, η πρόσβαση σε φυσικό φως ή αέρα, ο εξαιρισμός και η συμμόρφωση με βασικές απαιτήσεις υγιεινής.⁴³

Οι οικονομικές πιέσεις ή οι δυσκολίες που προκαλούνται από αυξημένες αφίξεις μεταναστών δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τη μη τήρηση της απαγόρευσης βασανιστηρίων ή άλλης κακομεταχείρισης, δεδομένου του απόλυτου χαρακτήρα της (*M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*). Ακόμη και μεταχείριση που επιβάλλεται χωρίς την πρόθεση εξευτελισμού ή υποβίβασμού του θύματος, και η οποία απορρέει, για παράδειγμα, από αντικειμενικές δυσκολίες που σχετίζονται με μια μεταναστευτική κρίση, μπορεί να συνεπάγεται παραβίαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης.⁴⁴

M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας [ΓΠ], Προσφυγή υπ' αριθμόν 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, Αφγανός υπήκοος, εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Ελλάδας. Στη συνέχεια έφθασε στο Βέλγιο, όπου υπέβαλε αίτηση ασύλου. Δυνάμει του Κανονισμού Δουβλίνο II μεταφέρθηκε στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2009. Κατά την άφιξή του στο αεροδρόμιο της Αθήνας, τέθηκε αμέσως υπό κράτηση σε ένα παρακείμενο κτίριο, όπου, σύμφωνα με τις αναφορές του, ήταν κλειδωμένος σε ένα μικρό χώρο με 20 άλλους κρατούμενους, η πρόσβαση στις τουαλέτες ήταν περιορισμένη, οι κρατούμενοι δεν είχαν την άδεια να εξέλθουν στον υπαίθριο χώρο, τους δίνονταν πολύ λίγα τρόφιμα και κοιμόνταν σε βρώμικα στρώματα ή στο πάτωμα.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης από την Ελλάδα λόγω των συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντος. Παρά το γεγονός ότι τέθηκε υπό κράτηση για σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, το Δικαστήριο έκρινε ότι, σε συνδυασμό, το αίσθημα αυθαιρεσίας, κατωτερότητας και ανησυχίας που είχε βιώσει, καθώς και η έντονη επίδραση που αναμφίβολα είχαν οι εν λόγω συνθήκες κράτησης στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου, συνιστούσαν ταπεινωτική μεταχείριση. Επιπλέον, ως αιτών άσυλο ο αιτών ήταν ιδιαίτερα ευάλωτος λόγω της μετανάστευσης και των τραυματικών εμπειριών που πιθανόν να υπέστη. Το Δικαστήριο επίσης έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 από την Ελλάδα εξαιτίας των ελλείψεων στη διαδικασία χορήγησης ασύλου που ακολούθησε στην υπόθεση του προσφεύγοντος, παραβίαση του Άρθρου 3 από το Βέλγιο, τόσο λόγω της έκθεσης του προσφεύγοντα στους με τις ελλείψεις στη διαδικασία χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα και λόγω της έκθεσής του στην κράτηση και στις συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα που αποτελούν παραβίαση του άρθρου 3 και παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 από το Βέλγιο λόγω της έλλειψης αποτελεσματικής προσφυγής κατά της απόφασης απέλασης του προσφεύγοντος.

Παρ. 216: [...]Ο περιορισμός των αλλοδαπών, συνοδευόμενος από κατάλληλες εγγυήσεις για τους ενδιαφερόμενους, είναι αποδεκτός μόνο για να επιτρέψει στα κράτη να αποτρέψουν την παράνομη μετανάστευση, τηρώντας τις διεθνείς υποχρεώσεις τους, και ιδιαίτερα αυτές που απορρέουν από τη Συνθήκη της Γενεύης του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Οι δικαιολογημένες ανησυχίες των κρατών μελών για την αποτροπή των ολοένα συχνότερων προσπαθειών για καταστρατήγηση των περιορισμών της μετανάστευσης δεν πρέπει να στερούν από τους αιτούντες άσυλο την προστασία που παρέχεται από τις ανωτέρω Συνθήκες.

Παρ. 217: Όταν το Δικαστήριο καλείται να εξετάσει τη συμβατότητα του τρόπου και της μεθόδου εκτέλεσης του μέτρου με τις διατάξεις της Σύμβασης [για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα], πρέπει να εξετάζει την ιδιαίτερη κατάσταση των ενδιαφερομένων [...].

Παρ. 218: Τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη το άρθρο 3 της Σύμβασης, το οποίο κατοχυρώνει μία από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών και απαγορεύει σε απόλυτους όρους τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία ανεξάρτητα από τις περιστάσεις και τη συμπεριφορά του θύματος [...].

⁴³ G.B. και άλλοι κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 4633/15, Απόφαση 17 Οκτωβρίου 2019, § 100.

⁴⁴ *Khlafifa και άλλοι κατά Ιταλίας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 16483/12, 15 Δεκεμβρίου 2016, § 184.

S.D. κατά Ελλάδας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 53541/07, 11 Σεπτεμβρίου 2009

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, Τούρκος υπήκοος, κρατήθηκε για δύο μήνες σε εγκατάσταση κράτησης σε σταθμό συνοριοφυλακής στην Ελλάδα, αφού εισήλθε παράνομα στη χώρα. Κατά τη διάρκεια της κράτησής του, δεν του επιτράπηκε να βγει έξω και να τηλεφωνήσει και δεν είχε πρόσβαση σε κουβέρτες, καθαρά σεντόνια και ζεστό νερό.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 3 όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στο Σουφλί και την Αττική, λαμβάνοντας υπόψη την προσωπική κατάσταση του προσφεύγοντος λόγω των βασανιστηρίων που είχε υποστεί στην Τουρκία, τα οποία του άφησαν σημαντικά σωματικά και ψυχολογικά τραύματα. Διαπίστωσε επίσης παραβίαση των άρθρων 5(1) και 5(4) λόγω της παράνομης κράτησης του αιτούντος και της έλλειψης ενδίκων βοηθημάτων για τη προσβολή της κράτησης.

Παρ. 52: Σε ό,τι αφορά την προσωπική κατάσταση του προσφεύγοντος, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι αυτός υπέστη σοβαρά βασανιστήρια στην Τουρκία, που του άφησαν σημαντικά σωματικά και ψυχολογικά υπολείμματα. Το γεγονός ότι αυτή η κατάσταση δεν αποδείχθηκε με επίσημο τρόπο, από το Ιατρικό Κέντρο αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων, παρά μετά το τέλος της κράτησής του, ουδόλως αλλάζει την εν λόγω διαπίστωση.

Παρ. 53: Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος, ως πρόσφυγα και αιτούντος άσυλο, σε συνδυασμό με την υπερβολική διάρκεια της κράτησης σε παρόμοιες συνθήκες, αποτελούν εξευτελιστική μεταχείριση.

Ρορον κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγές υπ' αριθ. 39472/07 και 39474/07, 19 Ιανουαρίου 2012

96. Ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η ΕΠΒ διατύπωσαν επίσης το ερώτημα σχετικά με τα κέντρα διοικητικής κράτησης τα οποία είναι ακατάλληλα για τη στέγαση των οικογενειών και για τις ανάγκες των παιδιών, θεωρώντας ότι, εκτός από τις ακατάλληλες υλικές συνθήκες, το άγχος, η ανασφάλεια και το εχθρικό περιβάλλον σε τέτοια κέντρα είχαν επίσης βλαβερές συνέπειες για τους ανηλίκους, σε αντίθεση με τις διεθνείς αρχές για την προστασία των παιδιών. Σε απάντηση αυτής της κριτικής, οι γαλλικές αρχές αναγνώρισαν το 2006 ότι τα έπιπλα στις οικογενειακές αίθουσες δεν ήταν πάντοτε προσαρμοσμένα για βρέφη (βλ. παράγραφοι 38 έως 40 ανωτέρω).

Z.A. και άλλοι κατά Ρωσίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 61411/15, 61420/15, 61427/15 και 3028/16, 21 Νοεμβρίου 2019

191. Βάσει του διαθέσιμου υλικού, το Δικαστήριο μπορεί να διαπιστώσει με σαφήνεια ότι οι συνθήκες διαμονής των αιτούντων στη ζώνη διέλευσης του Αεροδρομίου Sheremetyevo ήταν ακατάλληλες για την επιβολή μακροχρόνιας παραμονής. Κατά την άποψή του, κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο όχι μόνο πρέπει να κοιμάται για μήνες σε ένα πάπλωμα στο πάτωμα σε μια συνεχώς φωτισμένη, γεμάτη με κόσμο και θορυβώδη ζώνη διέλευσης αεροδρομίου χωρίς απρόσκοπτη πρόσβαση σε ντους ή εγκαταστάσεις μαγειρέματος και χωρίς υπαίθρια άσκηση, αλλά όπου επίσης δεν έχει πρόσβαση σε ιατρική ή κοινωνική αρωγή... υπολείπεται των ελάχιστων προδιαγραφών σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

(α) Προσωπικός χώρος και υπερπληθυσμός

Ο σοβαρός υπερπληθυσμός έχει κριθεί συχνά από τα διεθνή δικαστήρια ότι αποτελεί παραβίαση της απαγόρευσης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αποφανθεί, στην υπόθεση *Aden Ahmed κατά Μάλτας*,⁴⁵ ότι «στην απόφασή του σχετικά με το εάν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 λόγω έλλειψης προσωπικού χώρου, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη τα ακόλουθα τρία στοιχεία:

- (α) κάθε κρατούμενος πρέπει να έχει έναν ξεχωριστό χώρο ύπνου στο κελί·
 - (β) κάθε κρατούμενος πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον τρία τετραγωνικά μέτρα χώρου· και
 - (γ) η συνολική επιφάνεια του κελιού πρέπει να είναι τέτοια ώστε να επιτρέπει στους κρατούμενους να κινούνται ελεύθερα μεταξύ των επίπλων.
- (γ) άλλοι παράγοντες (βλ. *Ananyev και λοιποί*).

Η απουσία οποιουδήποτε από τα ανωτέρω στοιχεία δημιουργεί από μόνη της ένα ισχυρό τεκμήριο ότι οι συνθήκες κράτησης ισοδυναμούν με ταπεινωτική μεταχείριση και παραβιάζουν το άρθρο 3. [...]».

⁴⁵ *Aden Ahmed κατά Μάλτας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 55352/12, 23 Ιουλίου 2013.

Αναγνεν και άλλοι κατά Ρωσίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 42525/07, 60800/08

149. Σε περιπτώσεις όπου οι κρατούμενοι φάνηκε να έχουν στη διάθεσή τους επαρκή προσωπικό χώρο, το Δικαστήριο τόνισε άλλες πτυχές φυσικών συνθηκών κράτησης ως έχουσες σημασία για την εκτίμηση της συμμόρφωσης με τη διάταξη αυτή. Τέτοιες πτυχές ήταν, ιδιαιτέρως, πρόσβαση σε υπαίθρια άσκηση, φυσικό φως ή αέρας, διαθεσιμότητα εξαερισμού, επάρκεια θέρμανσης, δυνατότητα ιδιωτικής χρήσης τουαλέτας και συμμόρφωση με τις βασικές απαιτήσεις υγιεινής. Έτσι, ακόμη και σε περιπτώσεις διάθεσης ενός μεγαλύτερου κελιού φυλακής – της τάξης των 3 έως 4 τετραγωνικών μέτρων ανά κρατούμενο – το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 3, καθώς ο παράγοντας χώρος συνδυάστηκε με τη διαπιστωθείσα έλλειψη εξαερισμού και φωτισμού (...).

Όταν ο συνωστισμός είναι λιγότερο έντονος, ενδέχεται σε κάθε περίπτωση να οδηγήσει σε παραβιάσεις της απαγόρευσης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης σε συνδυασμό με άλλες συνθήκες κράτησης, όπως ο ανεπαρκής εξαερισμός, η έλλειψη φυσικού φωτός ή αέρα, η κακή θέρμανση, η ανεπάρκεια τροφής ή η έλλειψη ελάχιστου ιδιωτικού χώρου.

(β) Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη

Παρόλο που δεν υπάρχει γενική υποχρέωση απελευθέρωσης κρατουμένων για λόγους υγείας, υπάρχει υποχρέωση προστασίας της σωματικής και πνευματικής τους ευεξίας ενώ βρίσκονται υπό κράτηση, με την παροχή ιατρικής περίθαλψης και φαρμάκων κατάλληλων για το πρόβλημα υγείας του κρατουμένου (*Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).⁴⁶ Για παράδειγμα, η παράλειψη παροχής ιατρικής παρακολούθησης και φαρμάκων που είναι απαραίτητα για τους κρατουμένους με HIV ή με σοβαρή επιληψία που οδηγεί σε επιδείνωση της κατάστασής τους, μπορεί να υπονομεύσει την αξιοπρέπεια του κρατουμένου και να προκαλέσει αγωνία και ταλαιπωρία πέρα από αυτή που συνδέεται συνήθως με την κράτηση, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Μια τέτοια παραβίαση μπορεί να συμβεί ακόμη και αν δεν αποδειχθεί η επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του κρατουμένου.

Τα πρότυπα της ΕΠΒ, καθώς και οι κανόνες Nelson Mandela, ορίζουν ότι οι κρατούμενοι πρέπει να απολαμβάνουν τα ίδια πρότυπα υγειονομικής περίθαλψης με αυτά που είναι διαθέσιμα στην κοινότητα και ότι θα πρέπει να έχουν δωρεάν πρόσβαση στις απαραίτητες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης χωρίς διακρίσεις λόγω του νομικού καθεστώτος τους (κανόνες Nelson Mandela, άρθρο 24).⁴⁷

(γ) Προστασία από κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένης της βίας κατά τη διάρκεια κράτησης

Οι σωματικές ή σεξουαλικές επιθέσεις ή η υπερβολική ή ακατάλληλη χρήση μεθόδων περιορισμού ενδέχεται να παραβιάζουν δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στη ζωή και της απαγόρευσης των βασανιστηρίων ή της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και το δικαίωμα σωματικής ακεραιότητας. Όταν ένας άνθρωπος σκοτώνεται παράνομα ή υποβάλλεται σε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ενώ βρίσκεται υπό κράτηση, υπάρχει τεκμήριο ότι οι κρατικοί υπάλληλοι είναι υπεύθυνοι και το κράτος έχει το βάρος απόδειξης να παράσχει μια ικανοποιητική και πειστική εξήγηση για το αντίθετο.

Επιπλέον, όταν οι κρατικές αρχές γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν ότι συγκεκριμένα άτομα που βρίσκονται υπό κράτηση αντιμετωπίζουν πραγματική ή άμεση απειλή κατά της ζωής του από ιδιώτες δράστες, έχουν την υποχρέωση να λάβουν κάθε εύλογο μέτρο για την απαγόρευση της σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης και εν τέλει την αποτροπή ή/και τον τερματισμό της κατάστασης (*Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).⁴⁸ Αυτό προκύπτει ως μέρος των γενικών θετικών υποχρεώσεων των κρατών να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια και να λαμβάνουν εύλογα μέτρα για την πρόληψη, προστασία και διερεύνηση πράξεων ιδιωτών που παραβιάζουν τα εν λόγω δικαιώματα (CCPR, Γενικό σχόλιο αριθ. 31, παρ. 8).

Οι υποχρεώσεις προστασίας αυξάνονται για τα πρόσωπα που βρίσκονται υπό κράτηση, για τα οποία το κράτος έχει ιδιαίτερο καθήκον φροντίδας.

Σε καταστάσεις όπου υπάρχει σαφής πιθανότητα για φυλετική ή εθνική βία κατά την κράτηση, για παράδειγμα, πρέπει να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα πρόληψης και ασφάλειας. Στην υπόθεση *Rodic και 3 άλλων κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης*,⁴⁹ το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δύο Σέρβοι κρατούμενοι που κρατούνταν σε ανοιχτές και συνωστισμένες συνθήκες σε μια φυλακή όπου οι κρατούμενοι ήταν Βοσνιακής

⁴⁶ Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 27229/95, 3 Απριλίου 2001, παρ. 111.

⁴⁷ Άρθρο 24, Πρότυποι Ελάχιστοι Κανονισμοί των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων (κανόνες Nelson Mandela). Βλ.: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf, Πρότυπα ΕΠΒ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ΕΠΒ), CoE Doc. CPT/Inf/E (2002) 1-Αναθ. 2010, Στρασβούργο, Δεκέμβριος 2010 («Πρότυπα ΕΠΒ»), σελ.27, παρ.31

⁴⁸ Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, ΓΠ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 23452/94, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998.

⁴⁹ Rodić και 3 άλλοι κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 22893/05 1 Δεκεμβρίου 2008.

καταγωγής και υφίσταντο βία από άλλους κρατούμενους, χωρίς οι αρχές να λαμβάνουν επαρκή μέτρα ασφαλείας, υπέφεραν από έντονο άγχος ως αποτέλεσμα της απειλής και της αναμονής της βίας που ισοδυναμούσε με παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Στην Ο.Μ. κατά Ουγγαρίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές είχαν καθήκον προστασίας όταν ο αιτών άσυλο ισχυρίζεται ότι είναι μέλος μιας ευάλωτης ομάδας (ΛΟΑΤΚΙ in casu).

Ο.Μ. κατά Ουγγαρίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 9912/15, Απόφαση 5 Ιουλίου 2016.

53. Τέλος, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, κατά την τακτοποίηση αιτούντων άσυλο που ισχυρίζονται ότι ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα στη χώρα που χρειάστηκε να εγκαταλείψουν, οι αρχές πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή προκειμένου να αποφεύγονται καταστάσεις που ενδέχεται να αναπαραγάγουν την δεινή κατάσταση που ανάγκασε αυτά τα άτομα να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Στην παρούσα υπόθεση, οι αρχές απέτυχαν να το πράξουν όταν διέταξαν την κράτηση του αιτούντος χωρίς να εξετάσουν το βαθμό στον οποίο ευάλωτα άτομα - για παράδειγμα, ΛΟΑΤ άτομα όπως ο αιτών - ήταν ασφαλή ή μη υπό κράτηση μεταξύ άλλων κρατουμένων, πολλοί από τους οποίους προέρχονταν από χώρες με εκτεταμένη πολιτιστική ή θρησκευτική προκατάληψη εναντίον τέτοιων ατόμων. Επιπλέον, οι αποφάσεις των αρχών δεν περιείχαν οποιοδήποτε επαρκή προβληματισμό σχετικά με τις ατομικές συνθήκες του αιτούντος, μέλους μιας ευάλωτης ομάδας λόγω του ότι ανήκε σε σεξουαλική μειονότητα στο Ιράν (...).

Εκτός από την προστασία από πράξεις υπαλλήλων ή συγκρατούμενων, το κράτος έχει επίσης την υποχρέωση να λαμβάνει εύλογα μέτρα εντός της εξουσίας του προκειμένου να προστατεύει τους κρατούμενους από πράξεις αυτοτραυματισμού ή αυτοκτονίας.

Οι γυναίκες που βρίσκονται υπό κράτηση ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερους κινδύνους σεξουαλικής βίας ή βίας λόγω φύλου, είτε από υπαλλήλους είτε από ιδιώτες δράστες. Τα κράτη υποχρεούνται να λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη και την προστασία των κρατουμένων από κάθε σεξουαλική βία κατά την κράτηση, κινώντας ποινική δίωξη κατ' εφαρμογή του ποινικού δικαίου. Ορισμένες μορφές σεξουαλικής βίας κατά την κράτηση, όπως ο βιασμός, ισοδυναμούν με βασανιστήρια (*Aydin κατά Τουρκίας*).⁵⁰

(δ) Σωρευτική επίδραση κακών συνθηκών

Το σωρευτικό αποτέλεσμα πολλών κακών συνθηκών μπορεί να οδηγήσει σε παραβίαση της απαγόρευσης της κακομεταχείρισης.⁵¹ Επιπλέον, όσο μεγαλύτερη είναι η περίοδος κράτησης, τόσο πιο πιθανό είναι οι κακές συνθήκες να υπερβούν το όριο της κακομεταχείρισης. Ο έλεγχος είναι αντικειμενικός και μπορεί να επιτευχθεί ανεξάρτητα από το αν υπήρξε κάποια πρόθεση εκ μέρους των αρχών να προβεί σε εξευτελιστική ή ταπεινωτική συμπεριφορά.⁵²

Οι γενικές συνθήκες διαβίωσης των φυλακισμένων όσον αφορά το φωτισμό, τον εξαερισμό, τη θερμοκρασία, τους κανόνες υγιεινής, τη διατροφή, το πόσιμο νερό, την πρόσβαση σε υπαίθριο χώρο και τη σωματική άσκηση, την προσωπική υγιεινή, την υγειονομική περίθαλψη και τον επαρκή προσωπικό χώρο για όλους τους κρατούμενους ανεξαιρέτως, συμπεριλαμβανομένων των προτύπων της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (ΕΠΒ)⁵³ και των κανόνων Nelson Mandela.⁵⁴

Το αν οι συνθήκες είναι σκληρές, απάνθρωπες ή ταπεινωτικές πρέπει επίσης να εξετάζεται σε ατομικό πλαίσιο - μπορεί να εξαρτάται από το φύλο, την ηλικία και την υγεία του συγκεκριμένου κρατουμένου. Για όσους βρίσκονται υπό κράτηση που συνδέεται με την ιδιότητά τους ως μετανάστες, είναι επίσης σημαντικό ότι δεν κατηγορούνται ή δεν έχουν καταδικαστεί για οποιοδήποτε έγκλημα, γεγονός το οποίο πρέπει να αντικατοπτρίζεται στις συνθήκες κράτησης και στις εγκαταστάσεις στο κέντρο κράτησης.⁵⁵

Δίκαιο ΕΕ

Το άρθρο 10 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία

⁵⁰ *Aydin κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, (57/1996/676/866), παρ. 83-86.

⁵¹ *Dougoz κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 40907/98, 6 Μαρτίου 2001, ΖΝΣ κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 21896/08, 19 Ιανουαρίου 2010, *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, παρ. 230-233.

⁵² *Riad και Idiab κατά Βελγίου*, ΕΔΔΑ, Προσφυγές υπ' αριθμούς 29787/03 και 29810/03, 24 Ιανουαρίου 2008, παρ. 107. Πρότυπα της ΕΠΒ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ΕΠΒ), CoE Doc. CPT/Inf/E (2002) 1-Αναθ. 2010, Στρασβούργο, Δεκέμβριος 2010 («Πρότυπα ΕΠΒ»)

⁵³ Άρθρο 42, Πρότυποι ελάχιστοι κανονισμοί των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων (κανόνες Nelson Mandela). Βλ.: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

⁵⁴ *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, παρ. 231-233

⁵⁵ Άρθρο 42, Πρότυποι ελάχιστοι κανονισμοί των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων (κανόνες Nelson Mandela). Βλ.: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

⁵⁶ *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, παρ. 231-233

(αναδιатύπωση), το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως των υποχρεώσεων που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και μεταξύ άλλων των άρθρων 1 και 4, ορίζει ορισμένες απαιτήσεις, μεταξύ των οποίων:

- ο η κράτηση αιτούντων πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο σε ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης·
- ο οι αιτούντες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους·
- ο οι αιτούντες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν με τα μέλη της οικογένειάς τους, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τους νομικούς συμβούλους ή τους δικηγόρους τους και τα πρόσωπα που εκπροσωπούν σχετικές μη κυβερνητικές οργανώσεις.

(ε) Κράτηση αιτούντων άσυλο που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες

Πρόσθετες διασφαλίσεις κατά της αυθαίρετης κράτησης ισχύουν για παιδιά και άλλα άτομα με ειδικές ευαλωτότητες. Για να μπορέσουν να επωφεληθούν από μια τέτοια προστασία, οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αξιολόγηση της ευαλωτότητας τους σύμφωνα με τις υποχρεώσεις υπο το δίκαιο της Ένωσης προκειμένου να εντοπιστούν τέτοιες ευαλωτότητες και να ενημερώνονται για τις αντίστοιχες διαδικασίες ασύλου που εφαρμόζονται σε αυτούς λόγω της κατάστασης ευαλωτότητας τους.⁵⁶ Η έλλειψη ενεργών σταδίων και καθυστερήσεις στη διεξαγωγή της αξιολόγησης της ευαλωτότητας μπορεί να είναι ένας παράγοντας που δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς την καλή πίστη των αρχών.⁵⁷

Η κράτηση προσώπων που είναι ευάλωτα λόγω της ηλικίας τους, της κατάστασης της υγείας τους ή των παρελθουσών εμπειριών τους, μπορεί, ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης, να αποτελεί σκληρή, απάνθρωπη ή υποτιμητική μεταχείριση (παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, άρθρο 7 του ΔΣΑΠΔ, Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων του ΟΗΕ).

Ως πρόσωπα σε ευάλωτη κατάσταση μπορεί ιδίως να συμπεριληφθούν:

- Οι αιτούντες άσυλο, οι οποίοι μπορεί να έχουν υποστεί βασανιστήρια ή κακομεταχείριση ή άλλες τραυματικές εμπειρίες, μερικές φορές με σωματικές ή ψυχικές επιπτώσεις (*C κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)
- Άτομα με ειδικές κινητικές ανάγκες (Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, υιοθετήθηκε με την Απόφαση 61/611της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, στις 13 Δεκεμβρίου 2006)
- Επιζώντες/θύματα εμπορίας ανθρώπων (*Κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσον αφορά την κράτηση (Κατευθυντήρια γραμμή 9)*)
- Παιδιά (*ΕΔΔΑ, Rahimi κατά Ελλάδας, Poron κατά Γαλλίας*)
- Ηλικιωμένοι (*ΕΔΔΑ, Farbthus κατά Λετονίας*)
- Επιζώντες/θύματα βασανιστηρίων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT), Ενημερωτικό δελτίο, Κράτηση μεταναστών, CPT / Inf (2017) 3, Μάρτιος 2017, σ. 8, CPT, Ηνωμένο Βασίλειο επίσκεψη 2012, CPT / Inf (2014) 11, 28 Μαρτίου 2013, par. 132-133; CPT, Μάλτα: Επίσκεψη 2008, CPT / Inf (2011) 5, 22 Δεκεμβρίου 2008, par. 68. Ενγοραϊκή

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αναφέρει στο άρθρο 14 παράγραφος 2:

«Τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι αν τα ΑμεΑ στερούνται της ελευθερίας τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, θα δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου και θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές αυτής της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης διάταξης εύλογης προσαρμογής.»

Δίκαιο ΕΕ

Το άρθρο 21 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιатύπωση)(2013/33/ΕΕ) απαριθμεί τα πρόσωπα που θεωρούνται ευάλωτα. Δεν απαγορεύει την κράτηση ευάλωτων προσώπων, αλλά όταν κρατούνται, το άρθρο 11 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία απαιτεί να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην ιδιαίτερη κατάστασή τους. Το άρθρο αυτό περιέχει επίσης ειδικές διατάξεις για ανηλίκους, των οποίων η κράτηση πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση. Πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να απελευθερώνονται και να τοποθετούνται σε καταλύματα κατάλληλα για παιδιά. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που ζητούν άσυλο μπορεί να κρατούνται μόνο υπό εξαιρετικές περιστάσεις, να μην τοποθετούνται ποτέ σε φυλακές και σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά από ενήλικες.

1. Κράτηση παιδιών

Τα παιδιά μεταναστών πρέπει πρώτα απ' όλα να **αντιμετωπίζονται ως παιδιά**. Πράγματι, η κατά-

⁵⁶ Βλέπε Thimothawes κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, Αρ. προσφυγής 39061/11, Απόφαση 18 Σεπτεμβρίου 2017.

⁵⁷ Βλέπε Abdullahi Elmi και Aweys Abubakar κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, Αρ. προσφυγής 25794/13 και 28151/13, Απόφαση 22 Νοεμβρίου 2016.

σταση ακραίας ευαλωτότητα τους - είτε συνοδεύονται από τους γονείς τους είτε όχι - αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα που υπερισχύει των προβληματισμών σχετικά με το καθεστώς του παιδιού ως παράτυπου μετανάστη.⁵⁸ Τα πρόσωπα που ισχυρίζονται ότι είναι παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τέτοια, έως ότου αποδειχθεί το αντίθετο.⁵⁹

Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού

Άρθρο 37.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

- (α) κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών,
- (β) κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας,
- (γ) κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων,
- (δ) τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση Ασυνόδευτων και Χωρισμένων Παιδιών εκτός της χώρας καταγωγής, CRC, UN Doc. CRC/GC/2005/6, 1 Σεπτεμβρίου 2005

- 61. «Τα ασυνόδευτα ή χωρισμένα παιδιά δεν πρέπει, κατά γενικό κανόνα, να κρατούνται. Η κράτηση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί αποκλειστικά με βάση το ότι το παιδί είναι ασυνόδευτο ή χωρισμένο, ή βάσει του καθεστώτος μετανάστευσης ή διαμονής του ή έλλειψης αυτού. Όταν η κράτηση δικαιολογείται κατ' εξαίρεση για άλλους λόγους,... πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατη λύση και για το συντομότερο κατάλληλο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, πρέπει να καταβληθούν όλες οι προσπάθειες, συμπεριλαμβανομένης της επιτάχυνσης των σχετικών διαδικασιών, ώστε να καταστεί δυνατή η άμεση απελευθέρωση ασυνόδευτων ή διαχωρισμένων παιδιών από την κράτηση και η τοποθέτησή τους σε άλλες μορφές κατάλληλης στέγασης.
- 63. Στην εξαιρετική περίπτωση κράτησης, οι συνθήκες κράτησης πρέπει να διέπονται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και να σέβονται πλήρως το άρθρο 37 (α) και (γ) της Σύμβασης και άλλες διεθνείς υποχρεώσεις. Πρέπει να γίνουν ειδικές ρυθμίσεις για χώρους διαμονής που είναι κατάλληλοι για παιδιά και που τους χωρίζουν από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρείται ότι δεν είναι προς το συμφέρον του παιδιού. Πράγματι, η επικρατούσα προσέγγιση σε ένα τέτοιο πρόγραμμα πρέπει να είναι «φροντίδα» και όχι «κράτηση». Οι εγκαταστάσεις δεν πρέπει να βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές όπου δεν είναι διαθέσιμοι πολιτιστικά κατάλληλοι κοινοτικοί πόροι και πρόσβαση σε νομική βοήθεια. Τα παιδιά πρέπει να έχουν την ευκαιρία να έχουν τακτική επαφή και να λαμβάνουν επισκέψεις από φίλους, συγγενείς, θρησκευτικούς, κοινωνικούς και νομικούς συμβούλους και τον κηδεμόνα τους. Θα πρέπει επίσης να τους δοθεί η ευκαιρία να καλύπτουν όλες τις βασικές ανάγκες καθώς και κατάλληλη ιατρική περίθαλψη και ψυχολογική συμβουλευτική όπου είναι απαραίτητο. Κατά τη διάρκεια της κράτησής τους, τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση που θα έπρεπε, ιδανικά, να πραγματοποιείται έξω από τους χώρους κράτησης προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση της εκπαίδευσής

⁵⁸ G.B. και άλλοι κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 4633/15, Απόφαση 17 Οκτωβρίου 2019, § 101, με περαιτέρω αναφορές.

⁵⁹ Κοινό Γενικό Σχόλιο υπ. αριθ. 4 (2017) της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (CMW) και Νο. 23 (2017) της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού (CRC) σχετικά με Υποχρεώσεις των Κρατών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης σε χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής, CMW / C / GC / 4-CRC / C / GC / 23, 16 Νοεμβρίου 2017 Κοινό Γενικό Σχόλιο Αρ. 4 (2017) CMW και Νο. 23 CRC, CMW / C / GC / 4-CRC / C / GC / 23, par. 5-13; CRC General Comment No. 6 (2006), CRC / GC / 2005/6, par. 61-63; βλ. επίσης Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Έκθεση της Ημέρας Γενικής Συζήτησης του 2012 της 28ης Σεπτεμβρίου 2012, «Τα δικαιώματα όλων των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης», par. 32 Ψήφισμα PACE 2020 (2014), σημείο 9.4.

τους μετά την απελευθέρωσή τους. Έχουν επίσης το δικαίωμα αναψυχής και παιχνιδιού όπως προβλέπεται στο άρθρο 31 της Σύμβασης. Προκειμένου να διασφαλιστούν αποτελεσματικά τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 37 (δ) της Σύμβασης, στα ασυνόδευτα ή χωριστά παιδιά που στερούνται της ελευθερίας τους παρέχεται άμεση και ελεύθερη πρόσβαση σε νομική και άλλη κατάλληλη βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της ανάθεσης νομικού εκπροσώπου.

Όπως επιβεβαιώνεται με το κοινό γενικό σχόλιο της Επιτροπής Εργαζομένων Μεταναστών και της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού Νο. 4 και 23, τα παιδιά ουδέποτε επιτρέπεται να τεθούν υπό κράτηση λόγω του καθεστώτος μετανάστη των ιδίων ή των γονιών τους.⁶⁰ Ο ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη μεταχείριση έκρινε ότι η κράτηση παιδιών δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον του παιδιού και ότι μπορεί να συνιστά σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.⁶¹

Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 4 (2017) της Επιτροπής για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Εργαζομένων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους και υπ' αριθ. 23 (2017) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τις υποχρεώσεις των Κρατών όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής

Right to liberty (Άρθρο 16 and 17 of the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families; Άρθρο 37 of the Convention on the Rights of the Child)

5. Κάθε παιδί, ανά πάσα στιγμή, έχει θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία και την ελευθερία από την κράτηση στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει εκτιμήσει ότι η κράτηση οποιουδήποτε παιδιού λόγω του καθεστώτος μετανάστευσης του ή των γονέων του συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού και παραβιάζει την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Υπό αυτό το πρίσμα και οι δύο επιτροπές έχουν επανειλημμένα επιβεβαιώσει ότι τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να κρατούνται για λόγους που σχετίζονται με το καθεστώς μετανάστευσης τους ή των γονιών τους και τα Κράτη θα πρέπει να είναι ταχέως και συνολικά να καταργήσουν την κράτηση παιδιών το πλαίσιο της μετανάστευσης. Η κράτηση μετανάστευσης πρέπει να απαγορεύεται από το νόμο και η απαγόρευση αυτή πρέπει να είναι πλήρως εφαρμόζεται στην πράξη.
6. Η κράτηση στο πλαίσιο της μετανάστευσης νοείται από τις Επιτροπές ως οποιοδήποτε μέτρο στο πλαίσιο του οποίου ένα παιδί στερείται της ελευθερίας του για λόγους που σχετίζονται με το καθεστώς μετανάστευσης του ή των γονιών του, ανεξάρτητα από το όνομα και τον λόγο που δίδεται στο μέτρο στέρησης της ελευθερίας του παιδιού, ή το όνομα της εγκατάστασης ή της τοποθεσίας όπου το παιδί στερείται της ελευθερίας του. Οι «λόγοι που σχετίζονται με το καθεστώς μετανάστευσης» νοούνται από τις Επιτροπές ως το καθεστώς μετανάστευσης ή διαμονής ενός ατόμου ή η έλλειψή τους, είτε σχετίζεται με παράτυπη είσοδο ή διαμονή είτε όχι, σύμφωνα με τις προηγούμενες οδηγίες των επιτροπών.
7. Επιπλέον, τόσο η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού όσο και η Επιτροπή Προστασίας των Δικαιωμάτων όλων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους έχουν τονίσει ότι τα παιδιά δεν πρέπει να ποινικοποιούνται ή να υπόκεινται σε τιμωρητικά μέτρα, όπως η κράτηση, εξαιτίας της μεταναστευτικής τους κατάστασης ή των γονέων τους. Η παράτυπη είσοδος και παραμονή δεν συνιστούν καθ' αυτά εγκλήματα έναντι προσώπων, περιουσίας ή εθνικής ασφάλειας. Η ποινικοποίηση της παράτυπης εισόδου και παραμονής υπερβαίνει το νόμιμο συμφέρον των Κρατών Μελών να ελέγχουν και να ρυθμίζουν τη μετανάστευση και οδηγεί σε αυθαίρετη κράτηση.
8. Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού, σε σχέση με ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά, δήλωσε το 2005 ότι τα παιδιά δεν πρέπει να στερούνται την ελευθερία τους και ότι η κράτηση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο με βάση ότι το παιδί είναι ασυνόδευτο ή χωρισμένο, ή βάσει της μεταναστευτικής του ιδιότητας, του καθεστώτος διαμονής τους ή την έλλειψή του.
9. Οι Επιτροπές υπογραμμίζουν τη βλάβη που είναι εγγενής σε κάθε στέρηση της ελευθερίας και το αρνητικό αντίκτυπο που μπορεί να έχει η κράτηση για μεταναστευτικούς λόγους στη σωματική και ψυχική υγεία των παιδιών και για την ανάπτυξή τους, ακόμη και όταν κρατούνται για μικρό χρονικό διάστημα ή μαζί με τις οικογένειες του. Ο Ειδικός Εισηγητής για τα βασανιστήρια και άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία έχει δηλώσει ότι

⁶⁰ Κοινό γενικό σχόλιο Αρ. 3 (2017) της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων όλων των Διακινούμενων Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους και Αρ. 22 (2017) της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού για τις γενικές αρχές σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης, παρ. 5

⁶¹ Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή όσον αφορά τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, A/HRC/28/68, 5 Μαρτίου 2015, παρ.80

«στο πλαίσιο της διοικητικής επιβολής της μετανάστευσης ... η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών με βάση τη μεταναστευτική τους κατάσταση ή των γονιών τους δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον του παιδιού, υπερβαίνει την προϋπόθεση της αναγκαιότητας, καθίσταται καταφανώς δυσανάλογη και μπορεί να συνιστά σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση των παιδιών μεταναστών».

10. Τα άρθρα 37 (β) της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού θεσπίζουν τη γενική αρχή ότι ένα παιδί μπορεί να στερηθεί την ελευθερία του μόνο ως έσχατη λύση και για το συντομότερο κατάλληλο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, αδικήματα που αφορούν την παράτυπη είσοδο ή διαμονή δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να έχουν συνέπειες παρόμοιες με εκείνες που προέρχονται από τη διάπραξη εγκλήματος. Επομένως, η δυνατότητα κράτησης παιδιών ως μέτρο έσχατης ανάγκης, που μπορεί να ισχύει σε άλλα πλαίσια όπως η ποινική δικαιοσύνη για ανηλίκους, δεν εφαρμόζεται στις διαδικασίες μετανάστευσης καθώς θα ερχόταν σε σύγκρουση με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και του δικαιώματος στην ανάπτυξη.
11. Αντ' αυτού, τα κράτη θα πρέπει να υιοθετήσουν λύσεις που ικανοποιούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, και ταυτόχρονα τα δικαιώματά τους στην ελευθερία και την οικογενειακή ζωή, μέσω νομοθεσίας, πολιτικής και πρακτικών που επιτρέπουν στα παιδιά να παραμείνουν με τα μέλη της οικογένειάς τους ή/και τους κηδεμόνες τους σε μη σωφρονιστικά περιβάλλοντα, με βάση την κοινότητα, ενώ το καθεστώς μετανάστευσής τους επιλύεται και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αξιολογείται, επίσης πριν από την επιστροφή. Όταν τα παιδιά είναι ασυνόδευτα, δικαιούται ειδικής προστασίας και βοήθειας από το κράτος, με τη μορφή εναλλακτικής φροντίδας και διαμονής σύμφωνα με τις Οδηγίες για την Εναλλακτική Φροντίδα των Παιδιών. Όταν τα παιδιά συνοδεύονται, η ανάγκη διατήρησης της οικογένειας ενωμένης, δεν αποτελεί έγκυρο λόγο για να δικαιολογήσει τη στέρηση της ελευθερίας ενός παιδιού. Όταν το συμφέρον του παιδιού απαιτεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, η επιτακτική απαίτηση να μην στερηθεί το παιδί την ελευθερία επεκτείνεται και στους γονείς του παιδιού και απαιτεί από τις αρχές να επιλέγουν λύσεις χωρίς κράτηση για όλη την οικογένεια.
12. Κατά συνέπεια, η κράτηση παιδιών και οικογενειών στο πλαίσιο της μετανάστευσης θα πρέπει να απαγορεύεται από το νόμο και η κατάργησή της να διασφαλίζεται στην πολιτική και στην πράξη. Οι πόροι που προορίζονται για την κράτηση πρέπει να κατευθύνονται σε λύσεις που δεν αφορούν την κράτηση, οι οποίες πραγματοποιούνται από αρμόδιους φορείς προστασίας των παιδιών που ασχολούνται με το παιδί και, κατά περίπτωση, την οικογένειά του. Τα μέτρα που προσφέρονται στο παιδί και την οικογένεια δεν πρέπει να συνεπάγονται κάθε είδους στέρηση του παιδιού ή της οικογένειας από την ελευθερία και πρέπει να βασίζονται σε μια ηθική φροντίδας και προστασίας και όχι στην επιβολή. Θα πρέπει να εστιάζουν στην επίλυση υποθέσεων προς το καλύτερο συμφέρον του παιδιού και να παρέχουν όλες τις υλικές, κοινωνικές και συναισθηματικές συνθήκες που είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η ολοκληρωμένη προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, επιτρέποντας την ολιστική ανάπτυξη των παιδιών. Οι ανεξάρτητοι δημόσιοι φορείς, καθώς και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να είναι σε θέση να παρακολουθούν τακτικά αυτές τις εγκαταστάσεις ή τα μέτρα. Τα παιδιά και οι οικογένειες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά ένδικο μέσα σε περίπτωση επιβολής κάθε είδους κράτησης στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

HRC, **Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών – περιφερειακή μελέτη: διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η επίδρασή της στα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών**, A/HRC/23/46, 24 Απριλίου 2013.

48. Φυσικά, πρέπει να σημειωθεί ότι, στην πράξη, η Οδηγία για την επιστροφή ορίζει ότι η κράτηση πρέπει να αποτελεί μέτρο έσχατης καταφυγής. Ωστόσο, στην πράξη, λίγες βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση φαίνεται να διερευνώνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση θεσμικά και από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεχωριστά. Στις χώρες που επισκέφθηκε ο Ειδικός Εισηγητής 14 Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, A/HRC/20/24. Η A/HRC/23/46 13 παρέστη μάρτυρας μιας σχεδόν πλήρους απουσίας ευκόλως εφαρμόσιμων εναλλακτικών λύσεων ευρείας κλίμακας έναντι της κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών.
77. Για παράδειγμα, ο Ειδικός Εισηγητής επανειλημμένα υπήρξε μάρτυρας ακατάλληλων διαδικασιών κράτησης, συμπεριλαμβανομένης της μη τήρησης νομικών, διαδικαστικών και ουσιαστικών εγγυήσεων, της κράτησης ατόμων χωρίς προοπτική απομάκρυνσης, της κράτησης παιδιών και της απουσίας εναλλακτικών λύσεων για την κράτηση. Ομοίως, οι διαδικασίες επιστροφής, ιδίως όταν διευκολύνονταν μέσω συμφωνιών επανεισδοχής, δεν παρείχαν τις απαραίτητες διασφαλίσεις.

Σύμφωνα με τη [θέση της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες σχετικά με την κράτηση παιδιών που είναι πρόσφυγες και μετανάστες στο πλαίσιο της μετανάστευσης](#) (Ιανουάριος 2017), το πρωταρχικό μέλημα πρέπει πάντα να είναι το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και ένα παιδί δεν μπορεί ποτέ να κρατηθεί λόγω του καθεστώτος μετανάστη του ιδίου ή των γονιών του. Πρέπει

πάντα να διερευνώνται εναλλακτικές λύσεις στο καθεστώς κράτησης / φροντίδας⁶²

Σε όλες τις ενέργειες που σχετίζονται με παιδιά, πρέπει να λαμβάνει χώρα μια ξεχωριστή εκτίμηση του **βέλτιστου συμφέροντος** του παιδιού, πριν τη λήψη απόφασης που θα επηρεάσει τη ζωή του (άρθρο 3 ΣΔΠ, άρθρο 24.2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ).

«Τα Κράτη μέλη [στη ΣΔΠ και στη ΣΔΕ] πρέπει να αξιολογούν και να καθορίζουν το μείζον συμφέρον του παιδιού στα διάφορα στάδια των διαδικασιών μεταναστευσης και ασύλου που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κράτηση ή απέλαση των γονέων του λόγω του καθεστώτος τους ως μεταναστών. Οι διαδικασίες καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να εφαρμόζονται σε οποιαδήποτε απόφαση που απομακρύνει τα παιδιά από την οικογένειά τους και με τα ίδια πρότυπα που εφαρμόζονται στην επιμέλεια παιδιών, όπου το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να είναι πρωταρχικής σημασίας.⁶³

Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 4 (2017) της Επιτροπής για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Εργαζομένων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους και υπ' αριθ. 23 (2017) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τις υποχρεώσεις των Κρατών όσον αφορά τα ανθρωπίνια δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής

10. Το άρθρο 37 (β) της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθιερώνει τη γενική αρχή σύμφωνα με την οποία ένα παιδί μπορεί να στερηθεί της ελευθερίας του μόνο ως έσχατο μέτρο και για τη μικρότερη δυνατή χρονική διάρκεια. Εντούτοις, τα ποινικά αδικήματα που αφορούν την παράνομη είσοδο ή διαμονή δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να έχουν συνέπειες παρόμοιες με εκείνες που προκύπτουν από τη διάπραξη εγκλήματος. Ως εκ τούτου, η δυνατότητα κράτησης παιδιών ως έσχατη λύση, η οποία μπορεί να ισχύει και σε άλλα πλαίσια, όπως στο ποινικό δικαιο ανηλίκων, δεν εφαρμόζεται στις μεταναστευτικές διαδικασίες, διότι θα έρχονταν σε αντίθεση με την αρχή του συμφέροντος του παιδιού και το δικαίωμά του στην ανάπτυξη.
11. Αντίθετα, τα Κράτη μέλη μέσω της νομοθεσίας, της πολιτικής και της πρακτικής πρέπει να υιοθετήσουν λύσεις που ικανοποιούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, προστατεύοντας το δικαίωμά του στην ελευθερία και την οικογενειακή ζωή. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να επιτρέπεται στο παιδί να μένει μαζί με τα μέλη της οικογένειάς του ή/και τους κηδεμόνες σε συνθήκες μη περιοριστικές της ελευθερίας του καθώς και κοντά στην τοπική κοινότητα. Η νομική κατάσταση των παιδιών πρέπει να καθορίζεται με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον τους, ιδίως πριν την πιθανή επιστροφή τους στη χώρα προέλευσης. Όταν τα παιδιά είναι ασυνόδευτα, δικαιούνται να έχουν ειδική προστασία και βοήθεια από το κράτος με τη μορφή εναλλακτικής φροντίδας και στέγασης σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών. Όταν τα παιδιά συνοδεύονται, η ανάγκη να παραμείνει όλη μαζί η οικογένεια δεν αποτελεί βάσιμο λόγο για την αιτιολόγηση της στέρησης της ελευθερίας ενός παιδιού. Όταν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού απαιτεί η οικογένεια να παραμείνει μαζί, η επιτακτική απαίτηση να μην στερηθεί το παιδί την ελευθερία του επεκτείνεται στους γονείς του παιδιού και απαιτείται από τις αρχές να επιλέξουν λύσεις μη στερητικές της ελευθερίας για όλη την οικογένεια.
12. Κατά συνέπεια, η κράτηση παιδιών και οικογενειών, που είναι εν ευρεία ή στενή έννοια μετανάστες πρέπει να απαγορεύεται από το νόμο και να καθιερώνονται πολιτικές και πρακτικές που την καταργούν. Οι πόροι που προορίζονται για την κράτηση πρέπει να χρησιμοποιούνται σε λύσεις που δεν είναι στερητικές της ελευθερίας, οι οποίες πραγματοποιούνται από αρμόδιους φορείς προστασίας των παιδιών που ασχολούνται με το παιδί και, ενδεχομένως, με την οικογένειά του. Τα μέτρα που προσφέρονται στο παιδί και στην οικογένεια δεν πρέπει να συνεπάγονται κανένα είδος στέρησης της ελευθερίας του παιδιού και της οικογένειάς του και πρέπει να βασίζονται σε μια δεοντολογία φροντίδας και προστασίας, και όχι επιβολής. Θα πρέπει να επικεντρώνονται στην επίλυση των υποθέσεων προς το συμφέρον του παιδιού και να διαμορφώνουν όλες τις υλικές, κοινωνικές και συναισθηματικές συνθήκες που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της συνολικής προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, επιτρέποντας την ολοκληρωμένη ανάπτυξή του. Οι ανεξάρτητοι δημόσιοι φορείς, καθώς και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν τακτικά αυτές τις εγκαταστάσεις ή τα μέτρα. Τα παιδιά και οι οικογένειες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά ένδικο βοηθήματα σε περίπτωση που επιβληθεί οποιαδήποτε κράτηση λόγω του καθεστώτος τους ως μετανάστες.

⁶² Υπάτη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), [Θέση της Υπάτης Αρμοστείας όσον αφορά την κράτηση παιδιών προσφύγων και μεταναστών στο πλαίσιο της μετανάστευσης](#), Ιανουάριος 2017

⁶³ Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 3 (2017) της Επιτροπής για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Διακινούμενων Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους και υπ' αριθ. 22 (2017) της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού σχετικά με τις γενικές αρχές όσον αφορά τα ανθρωπίνια δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης, παράγραφος 32 (ε)

Η Έκθεση του 2020 του Ειδικού Εισηγητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών καλεί τα Κράτη να εξαλείψουν την κράτηση ανήλικων μεταναστών αλλάζοντας την εστίαση από την επιβολή και τον εξαναγκασμό προς μια προσέγγιση περισσότερο εστιασμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, που προωθεί τα δικαιώματα και την ευημερία των παιδιών και παρέχει εναλλακτική μέριμνα και υποδοχή για όλους τους ανήλικους μετανάστες και τις οικογένειές τους.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών: Τερματίζοντας την κράτηση μεταναστών παιδιών και παροχή επαρκούς μέριμνας και υποδοχή αυτών, A/75/183, 20 Ιουλίου 2020.

82. Η κράτηση οποιουδήποτε παιδιού για λόγους που σχετίζονται με το καθεστώς μετανάστευσης των γονέων ή των νόμιμων κηδεμόνων τους αποτελεί πάντα παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών και μπορεί να συνιστά σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση παιδιών μεταναστών. Η κράτηση παιδιών και των οικογενειών τους από τη μετανάστευση έχει διεισδυτικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των σωματικών, κοινωνικών, συναισθηματικών και γνωστικών δεξιοτήτων των παιδιών, στερώντας τους τα θεμελιώδη δικαιώματά τους και το μέλλον τους.

86. (...) Ειδικότερα, τα Κράτη παροτρύνονται να:

- (α) Καθιερώνουν στο εσωτερικό δίκαιο ρητή απαγόρευση της διοικητικής κράτησης όλων των παιδιών μεταναστών κάτω των 18 ετών, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών και των παιδιών με τις οικογένειές τους. Το πλαίσιο πολιτικής και οι διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας πρέπει να θεσπιστούν ώστε να διασφαλιστεί ότι η απαγόρευση εφαρμόζεται αποτελεσματικά και ότι τα παιδιά μετανάστες λαμβάνουν την ισχυρότερη προστασία, (...)
- (γ) Ενισχύουν τα υφιστάμενα εθνικά συστήματα παιδικής προστασίας και κοινωνικής μέριμνας και να ενσωματώνουν τους ασυνόδευτους ανήλικους μετανάστες στα συστήματα αυτά χωρίς καμία διάκριση, ανεξαρτήτως καθεστώτος προστασίας του ανήλικου ως μετανάστη. Οι αρχές προστασίας παιδιού και κοινωνικής πρόνοιας, παρά οι αρχές μετανάστευσης, οφείλουν να λαμβάνουν πρωτίστη ευθύνη για τη μέριμνα και την ασφάλεια των ανήλικων μεταναστών. Οι αρχές προστασίας παιδιών πρέπει να ενημερώνονται και να εμπλέκονται εξ αρχής με την ταυτοποίηση ασυνόδευτου ή χωρισμένου από την οικογένειά του ανήλικου μετανάστη, (...)
- (ε) Να προωθούν την οικογενειακή ενότητα καθ' όλη τη διαδικασία αίτησης ασύλου και τις άλλες διαδικασίες που σχετίζονται με τη μετανάστευση, να μην υιοθετούν οποιαδήποτε πολιτική που θα οδηγούσε σε συστηματικό οικογενειακό χωρισμό και να λάβουν κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη και αντιμετώπιση του οικογενειακού χωρισμού στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης,
- (στ) Να παρέχουν εναλλακτικές ρυθμίσεις φροντίδας, κατά προτίμηση εναλλακτικές οικογενειών, για παιδιά μετανάστες χωρίς γονική μέριμνα, διευκολύνοντας παράλληλα τον εντοπισμό και την επανένωση της οικογένειας σύμφωνα με τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, (...)
- (ζ) Να λαμβάνουν θετικές ενέργειες προς υπέρβαση εμποδίων προκειμένου να διασφαλίζουν την πρόσβαση των παιδιών σε υγειονομική μέριμνα, εκπαίδευση, επαρκή στέγαση και άλλα δικαιώματα και βασικές υπηρεσίες. Τέτοια μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν την επανεξέταση νόμων και κανονισμών, την υπέρβαση διοικητικών εμποδίων, την ανάπτυξη προστατευτικών ορίων μεταξύ παρόχων δημοσίων υπηρεσιών και αρχών επιβολής μετανάστευσης, παροχή ενδιάμεσων εγγράφων προς διευκόλυνση πρόσβασης στις υπηρεσίες, η καταβολή συγκεκριμένων προσπαθειών για υπέρβαση γλωσσικών και άλλων εμποδίων πρόσβασης, η διασφάλιση οικονομικής προσβασιμότητας υπηρεσιών και η αύξηση ενημέρωσης περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων ανήλικων μεταναστών και των οικογενειών τους, (...).

Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών⁶⁴ και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης⁶⁵ καθιστούν σαφές ότι η κράτηση που συνδέεται με την μετανάστευση των παιδιών των μεταναστών **δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών και ότι η κράτηση ευάλωτων ατόμων**, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών, απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο. Δεν μπορεί να είναι προς το συμφέρον ενός παιδιού να κρατείται λόγω του status του μετανάστη εν στενή ή εν ευρεία έννοια των γονέων του.⁶⁶

⁶⁴ Δήλωση της 16ης Μαΐου 2016

⁶⁵ Ψηφίσματα 1707 (2010), 1810 (2011)

⁶⁶ Ψήφισμα ΚΣΣΕ 2020 (2014), παρ. 9.1.

⁶⁷ Sh.D. και άλλοι κατά Ελλάδα, Αυστρίας, Κροατίας, Ουγγαρίας, Βόρειας Μακεδονίας, Σερβίας και Σλοβενίας, Αρ. Αίτησης 14165/16, Απόφαση 13 Σεπτεμβρίου 2019, §§ 52-62, *Khan κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 12267/16, Απόφαση 28 Φεβρουαρίου 2019, *Rahimi κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 8687/08, Απόφαση 5 Ιουλίου 2011. βλ. *Ενότητα V, Τμήμα II.4 Η θετική υποχρέωση παροχής φροντίδας και προστασίας σε παιδιά μετανάστες*.

Τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση να προστατεύουν και να φροντίζουν τους ασυνόδευτους ανήλικους μετανάστες σύμφωνα με το Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το Άρθρο 20 της CRC.⁷⁰ Το καθήκον ανάληψης ενεργειών με προσανατολισμό στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού συνεπάγεται, στην περίπτωση ασυνόδευτων ανηλίκων, μια ολοκληρωμένη εκτίμηση της ταυτότητας του παιδιού με τρόπο φιλικό προς το παιδί (ηλικία, εθνικότητα, υπόβαθρο κ.λπ.).

Τα κράτη υποχρεούνται να ορίζουν έναν ικανό επίτροπο και έναν δικηγόρο, εάν είναι απαραίτητο, για το άσυλο, τις διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες. Το παιδί θα πρέπει επίσης να εγγράφεται δεόντως στις αρμόδιες σχολικές αρχές το συντομότερο δυνατό και θα πρέπει να τυγχάνει κατάλληλου καθεστώτος μέριμνας.⁷⁰

Γενικό Σχόλιο Αρ. 13, Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, ΕΟΚΠΑ, Έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών. Ε / C.12 / 1999/10, 8 Δεκεμβρίου 1999

34. (...) «επιβεβαιώνει ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων επεκτείνεται σε όλα τα άτομα σχολικής ηλικίας που διαμένουν στην επικράτεια ενός Κράτους Μέρους, συμπεριλαμβανομένων των μη υπηκόων, και ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους»

UNHCR, *Έγγραφο επιλογών 1 - Επιλογές για τις κυβερνήσεις σχετικά με τις ρυθμίσεις περίθαλψης και εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση παιδιών και οικογενειών*, 2014, σελ. 2.

- Παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες που ζητούν άσυλο δεν πρέπει κατ'αρχήν να κρατούνται αλλά οποιαδήποτε κράτηση πρέπει να αποτελεί μέτρο έσχατης καταφυγής και για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα (Άρθρο 37(β), CRC). Προς τούτο πρέπει να παρέχεται η βέλτιστη εγγύηση στην εθνική νομοθεσία.
- Πρωταρχικό μέλημα πρέπει να είναι το ύψιστο συμφέρον του παιδιού (Άρθρο 3, CRC)
- Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα σε ρυθμίσεις για οικογενειακή φροντίδα, με την ιδρυματική φροντίδα να χρησιμοποιείται μόνο σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις.
- Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα στα υψηλότερα επίπεδα σωματικής και ψυχικής υγείας (Άρθρο 24, CRC).
- Κάθε παιδί έχει θεμελιώδες δικαίωμα στην επιβίωση και ανάπτυξη στο μέγιστο δυνατό βαθμό (Άρθρο 6, CRC). Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση (Άρθρο 28, CRC, Άρθρο 22, Σύμβαση για τους πρόσφυγες 1951).
- Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα ανάπαυσης, αναψυχής και παιχνιδιού (Άρθρο 31, CRC) και συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή (Άρθρο 30, CRC).

Κατευθυντήριες Οδηγίες της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, 2010 (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 17 Νοεμβρίου 2010 κατά τη 1098η σύνοδο των Αντιπροσώπων των Υπουργών)

Στέρηση της ελευθερίας

19. Οποιαδήποτε μορφή στέρησης της ελευθερίας των παιδιών πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση και να είναι για το συντομότερο κατάλληλο χρονικό διάστημα.
20. Όταν επιβάλλεται η στέρηση της ελευθερίας, τα παιδιά πρέπει, κατά κανόνα, να κρατούνται χωριστά από τους ενήλικες. Όταν τα παιδιά κρατούνται μαζί με ενήλικες, αυτό πρέπει να γίνεται για εξαιρετικούς λόγους και να βασίζεται αποκλειστικά στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Σε κάθε περίπτωση, τα παιδιά πρέπει να κρατούνται σε χώρους κατάλληλους για τις ανάγκες τους.
21. Δεδομένης της ευαλωτότητας των παιδιών που στερούνται της ελευθερίας τους, της σημασίας των οικογενειακών δεσμών και της προώθησης της επανένταξης στην κοινωνία, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να διασφαλίζουν τον σεβασμό και να υποστηρίζουν ενεργά την εκπλήρωση των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως ορίζονται σε καθολικά και ευρωπαϊκά μέσα. Εκτός από άλλα δικαιώματα, τα παιδιά ειδικότερα θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα:
 - a. να διατηρούν τακτική και ουσιαστική επαφή με γονείς, οικογένεια και φίλους μέσω επισκέψεων και αλληλογραφίας, εκτός εάν απαιτούνται περιορισμοί προς όφελος της δικαιοσύνης και των συμφερόντων του παιδιού. Οι περιορισμοί σε αυτό το δικαίωμα δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιούνται ως τιμωρία.

⁷⁰ CRC, *Γενικό Σχόλιο Αρ.6 (2005) Μεταχείριση ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών έξω από τη χώρα προέλευσής τους*, CRC/GC/2005/6, 1 Σεπτεμβρίου 2005, παρ. 19-22, CMW & CRC, *Κοινό γενικό σχόλιο Αρ. 4 (2017) της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων όλων των Διακινούμενων Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους και Αρ. 23 (2017) της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού για τις Κρατικές υποχρεώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης σε χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής*, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16 Νοεμβρίου 2017, παρ. 11 και 17, IOM, *Ασυνόδευτα παιδιά σε κίνηση- Το έργο του Διεθνούς Οργανισμού για την Μετανάστευση (IOM)*, 2011, σελ.16-20.

- β. να λαμβάνουν κατάλληλη εκπαίδευση, επαγγελματική καθοδήγηση και κατάρτιση, ιατρική περίθαλψη και απολαύστε ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας και πρόσβαση στον ελεύθερο χρόνο, συμπεριλαμβανομένης της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού
 - γ. να έχουν πρόσβαση σε προγράμματα που προετοιμάζουν τα παιδιά εκ των προτέρων για την επιστροφή τους στις κοινότητές τους, με πλήρη προσοχή να παρέχεται σχετικά με τις συναισθηματικές και σωματικές τους ανάγκες, τις οικογενειακές σχέσεις τους, τις δυνατότητες στέγασης, εκπαίδευσης και απασχόλησης και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση.
22. Η στέρηση της ελευθερίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ζητούν άσυλο, και των χωρισμένων παιδιών, δεν πρέπει ποτέ να παρακινείται ή να βασίζεται αποκλειστικά στην απουσία του καθεστώτος διαμονής.

Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθιστά σαφές ότι σε περιπτώσεις παιδιών, οι αρχές πρέπει να προβαίνουν σε αξιολόγηση της **αναγκαιότητας και της αναλογικότητας και της έσχατης λύσης** (βλ. *Poron κατά Γαλλίας και Rahimi κατά Ελλάδας*). Η διοικητική κράτηση των παιδιών ενδέχεται επίσης να φτάσει το όριο της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης, που απαγορεύεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και 7 του ΔΣΑΠΔ.

Poron κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθ. 39472/07 και 39474/07, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2012

100. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η διάρκεια της κράτησης των παιδιών, για περίοδο δεκαπέντε ημερών, αν και όχι υπερβολική αφ' εαυτής, θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή από αυτά ως ζωή χωρίς τέλος, λαμβανομένου υπόψη ότι οι εγκαταστάσεις δεν ήταν σωστά προσαρμοσμένες για τη διαμονή και την ηλικία τους.
101. Επιπλέον, οι αιτούντες υποστήριξαν ότι η κράτηση σε αυτό το μη ορθώς προσαρμοσμένο κέντρο υπέβαλλε τα παιδιά, ιδίως το μεγαλύτερο, σε μια κατάσταση άγχους που εμπειρίχε ψυχική διαταραχή.
- Το Δικαστήριο παρατηρεί, όπως και η Κυβέρνηση, ότι οι εν λόγω ισχυρισμοί από τους αιτούντες δεν επιβεβαιώθηκαν από κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Ωστόσο, ενόψει των διαπιστώσεων του σχετικά με την ακαταλληλότητα των χώρων κράτησης των παιδιών, το Δικαστήριο δεν αμφιβάλλει ότι η κατάσταση αυτή δημιούργησε άγχος, ψυχολογική διαταραχή και υποβάθμιση της γονικής εικόνας στα μάτια των παιδιών.
102. Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες κρατήθηκαν τα παιδιά, για δεκαπέντε ημέρες, σε περιβάλλον ενηλίκων, με ισχυρή αστυνομική παρουσία, χωρίς δραστηριότητες ώστε να κρατιούνται απασχολημένα, προστιθέμενες στην ψυχική δυσφορία των γονέων, ήταν προφανώς ακατάλληλες για την ηλικία τους. Τα δύο παιδιά, ένα μικρό κορίτσι τριών ετών και ένα μωρό, βρέθηκαν σε μια κατάσταση ιδιαίτερης ευαλωτότητας, οξυνόμενης από τον περιορισμό. Αυτές οι συνθήκες διαβίωσης αναπόφευκτα δημιούργησαν μια κατάσταση αγωνίας και άγχους για αυτά, με ιδιαίτερα τραυματικές συνέπειες.
103. Κατά συνέπεια, λόγω της νεαρής ηλικίας των παιδιών, της διάρκειας κράτησής τους και των συνθηκών του περιορισμού τους σε κέντρο κράτησης, το Δικαστήριο είναι της άποψης ότι οι αρχές δεν έλαβαν υπόψη τις αναπόφευκτα επιβλαβείς συνέπειες για τα παιδιά. Διαπιστώνει ότι η μεταχείριση των παιδιών από τις αρχές δεν ήταν συμβατή με τις διατάξεις της Σύμβασης και υπερέβαλλε το όριο σοβαρότητας για την εφαρμογή του Άρθρου 3 της Σύμβασης. Επομένως, υπήρξε παραβίαση αυτού του Άρθρου όσον αφορά τα παιδιά.

A.B. και άλλοι κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, Αρ. Αίτησης 11593/12, Απόφαση 12 Ιουλίου 2016.

114. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι τέτοιες συνθήκες, αν και βεβαίως αποτελούν σημαντικές πηγές άγχους και αγωνίας για ένα μικρό παιδί, δεν επαρκούν, στην περίπτωση βραχυπρόθεσμης κράτησης και στις περιστάσεις της υπόθεσης, για να φτάσουν στο κατώφλι της σοβαρότητας για να εμπίπτει στο άρθρο 3. Το Δικαστήριο από την άλλη πλευρά, είναι πεπεισμένο ότι πέρα από μια σύντομη περίοδο, η επανάληψη και η συσσώρευση αυτών των ψυχικών και συναισθηματικών συνθηκών έχουν αναγκαστικά βλαβερές συνέπειες για ένα μικρό παιδί, που υπερβαίνει το προαναφερθέν όριο σοβαρότητας. Ως εκ τούτου, το πέρασμα του χρόνου έχει πρωταρχική σημασία σε σχέση με την εφαρμογή αυτού του κειμένου. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η εν λόγω σύντομη περίοδος κράτησης, στην παρούσα υπόθεση, έχει ξεπεραστεί το όριο βαρύτητας, δεδομένου ότι αφορά την κράτηση ενός τετράχρονου παιδιού το οποίο παρατάθηκε για δεκαοκτώ ημέρες υπό τους όρους που προαναφέρθηκαν.

115. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του παιδιού του αιτούντος, τη διάρκεια και τους όρους της κράτησής του στο κέντρο κράτησης της Τουλούζης-Κορνέμπριου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι αρχές υπέβαλαν αυτό το παιδί σε μεταχείριση που υπερέβη το απαιτούμενο όριο βαρύτητας βάσει του άρθρου 3 της Σύμβασης. Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση αυτού του άρθρου σχετικά με το παιδί των αιτούντων

Rahimi κατά Ελλάδα, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 8687/08, 5 Ιουλίου 2011

Πραγματικά περιστατικά: Η υπόθεση αφορούσε ειδικότερα τις συνθήκες υπό τις οποίες ένας ανήλικος, μετανάστης από το Αφγανιστάν, ο οποίος εισήλθε παράνομα στην Ελλάδα, κρατήθηκε στο κέντρο κράτησης στην Παγανή στο νησί της Λέσβου και στη συνέχεια απελευθερώθηκε ενόψει της απέλασής του.

Ανάλυση: Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης όσον αφορά τους όρους κράτησης του προσφεύγοντος στο κέντρο κράτησης στην Παγανή. Διάφοροι παράγοντες προκάλεσαν την αμφισβήτηση της καλής πίστης των αρχών όσον αφορά την εκτέλεση του μέτρου κράτησης, κατά παράβαση του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ). Εξάλλου, ακόμη και αν υποθεθεί ότι τα ένδικα βοηθήματα ήταν αποτελεσματικά, το Δικαστήριο δεν κατόρθωσε να διαπιστώσει τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να τα ασκήσει ο προσφεύγων και έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5, παράγραφος 4.

Παρ. 108: Παρόλα αυτά στην υπό κρίση υπόθεση, η απόφαση της θέσης υπό κράτηση του προσφεύγοντα φαίνεται να είναι αποτέλεσμα της αυτόματης εφαρμογής του άρθρου 76 του Νόμου υπ' αρ. 3386/2005 χωρίς να εξεταστεί η ιδιαίτερη κατάστασή του ως ασυνόδευτου ανηλίκου.

Παρ. 110: Αυτό ενισχύεται από το ότι, όπως το διαπίστωσε το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 3 της Σύμβασης, οι συνθήκες κράτησης στο Κέντρο της Παγανής, ιδίως όσον αφορά την φιλοξενία, την υγιεινή και την υποδομή ήταν τόσο άσχημες που προσβάλλανε την ίδια την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μετά τα ανωτέρω, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν ήταν «κανονική» υπό την έννοια του άρθρου 5 §1 στ) της Σύμβασης και υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

Πολλές περιπτώσεις έχουν υπογραμμίσει την έλλειψη νομιμότητας της κράτησης, ακόμη και όταν το παιδί συνοδεύεται από γονέα:

Στην υπόθεση **Muskhadzhiyeva και λοιποί κατά Βελγίου**, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η κράτηση για ένα μήνα σε κλειστό κέντρο διέλευσης μιας μητέρας και των τεσσάρων τέκνων της ηλικίας μεταξύ επτά μηνών και επτά ετών συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Για να καταλήξει στα ελ λόγω συμπεράσματά, το Δικαστήριο επισήμανε το γεγονός ότι το κέντρο ήταν «ανεπαρκώς εξοπλισμένο για την υποδοχή παιδιών», με σοβαρές συνέπειες για την ψυχική τους υγεία.

Η απόφαση **Ρορον κατά Γαλλίας** που αφορά τη διοικητική κράτηση μιας οικογένειας για δύο εβδομάδες εν αναμονή της απέλασής της στο Καζακστάν, επιβεβαιώνει την ανωτέρω απόφαση. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, στο βαθμό που οι γαλλικές αρχές δεν εκτίμησαν τις αναπόφευκτα δυσμενείς συνέπειες της κράτησης σε κέντρο κράτησης για τα δύο παιδιά (ηλικίας πέντε μηνών και τριών ετών) υπό συνθήκες που «ήταν ανεπαρκώς προσαρμοσμένες για την παρουσία παιδιών».

Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης παραβίαση του Άρθρου 5 και του Άρθρου 8 σε σχέση με το σύνολο της οικογένειας και αναφέρθηκε στο άρθρο 37 της ΣΔΠ, το οποίο ορίζει ότι «κάθε παιδί που στερείται της ελευθερίας του πρέπει να αντιμετωπίζεται με ανθρωπιά και σεβασμό της έμφυτης αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων και με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των ατόμων της ηλικίας του».

Ομοίως, στην υπόθεση **Kanagaratnam κατά Βελγίου** η κράτηση μίας μητέρας που ζητούσε άσυλο και των τριών τέκνων της σε κλειστό κέντρο αλλοδαπών σε παράτυπη κατάσταση για τέσσερις μήνες κρίθηκε ότι αποτελούσε παραβίαση των άρθρων 3 και 5 της ΕΣΔΑ. Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά συνοδεύονταν από τη μητέρα τους, το Δικαστήριο έκρινε ότι, τοποθετώντας τα σε κλειστό κέντρο, οι βελγικές αρχές τα είχαν εκθέσει σε συναισθήματα ανησυχίας και κατωτερότητας και είχαν, έχοντας πλήρη γνώση των πραγματικών περιστατικών, θέσει σε κίνδυνο την ανάπτυξή τους.

Στην **A.B. και άλλοι κατά Γαλλίας**, το Δικαστήριο έκρινε ότι η κράτηση ενός τετράχρονου για δεκαοκτώ ημέρες (με τους γονείς του) ήταν αντίθετη με το Άρθρο 3, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του παιδιού, το περιβάλλον που προκαλεί άγχος και την παρατεταμένη περίοδο. Αυτοί οι παράγοντες ελήφθησαν επίσης υπόψη στην **S.F. και άλλοι κατά Βουλγαρίας**, όπου τρία παιδιά (ηλικίας 16, 11 και 1) κρατήθηκαν σε κελιά «εξαιρετικά υποβαθμισμένα, με χρώματα στους τοίχους και

την οροφή να ξεφλουδίζουν, βρώμικες φθαρμένες κουκέτες, στρώματα και κλινოსκεπάσματα και απορρίματα και υγρά χαρτόνια στο πάτωμα» και όπου οι αιτούντες αναγκάζονταν να ουρούν στο πάτωμα λόγω περιορισμένης πρόσβασης στην τουαλέτα. Κατά τη διάρκεια των πρώτων 24 ωρών κράτησης δεν δόθηκε τροφή ούτε νερό. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η κράτηση που διήρκεσε μεταξύ 38 και 41 ωρών σε αυτές τις συνθήκες ισοδυναμούσε με παράβαση του Άρθρου 3. Στην **Bilalova και άλλοι κατά Πολωνίας**, το δικαστήριο έκρινε ότι η Πολωνία δεν εξέτασε σωστά εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση των παιδιών

Στο **Bilalova και λοιποί κατά Πολωνίας** (αριθ. προσφυγής 23685/14, 26 Μαρτίου 2020) το Δικαστήριο έκρινε ότι η Πολωνία δεν εξέτασε σωστά εναλλακτικές λύσεις της κράτησης των παιδιών:

78. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι όταν οι αρχές αποφάσισαν να παρατείνουν την κράτησή τους για τρεις συνεχόμενους μήνες, τα παιδιά - αιτούντες είχαν ήδη κρατηθεί στο ίδιο κέντρο για σχεδόν δύο μήνες. Εάν οι υλικές συνθήκες υποδοχής των ενδιαφερομένων φαίνεται να ήταν ορθές (...), αυτή η δομή αποτελούσε, χωρίς αμφιβολία, έναν τόπο εγκλεισμού παρόμοια, από πολλές απόψεις, με τα σωφρονιστικά ιδρύματα (...). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στο πλαίσιο αυτό, ότι στο πλαίσιο περιπτώσεων παρόμοιων με την παρούσα που έχει εξετάσει, διαπίστωσε παραβίαση της Σύμβασης σε περιπτώσεις κράτησης νέων ανηλίκων συνοδευόμενων από τους γονείς τους - σε δομές παρόμοιες με αυτές στις οποίες τα παιδιά-αιτούντες κρατούνταν -, για χρονικό διάστημα μικρότερης διάρκειας από το κρίσιμο διάστημα στην παρούσα υπόθεση (...).

79. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι από την πάγια νομολογία του σχετικά με το ζήτημα προκύπτει ότι, επί της αρχής αρχή, πρέπει να αποφεύγεται η κράτηση μικρών παιδιών σε τέτοιες δομές και μόνο βραχυπρόθεσμη κράτηση σε κατάλληλες συνθήκες θα μπορούσε να θεωρηθεί συμβατή με τη Σύμβαση, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι οι αρχές διαπιστώνουν ότι έχουν καταφύγει σε αυτό το μέτρο μόνο ως έσχατη λύση, μετά από πραγματική επιβεβαίωση ότι κανένα άλλο μέτρο που συνεπάγεται μικρότερο περιορισμό της ελευθερίας δεν μπορούσε να εφαρμοστεί (...).

80. Εν προκειμένω, έχοντας υπόψη τους λόγους που επικαλούνται οι εθνικές αρχές προς στήριξη της προσβαλλόμενης πράξης, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν διαθέτει επαρκείς πληροφορίες για να βεβαιωθούν ότι στην πραγματικότητα αυτές προσπάθησαν να εξακριβώσουν εάν, συγκεκριμένα υπό τις παρούσες υποθέσεις, η κράτηση των παιδιών αιτούντων ήταν το μέτρο τελευταίας καταφυγής που δεν θα μπορούσε να υποκατασταθεί από κανένα εναλλακτικό μέτρο (...).

Οι περιορισμοί όσον αφορά τη διαμονή μπορούν επίσης να εγείρουν ζητήματα σχετικά με το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής, όταν λειτουργούν ως μέσο απομάκρυνσης των μελών μιας οικογένειας μεταξύ τους (*Agraw κατά Ελβετίας*).⁷¹

Δείτε επίσης:

- *Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου*, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 13178/03, 12 Ιανουαρίου 2007
- *Bistieva και λοιποί κατά Πολωνίας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφυγής 75157/14, 10 Απριλίου 2018.
- ΕΔΔΑ, Ενημερωτικό Έντυπο - *Συνοδευόμενοι ανήλικοι μετανάστες υπό κράτηση* - Οκτώβριος 2019.

Δίκαιο ΕΕ

Το Άρθρο 24 του *Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ* προβλέπει ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Θα πρέπει να μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους (παράγραφος 1). Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν παιδιά, είτε προέρχονται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιώτες, το συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι πρωταρχικής σημασίας (παράγραφος 2).

Βλ. επίσης άρθρο 11.2 Οδηγία σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία που αναφέρει ότι: «Οι ανήλικοι τίθενται υπό κράτηση μόνο σε έσχατη ανάγκη και εφόσον αποδειχθεί ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά άλλα εναλλακτικά, λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Η εν λόγω κράτηση είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατούμενων ανηλίκων και για την τοποθέτησή τους σε κατάλληλα για ανηλίκους καταλύματα. Το μείζον συμφέρον του ανηλίκου (...) αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για τα κράτη μέλη. Σε περίπτωση κράτησης ανηλίκων, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών και των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους.»

⁷¹ *Agraw κατά Ελβετίας*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 3295/06 της 29ης Οκτωβρίου 2010

Η οδηγία ορίζει επίσης στην παράγραφο 3 ότι «ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατουμένων ασυνόδευτων ανηλίκων το συντομότερο δυνατόν. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν κρατούνται ποτέ σε σωφρονιστικά ιδρύματα. Στους ασυνόδευτους ανηλίκους παρέχεται κατά το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους. Σε περίπτωση κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε αυτοί να στεγάζονται χωριστά από τους ενηλίκους.»

Οι συνθήκες κράτησης των αιτούντων άσυλο ρυθμίζονται στο άρθρο 10 της Οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση) (2013/33/ΕΕ), με ειδικές διατάξεις για τα ευάλωτα άτομα που περιλαμβάνονται στο άρθρο 11.

2. Κρατούμενοι με ψυχικές διαταραχές

Οι κρατούμενοι που είναι ψυχικά άρρωστοι ή έχουν διαταραχθεί λόγω τραυματικών εμπειριών απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή όταν κρατούνται ως μετανάστες. Η κράτησή τους εγείρει ερωτήματα ως προς (α) το αν πρέπει να κρατηθεί το άτομο ή αν μπορούν να βρεθούν καταλληλότερες εναλλακτικές λύσεις· και, εάν η κράτηση εξασφαλίζει β) την κατάλληλη μορφή κράτησης, τις συνθήκες κράτησης και την παροχή ιατρικής περίθαλψης.⁷²

Dybeku κατά Αλβανίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 41153/06, 02 Ιουνίου 2008, παρ. 47, 51

Στην υπόθεση Dybeku κατά Αλβανίας, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το αίσθημα κατωτερότητας και αδυναμίας, που είναι χαρακτηριστικό των ατόμων που πάσχουν από ψυχική διαταραχή, απαιτεί αυξημένη επαγρύπνηση όσον αφορά στην εξέταση σχετικά με την τήρηση της Σύμβασης.

Έκρινε ότι η ειδική κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος (μία χρόνια ψυχική διαταραχή) τον έκανε πιο ευάλωτο στην κράτηση, γεγονός που επέτεινε σε αυτόν τα συναισθήματα δυσφορίας και φόβου. Δεδομένου ότι δεν ελήφθησαν μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών και λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση των συνθηκών που αντιμετώπισε ο προσφεύγων, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3. Έκρινε ότι λαμβάνοντας υπόψη «τη φύση, τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της κακομεταχείρισης στην οποία υποβλήθηκε ο προσφεύγων και τις σωρευτικές αρνητικές συνέπειες στην υγεία του, επαρκούν προκειμένου οι συνθήκες κράτησης να χαρακτηριστούν ως απάνθρωπες και απαξιοτικές».

Όταν το ψυχικό νόσημα ενός κρατουμένου προκαλείται ή επιδεινώνεται από την κράτησή του και όταν οι αρχές έχουν επίγνωση αυτών των συνθηκών, η συνεχιζόμενη κράτηση μπορεί να ισοδυναμεί με σκληρή, απάνθρωπη ή υποτιμητική μεταχείριση. Στην υπόθεση C κατά Αυστραλίας η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) ως αποτέλεσμα της παρατεταμένης κράτησης ατόμου που πάσχει από σοβαρή ψυχιατρική ασθένεια, η οποία γνώριζαν οι αρχές ότι είχε προκύψει ως αποτέλεσμα της κράτησής του και η οποία, κατά την απελευθέρωσή του, ήταν τόσο σοβαρή ώστε να είναι μη αναστρέψιμη.

3. Κρατούμενοι με σοβαρές ασθένειες

Περιπτώσεις προσώπων με σοβαρές σωματικές ασθένειες έχουν εξεταστεί από το ΕΔΔΑ. Στην υπόθεση *Yoh-Ekale Mwanje κατά Βελγίου*,⁷³ στις 20 Δεκεμβρίου 2011, το ΕΔΔΑ σημείωσε ότι η προσφεύγουσα έπασχε από σοβαρή και ανίατη ασθένεια, την οποία γνώριζαν οι βελγικές αρχές και η οποία επιδεινώθηκε κατά τη διάρκεια της κράτησής της. Υπήρξε καθυστέρηση στην εξέταση της προσφεύγουσας από εξειδικευμένο νοσοκομείο και στη χορήγηση κατάλληλης θεραπείας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές δεν ενήργησαν με τη δέουσα επιμέλεια για τη λήψη όλων των μέτρων που εύλογα αναμενόταν από αυτούς για την προστασία της υγείας της αιτούσας και για την αποτροπή της χειροτέρευσης της κατά τη διάρκεια της κράτησής της. Η άνω αντιμετώπιση την εξέθεσε σε ταλαιπωρία μεγαλύτερη από αυτή που αναμένεται για κάποιον που τελεί σε κράτηση και πάσχει από τον ιό HIV και που αντιμετώπιζε απέλαση, και συνιστά απάνθρωπη και απαξιοτική μεταχείριση.⁷⁶

4. Άνθρωποι με αναπηρίες

Όταν κρατούνται άτομα με αναπηρία, λαμβάνονται μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι οι συνθήκες κράτησης είναι κατάλληλες για το βαθμό αναπηρίας τους.⁷⁴ Σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Συνθήκης για τα

⁷² Οδηγός Επαγγελματιών ICJ, σ. 152.

⁷³ Yoh-Ekale Mwanje κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 10486/10, 20 Μαρτίου 2012.

⁷⁴ Asalya κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 43875/09, 15 Απριλίου 2014· Price κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 33394/96, 10 Ιουλίου 2001, παρ. 25-30· Farbthaus κατά Λετονίας, ΕΔΔΑ, παρ. 56· Hamilton κατά Τζαμάικα, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ανακοίνωση αριθ. 616/1995, Απόψεις της 23ης Ιουλίου 1999.

Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, τα Κράτη Μέλη «Τα Κράτη Μέλη εξασφαλίζουν ότι αν τα ΑμεΑ στερούνται της ελευθερίας τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, θα δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου και θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές αυτής της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης διάταξης εύλογης προσαρμογής.» Το άρθρο 2 της εν λόγω Σύμβασης ορίζει ως εύλογη προσαρμογή την «αναγκαία και κατάλληλη τροποποίηση και προσαρμογές οι οποίες δεν επιβάλλουν δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, όπου χρειάζεται σε μια ειδική περίπτωση, προκειμένου να διασφαλίσει στα ΑμεΑ την απόλαυση ή άσκηση σε ίση βάση με τους άλλους όλα τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες.»

5. Επιζώντες βασανιστηρίων

Οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να εξετάζονται κατά την έναρξη της κράτησής τους προκειμένου να εντοπιστούν ανάμεσά τους τα θύματα βασανιστηρίων και τα πρόσωπα που έχουν υποστεί έντονη ψυχολογική βία ή οδύνη, ώστε να τους παρέχεται κατάλληλη θεραπεία και συνθήκες διαβίωσης.⁷⁵

Όταν ο αιτών άσυλο είναι θύμα βασανιστηρίων/πρόσωπο που έχει υποστεί έντονη ψυχολογική βία ή οδύνη, το γεγονός αυτό αποτελεί προσωπική περίπτωση, η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση της αναγκαιότητας της κράτησης. Η κράτηση αιτούντα ασύλου που είναι θύμα βασανιστηρίων/πρόσωπο που έχει υποστεί έντονη ψυχολογική βία ή οδύνη μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την ψυχική του υγεία,⁷⁶ οι οποίες ενδέχεται να είναι δυσανάλογες με οποιοδήποτε νόμιμο στόχο που επιδιώκει η κυβέρνηση με την κράτηση του εν λόγω προσώπου.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (κατευθυντήρια γραμμή 9.1), τα θύματα βασανιστηρίων και άλλης σοβαρής σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας χρειάζονται επίσης ιδιαίτερη προσοχή και γενικά δεν πρέπει να κρατούνται.

6. Γυναίκες υπό κράτηση

Οι γυναίκες που βρίσκονται σε διοικητική κράτηση αντιμετωπίζουν συχνά ιδιαίτερες δυσκολίες. Οι δυσκολίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν περιστατικά βίας ή παρενόχλησης με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας και κακοποίησης, που διαπράττονται τόσο από κρατικούς φορείς όσο και από κρατούμενους, απουσία παιδικής μέριμνας · ανεπαρκής και ακατάλληλη παροχή υγειονομικής περίθαλψης, αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται οι γυναίκες · καθώς και άλλες μορφές διακρίσεων λόγω φύλου.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Μετανάστες για την κράτηση (κατευθυντήρια γραμμή 9.3), οι έγκυες γυναίκες και οι θηλάζουσες μητέρες δεν πρέπει να κρατούνται (*Mahmundi και λοιποί κατά Ελλάδα*, 31 Ιουλίου 2012). Οι εναλλακτικές ρυθμίσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των εγγυήσεων κατά της σεξουαλικής βίας και της εκμετάλλευσης και της βίας με βάση το φύλο. Θα πρέπει να επιδιώκονται εναλλακτικές λύσεις ως προς την κράτηση, ιδίως όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμες ξεχωριστές εγκαταστάσεις για γυναίκες ή/και οικογένειες

7. Δικαιώματα κρατουμένων ΛΟΑΤΙ +

Μέσα σε χώρους κράτησης μεταναστών, τα άτομα ΛΟΑΤΙ συχνά περιθωριοποιούνται, είναι ευάλωτα σε καταχρηστικές συμπεριφορές βάσει ταυτότητας στις χώρες καταγωγής τους και αναγκάζονται ξανά να υποστούν καταχρηστικές συμπεριφορές βάσει ταυτότητας στο περιβάλλον κράτησης. Τα άτομα ΛΟΑΤΙ που βρίσκονται υπό κράτηση λόγω μετανάστευσης διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο περιθωριοποίησης, διακρίσεων και βίας, τόσο στα χέρια των συγκρατούμενων τους όσο και του προσωπικού του κέντρου κράτησης.⁷⁷

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει δηλώσει ότι κατά την τοποθέτηση των αιτούντων άσυλο που ισχυρίζονται ότι αποτελούν μέρος μιας ευάλωτης ομάδας στη χώρα που χρειάζεται να εγκαταλείψουν, οι αρχές πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη μέριμνα προκειμένου να αποφεύγονται καταστάσεις που ενδέχεται να αναπαραγάγουν την κατάσταση που ανάγκασε αυτά τα άτομα να φύγουν.

⁷⁶ Jesuit Refugee Service, *Becoming Vulnerable in Detention* (Έργο DEVAS), Ιούλιος 2010 <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/2011/10/20111014ATT29338/20111014ATT29338EN.pdf>, FRA, <http://bit.ly/1RxJAsc> και *Odysseus*, <http://bit.ly/1JX4hMm>

⁷⁷ International Detention Coalition, *LGBTI Persons in Immigration Detention*, position paper, Ιούλιος 2016, σελ.9. https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2016/06/LGBTI-Position_web_June-2016.pdf

Ο.Μ. κατά Ουγγαρίας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή υπ' αριθμόν 9912/15, 5 Ιουλίου 2016

53. Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε ότι κατά την τοποθέτηση των αιτούντων άσυλο που ισχυρίζονται ότι αποτελούν μέρος μιας ευάλωτης ομάδας στη χώρα την οποία έπρεπε να εγκαταλείψουν, οι αρχές πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή προκειμένου να αποφεύγονται καταστάσεις οι οποίες ενδέχεται να αναπαράγουν την κατάσταση που ανάγκασε τα άτομα αυτά να φύγουν εξ αρχής από τη χώρα τους. Εν προκειμένω, οι αρχές παρέλειψαν να το πράξουν όταν διέταξαν την κράτηση του προσφεύγοντος χωρίς να εξετάσουν κατά πόσον ευάλωτα άτομα -για παράδειγμα τα ΛΟΑΔ πρόσωπα όπως ο προσφεύγων- είναι ασφαλή ή ανασφαλή υπό κράτηση μεταξύ άλλων κρατουμένων, πολλοί από τους οποίους προέρχονται από χώρες με διαδεδομένη πολιτισμική ή θρησκευτική προκατάληψη έναντι τέτοιων προσώπων. Επίσης, οι αποφάσεις των αρχών δεν αντανakλούσαν επαρκώς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προσφεύγοντος, μέλους ευάλωτης ομάδας λόγω του ότι ανήκει σε σεξουαλική μειονότητα στο Ιράν (βλ., *mutatis mutandis*, *Alajos Kiss κατά Ουγγαρίας*, αριθ. [38832/06](#), § 42, 20 Μαΐου 2010).
54. Συνεπώς, ελλείπει συγκεκριμένης νομικής υποχρέωσης την οποία δεν πληρούσε ο αιτών, το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της Σύμβασης δεν μπορεί να χρησιμεύσει με πειστικό τρόπο ως νομική βάση για την κράτηση του σε σχέση με την παροχή ασύλου. Οι προηγούμενες εκτιμήσεις, που αποδεικνύουν ότι η κράτηση του αιτούντος ήταν αυθαίρετη, επιτρέπουν στο Δικαστήριο να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 § 1 της Σύμβασης κατά την περίοδο από τις 7 μ.μ. της 25ης Ιουνίου έως τις 22 Αυγούστου 2014 (βλ. *mutatis mutandis*, *Blokhin κατά Ρωσίας* [ΓΣ], αριθ. [47152/06](#), § 172, ΕΔΔΑ 2016).

Μέλη της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών

Σεπτέμβριος 2021 (για τον ενημερωμένο κατάλογο, παρακαλούμε επισκεφτείτε τον ιστότοπο της ICJ: www.icj.org/commission)

Πρόεδρος:

Prof. Robert Goldman, United States

Αντιπρόεδροι:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Εκτελεστική επιτροπή:

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

(Chair) Ms Roberta Clarke, Barbados-Canada

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Sanji Monageng, Botswana

Mr Belisário dos Santos Júnior, Brazil

Λοιπά μέλη της επιτροπής:

Professor Kyong-Wahn Ahn, Republic of Korea

Justice Chinara Aidarbekova, Kyrgyzstan

Justice Adolfo Azcuna, Philippines

Ms Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr Reed Brody, United States

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Miguel Carbonell, Mexico

Justice Moses Chingengo, Zimbabwe

Prof. Sarah Cleveland, United States

Justice Martine Comte, France

Mr Marzen Darwish, Syria

Mr Gamal Eid, Egypt

Mr Roberto Garretón, Chile

Ms Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Ms Imrana Jalal, Fiji

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Ms Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Prof. César Landa, Peru

Justice Ketil Lund, Norway

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Prof. Juan Méndez, Argentina

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Tamara Morschakova, Russia

Justice Willly Mutunga, Kenya

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Justice John Lawrence O'Meally, Australia

Ms Mikiko Otani, Japan

Justice Fatsah Ouguergouz, Algeria

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Mónica Pinto, Argentina

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr Alejandro Salinas Rivera, Chile

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Mr Michael Sfard, Israel

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Marwan Tashani, Libya

Mr Wilder Tayler, Uruguay

Justice Philippe Texier, France

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

International
Commission
of Jurists

Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1
Switzerland

t + 41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org